

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Katedra mezinárodních vztahů

Tereza Vodová

Společná strategie Afriky a EU

Komparace s jinými partnerstvími EU s africkými státy a příčiny přijetí

Diplomová práce

Praha 2012

Bibliografický záznam

VODOVÁ, Tereza. *Společná strategie Afriky a EU – Komparace s jinými partnerstvími EU s africkými státy a příčiny přijetí*. Praha: Karlova Univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra mezinárodních vztahů, 2012, 92 s. Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Jan Karlas, MA., Ph.D.

Klíčová slova

Společná strategie Afrika-EU, partnerství, Africká unie, Evropská unie, rozvojová spolupráce

Keywords

Joint Africa-EU Strategy, partnership, African union, European union, development cooperation

Počet slov:

25 590

Počet znaků:

186 016

Anotace

Tato diplomová práce pojednává o Společné strategii Afrika-EU, smlouvě uzavřené mezi Evropskou unií a Africkou unií v roce 2007, ve které se smluvní strany zavazují přehodnotit vzájemné vztahy, uzavřít partnerství a spolupracovat v několika tematických oblastech. Vzhledem k tomu, že Evropská unie již uzavřela partnerství se státy sub-saharské Afriky prostřednictvím smlouvy z Cotonou a se státy severní Afriky skrze Středomořské partnerství a politiku sousedství, snaží se tato práce objasnit roli nového dokumentu ve srovnání s těmito partnerstvími a zamýšlí se nad příčinami jeho přijetí. K tématu přistupuje pomocí teorie partnerství, která stanovila základní charakteristiky typu mezinárodních vztahů označovaných tímto termínem. Mezi základní závěry práce patří, že nové partnerství přineslo především rozšíření spolupráce v oblasti bezpečnosti a mezi hlavní příčiny přijetí patřila snaha posílit svůj vliv na africkém kontinentu a ze strany EU a ze strany AU posílit svoji roli, legitimitu a rozšířit rozvojovou spolupráci.

Annotation

The core theme of this diploma thesis is the Joint Africa-EU Strategy. This treaty was signed by the EU and the African Union in 2007 in order to transform mutual relations, establish partnership and cooperation in several thematic areas. Considering the partnerships between EU and Sub-Saharan countries embedded in the Cotonou Agreement and the partnership between EU and North-African states incorporated in the Mediterranean partnership as well as in the EU Neighbourhood policy, this paper examines the role and reasons for creation of the new partnership. Guidance is provided by the theory of partnerships, which defines the basic characteristics of the type of international relations called this name. To the main conclusions of this work belongs that the new partnership has brought before all the broadening of cooperation in the security area and that the main motivations for conclusion of the treaty was influence in Africa from the side of the EU and strengthening of legitimacy and position and deepening of development cooperation from the side of the AU.

Prohlášení

1. Čestně prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Čestně prohlašuji, že text práce nebyl využit pro získání jiného akademického titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 1. ledna 2012,

Tereza Vodová

Děkuji panu Doc. PhDr. Janu Karlasovi, MA., Ph.D. za cenné připomínky týkající se této práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	8
1. Výzkumný rámec	14
1.1 Cíle práce	16
1.2 Metoda	16
1.3 Teorie partnerství	17
1.4 Formulace hypotéz	24
2. Posouzení změn v programové rovině před JAES a po ní	25
2.1. Cíle partnerství	30
2.1.1 Cíle JAES	30
2.1.2 Cíle smlouvy z Cotonou	32
2.1.3 Cíle Středomořského partnerství	33
2.1.4 Shrnutí	34
2.2 Strategie - druhy a množství aktivit v rámci jednotlivých partnerství	35
2.2.1 Strategie JAES	36
2.2.2 Strategie smlouvy z Cotonou	40
2.2.3 Středomořské partnerství	44
2.2.4 Shrnutí	46
3. Posouzení změn v institucionálně-organizační rovině před JAES a po ní	50
3.1 JAES	50
3.2 Cotonou	52
3.3 Středomořské partnerství	55
3.4 Shrnutí	57
4. Příčiny přijetí JAES a další charakteristiky partnerství	61
4.1 Příčiny přijetí JAES	61
4.2 Další charakteristiky partnerství mezi Afrikou a EU	80
Závěr	86
Zdroje a literatura	89
Dokumenty	89
Literatura	91
Prameny	94
Projekt diplomové práce	97

Seznam použitých zkratek

ADB – Africká rozvojová banka (African Development Bank)

AFS – Africké záložní jednotky (African Standby Fors)

AKP – skupina států Karibiku, Pacifiku a Afriky (ACP – African, Caribbean and Pacific group of states)

APSA – Africká struktura pro mír a bezpečnost (African Peace and Security Architecture)

AU – Africká unie (African Union)

CEWS – Kontinentální systém včasného varování (Continental Early Warning System)

CODESRIA – Výbor pro rozvoj sociálně-vědního výzkumu v Africe (Council for the Development of Social Science Research in Africa)

DG – Directorate-General

EABF – Euro-africké obchodní fórum (EU-Africa Business Forum)

ECDPM – Evropské centrum pro management rozvojové politiky (European Centre for Development Policy Management)

ECOSOCC - Ekonomická sociální a kulturní rada AU (ECOSOCC)

EDF – Evropský rozvojový fond (European Development Fund)

EESC – Ekonomické a sociálními výbory EU (European Economic and Social Committies)

EIB – Evropskou investiční banka

EK – Evropská Komise

ENP – Evropská politika sousedství (European Neighbourhood Policy)

ENPI - Nástroj pro evropskou politiku sousedství (European Neighborhood Partnership Instrument)

EPA – Smlouvy o hospodářském partnerství (Economic Partnership Agreements)

EU – Evropská unie

Euro-RECAMP – Program založený EU a AU v roce 2010 za účelem budování kapacit AU, a to především Afrických záložních jednotek.

GATT – Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade)

HNP – hrubý národní produkt

JAES – Společná strategie Afrika-EU (Joint Africa-EU Strategy)

LDCs – nejméně rozvinuté státy (Least Developed Countries)

MDGs – Rozvojové cíle tisíciletí (Millenium Development Goals)

NATO – Organizace severoatlantické aliance (North Atlantic Treaty Organization)

NEPAD – Nové partnerství pro rozvoj Afriky (New Partnership for African Development)

NNO – nevládní neziskové organizace

ORS – oficiální rozvojová spolupráce

OSN – Organizace spojených národů (United Nations – UN)

PCD – Politika soudržnosti rozvoje (Policy Coherence for Development)

POW – Panel Moudrých (Panel of the Wise)

REC – Regionální ekonomická společenství (Regional Economic Communities)

TDCA - Dohoda o rozvoji obchodu a spolupráce mezi Jihoafrickou republikou a EU (Trade Development and Cooperation Agreement)

UNESCO – Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

VENRO – Sdružení německých nevládních rozvojových organizací (Verband Entwicklungspolitik Deucher Nichtregierung Organisationen)

WB – Světová banka (World Bank)

WTO – Světová obchodní organizace (World Trade Organization)

SROs – sub-regionální organizace

Úvod

Vztahy mezi Evropou a Afrikou sahají do dávné historie a jsou plné zvrátů, komplikací a nadějí. Především region Středomoří je s Evropou tak úzce spjat, že se hovoří o tom, zda má blíž k Evropě či Africe. V moderní době se interakce afrických a evropských zemí soustřeďuje především na problematiku rozvojové a obchodní spolupráce. Evropské integrační seskupení ze své pozice nejštědřejšího dárce již téměř půl století ovlivňuje rozvoj afrického kontinentu. Podoba a forma rozvojové spolupráce se v čase rovněž měnila a smluvní vztahy poutající africké země s Evropou byly mnohokrát revidovány.

Cílem této práce je zaměřit se na nejaktuálnější smluvní dokument zakládající partnerství v oblasti rozvojové spolupráce mezi Evropskou unií (EU) a Afrikou a zhodnotit důvody jeho přijetí, jeho přínos oproti předchozím dokumentům a určit hlavní charakteristiky vztahu, které zavádí. Tímto dokumentem je Společná strategie Afriky a EU, neboli v angličtině Joint Africa-EU Strategy (JAES). Ta zavádí formální partnerství mezi Evropskou unií a Africkou unií v různých tematických oblastech jako bezpečnost, migrace, rozvojové cíle tisíciletí, lidská práva, hodnoty a jiná rozvojová témata.

Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně novou smlouvu, přijatou na summitu v Lisabonu v prosinci roku 2007, není funkce nového partnerství ještě zcela objasněná. Nejasnost ohledně role JAES posiluje i fakt, že v souběžnosti s partnerstvím na úrovni EU-AU existuje i řada regionálních multilaterálních partnerství upravujících vztahy mezi zeměmi obou kontinentů jako Středomořské partnerství, uzavřené mezi zeměmi středomořského regionu a EU, či smlouva z Cotonou, zavádějící partnerství mezi EU a rozvojovými zeměmi sub-saharské Afriky, Karibiku a Pacifiku. Dále je stále v platnosti i smlouva mezi EU a Jihoafrickou republikou a řada bilaterálních smluv mezi jednotlivými africkými a evropskými státy.

V prostředí takto nabytém smluvními vztahy není vždy jednoduché se orientovat. Jedním z cílů JAES je zjednodušit vztahy EU a afrických zemí tím, že bude vzájemná interakce probíhat na úrovni celého kontinentu. Skutečně se podařilo vztahy kontinentů zjednodušit či došlo naopak k jejich další komplikaci? Co přinesla JAES nového oproti předchozím smlouvám? Vzrostla s přijetím JAES komunikace mezi

Evropou a Afrikou? Jaké jsou hlavní důvody pro přijetí JAES a jaký je druh partnerství, které zavádí? Především na tyto otázky se bude tato práce snažit nalézt odpověď či je alespoň částečně objasnit.

První kapitola nazvaná Výzkumný rámec objasní metodologické postupy a teoretické přístupy této práce, představí rovněž i základní hypotézy a výzkumné otázky, které budou tvořit rámec následujících kapitol. V úvodu se tedy této metodologické části již nebudeme déle věnovat, pouze zmíníme, že práce přistupuje k JAES z hlediska teorie partnerství. Přestože termín partnerství je velmi nejednoznačný, v navazování mezinárodních vztahů nazývaných pod tímto pojmem je velmi populární a termín již analyzovalo několik autorů zabývajících se jak ekonomickou, tak rozvojovou a politickou spoluprací. Tento teoretický rámec následně pomůže s definováním základních charakteristik partnerství, které poslouží jako vodítko pro srovnávání spolupráce v rámci jednotlivých druhů partnerství a určení základních prvků partnerství, zavedeného JAES.

Následující dvě kapitoly budou srovnávat JAES se smlouvou z Cotonou a Středomořským partnerstvím. Tyto smluvní vztahy byly vybrány jako základní objekt srovnání především proto, že rovněž zavádějí multilaterální partnerství mezi EU a africkými zeměmi a týkají se podobných tematických oblastí, jako je ekonomická, obchodní, bezpečnostní a kulturní spolupráce a rozvoj. Druhá kapitola představí cíle a jednotlivých druhů partnerství a strategie určené pro jejich dosažení. Pomocí srovnání programových rovin uvedených smluv se následně pokusí určit přínosy JAES v této oblasti, tedy zda se s uzavřením JAES spolupráce mezi africkými státy a EU obohatila o nové oblasti či zda se prohloubila spolupráce v již zavedených oblastech.

Třetí kapitola se následně zaměří na institucionální a organizační zázemí, které srovnávané smlouvy zakládají. Jejím cílem je určit, zda se s přijetím JAES zintenzivnila komunikace afrických a evropských států díky vzniku nových fór a jak je na tom JAES po organizační stránce v komparaci s dalšími smlouvami. Závěr této kapitoly pak zhodnotí výsledky analýzy první hypotézy této práce, která tvrdí, že přijetí JAES prohloubilo, rozšířilo a zjednodušilo spolupráci EU s africkými zeměmi.

Čtvrtá kapitola bude čistě analytická a zaměří se na příčiny přijetí JAES. Podle oficiálních stránek EU pojednávajících o JAES bylo přijetí nového smluvního dokumentu nutností, neboť africké státy vystupují stále častěji jednotně prostřednictvím

Africké unie. Bylo tedy nutné, aby EU za tímto účelem upravila vztahy s Afrikou, aby s ní mohla jednat jako s jedním celkem na regulární bázi. Čtvrtá kapitola tedy přezkoumá hypotézu, že hlavním podnětem k přijetí JAES bylo posilování africké integrace. Analýza bude vycházet především z dokumentů týkajících se vyjednávání o podobě a obsahu JAES a strategických plánů popisující zájmy jednotlivých aktérů. V možnostech práce samozřejmě není dopodrobna analyzovat veškeré zájmy všech možných aktérů, ale zaměří se pouze na ty nejvýznamnější.

Druhá část čtvrté kapitoly pak nabídne reflexi dalších znaků partnerství, kterým se věnují teoretické rozvojových partnerství a které nebyly v předešlém textu zmiňovány. Na JAES pak nahlédne z hlediska zapojení aktérů do partnerství a pokusí se určit, zda JAES odpovídá rozvojovému partnerství s rovnějším zapojením aktérů, jak jej definovala Lynne Hatelová. Takový druh partnerství podporuje aktivní zapojení příjemců pomoci a přenechává jim formulaci rozvojových strategií a zodpovědnost za jejich implementaci.

Výzkum vztahů mezi EU a Afrikou je důležitou oblastí disciplíny mezinárodních vztahů, neboť oba kontinenty jsou si blízké a s postupující globalizací se dění na jednom kontinentu stále více dotýká toho druhého. Zefektivnění spolupráce EU a Afriky by bylo tedy užitečné pro oba kontinenty, jak z ohledu posílení bezpečnosti co se týče omezování ozbrojených konfliktů v Africe, sdílení informací o teroristických organizacích a zamezování přílivu imigrantů do Evropy, tak z hlediska ekonomických zájmů obou kontinentů, prosazování principů demokracie a lidských práv a řešení environmentálních a rozvojových problémů. Institucionálně-smluvní aspekt vztahů mezi africkými zeměmi a EU je pak důležitým rámcem pro pokrok v jejich spolupráci.

Společná africká a evropská strategie je zatím nejaktuálnějším smluvním dokumentem mezi AU a EU, dosud v odborné literatuře málo reflektovaným. Mnoho odborníků se věnuje dřívějším smluvním vztahům mezi EU a Afrikou, především smlouvám z Yaoundé, Lomé, Cotonou a Evropské politice sousedství, zatímco nejnovějším dokumentům jako Strategii EU pro Afriku, JAES a jejím akčním plánům se věnují spíše hodnotící studie a analýzy vypracovávané přímo pro jednotlivé aktéry partnerství, než neangažovaní akademici. Vzhledem k tomu, že v prosinci roku 2010 vypršel čas na naplnění cílů prvního akčního plánu přijatém v rámci Společné evropské

a africké strategie, je čas na zamyšlení se nad jejími přínosy ve srovnání s předchozími smlouvami a důvody jejího přijetí.

Vztahy mezi AU a EU analyzují např. Veronika Tywuschik a Andrew Sherriff v studii vydané Evropským centrem pro management rozvojové politiky¹: „*Beyond Structures? Reflections on the Implementation of the Joint Africa-EU Strategy*“². Tato práce se ovšem soustředí spíše na úspěchy a neúspěchy plnění prvního akčního plánu a nehodnotí do hloubky přínos JAES oproti předchozím smlouvám. Částečně ale ne přilíží do detailů se JAES věnuje také Thea Meinema³, John Kotsopoulos⁴ a Therese Brolin⁵.

Aktuální dění v oblasti africko-evropských vztahů mapují také servery <www.europafrika.net> a <www.africa-eu-partnership.org/>. První z těchto serverů je spravován Evropským centrem pro management rozvojové politiky (European Centre for Development Policy Management – ECDPM), tedy nezávislou nadací. Na tyto stránky mohou ovšem přispívat i jiní nevládní aktéři či podobné výzkumné a neziskové organizace, které mají možnost se podílet na monitorování a evaluaci průběhu partnerství a také aktivně vznášet návrhy a připomínky. Druhý server je zpravován komisemi AU a EU, odráží tedy oficiální stanoviska a prohlášení těchto institucí a základních aktérů partnerství. Práce bude čerpat z obou těchto serverů. Vzhledem k tomu, že téma je aktuální a primárních, oficiálních zdrojů k JAES existuje poměrně mnoho a nezávislých stanovisek se dosud mnoho neobjevilo, budou názory neziskových organizací publikované na internetovém serveru pro práci velmi cenné.

Jak již bylo zmíněno výše, práce bude vycházet především z primárních zdrojů. Klíčovými jsou porovnávané smluvní dokumenty, tedy Společná strategie Afriky a EU, která částečně navazuje na Strategii EU pro Afriku (EU Strategy for Africa) a Káhirskou deklaraci, podepsanou na prvním společném summitu vrchních představitelů EU a afrických států v roce 2000. Dále je základním srovnávaným dokumentem smlouva z Cotonou z roku 2000 a její revidované verze z let 2005 a 2010, stejně jako

¹ European Centre for Development Policy Management (ECDPM).

² TYWUSCHIK, V. – SHERRIFF, A.: *Beyond Structures? Reflections on the Implementation of the Joint Africa-EU Strategy*. (Discussion Paper 87). Maastricht, ECDPM 2009, 50 s.

³ MEINEMA, Thea: *The European Union and Africa: Opportunities for the North-South Cooperation*. The International Social Work, 51, 2008, č. 2, s. 272-275.

⁴ KOTSOPOULOS, John: *The EU and Africa: coming together at last?* European Policy Centre: Policy Brief 2007, 4 s.

⁵ BROLIN, Therese: *The EU and its policies on Development Cooperation*. Sadev Policy Brief 2007, 48 s.

základní dokumenty Středomořského partnerství, tedy Barcelonská deklarace z roku 1995 a Unie pro Středomoří založená 2008. I čtvrtá kapitola zabývající se příčinami přijetí JAES bude čerpat hlavně z primárních zdrojů ve formě tiskových zpráv z jednání a prohlášení jednotlivých aktérů vyjednávání.

Jako podklady pro srovnání jednotlivých smluv přihlédne tato práce také k odborným článkům pojednávajících o již zavedených partnerstvích. Existuje již velké množství publikací zabývajících se smlouvou z Cotonou, co přinesla nového oproti dohodám z Lomé, proč byla přijata a jaké jsou její pozitiva a negativa. Návaznost smlouvy z Cotonou na dohody z Lomé například analyzuje Olufemi Babarinde a Gerrit Faber ve svém článku *From Lomé to Cotonou: Business as Usual?*⁶ nebo Dominique Njinkeu a Hugo Cameron v článku *Aid for Trade and Development*⁷. Zatímco první ze zmíněných článků rozebírá celou řadu důvodů, proč byla smlouva z Cotonou přijata, druhý se zaměřuje více na její srovnání se smlouvami předešlými. Nevýhodou těchto článků ovšem je, že ještě nereflektují spolupráci EU a AU a nevěnují se ani příliš Káhirské deklaraci. Přehlednou a velmi aktuální publikaci ke Středomořskému partnerství vydala například Kristia Farrugia pod prostým názvem *The Union for the Mediterranean*.⁸ Tato práce je užitečná především právě proto, že obsahuje data ohledně spolupráce EU se Středomořím do roku 2010 a jejich analýzu, jedná se ovšem pouze o stručný přehled, který nejde příliš do hloubky.

K rozšíření povědomí o různých tematických okruzích spolupráce pomohou i obecnější publikace o rozvojové spolupráci a zahraničních vztazích Africké a Evropské unie. Například Petr Jelínek vydal knihu s názvem *Rozvojová politika EU*⁹, kde se věnuje i vývoji tematických oblastí spolupráce mezi EU a rozvojovými zeměmi. Tato publikace ovšem opět slouží spíše jako stručný náhled do historie evropské rozvojové spolupráce, ale nerozebírá danou problematiku vyčerpávajícím způsobem. Více podrobně se jednotlivým aspektům vztahů mezi EU a rozvojovými státy věnuje

⁶ BABARINDE, Olufemi – FABER, Gerrit: *From Lomé to Cotonou: Business as Usual?* Hilton Suites, Eight Biennial Conference of the European Union Studies Association 2003, 36 s.

⁷ NJINKEU, Dominique – CAMERON Hugo: *Aid for trade and development*. Cambridge, Cambridge University Press 2007, 428 s.

⁸ FARRUGIA, Kristina: *The Union for the Mediterranean*. Saarbrücken, Lambert Academic Publishing 2010, s. 15

⁹ JELÍNEK, Petr: *Rozvojová politika EU*. Praha, Ústav mezinárodních vztahů 2003, s. 80.

publikace od Carol Cosgrove-Sacks *Europe, Diplomacy and Development*.¹⁰ Velmi zajímavá je pro tuto práci také kniha od Sonii Lucarelli a Lorenza Fioramontiho *External Perceptions of the European Union as a Global Actor*¹¹, kde je Evropská unie a její zahraniční politika popisována očima jiných mezinárodních aktérů, včetně Africké unie.

Dalšími významnými zdroji této práce budou články teoretiků mezinárodních partnerství. Jejich nevýhodou je, že partnerství většinou definují tak obecně, že si pod tímto pojmem lze představit téměř jakýkoli vztah, kdy dochází k mezinárodní spolupráci. Někteří autoři, jako např. Lynne Hately, R. W. McQuaid, Nora McNamara či Stephen Morsel, jdou ale dále a snaží se určit základní charakteristiky ideálního partnerství. Za takové je vesměs považováno partnerství s aktivním zapojením všech aktérů, a v rozvojových partnerstvích především s aktivním zapojením cílových příjemců pomoci. Případové studie, které autoři píšících o partnerstvích nabízí, se ale věnují spíše partnerstvím mezi neziskovými organizacemi nebo partnerstvím mezi státní institucí a nevládním aktérem, než partnerstvím mezi státy či mezinárodními organizacemi.

¹⁰ COSGROVE-SACKS, Carol (Ed.): *Europe, Diplomacy and Development*. Houndmills, Palgrave Macmillan 2001, s. 111.

¹¹ LUCARELLI, Sonia – FIORAMONTI, Lorenzo (Eds.): *External Perceptions of the European Union as a Global Actor*. New York, Routledge 2010, s. 183.

1. Výzkumný rámec

Společná strategie Afriky a EU (JAES)¹² byla přijata v prosinci roku 2007 na základě Strategie EU pro Afriku (EU Strategy for Africa), dohodnuté evropskými státy v roce 2005. Strategie EU pro Afriku¹³ má za cíl především udržitelný rozvoj afrických zemí směrem k naplnění Rozvojových cílů tisíciletí (Millennium Development Goals – MDGs) a jejím cílem je poskytnout obsáhlý, jednotný a dlouhodobý rámec pro vztahy s Afrikou. Na rozdíl od předchozích smluv mezi EU a africkými zeměmi chce přihlídnout k africkým iniciativám prostřednictvím institucí jako Africká unie, NEPAD,¹⁴ či africká regionální ekonomická centra, a zefektivnit tak rozvoj celého afrického kontinentu.

Dva roky po přijetí Strategie EU pro Afriku bylo dohodnuto partnerství mezi EU a Africkou unií na summitu v Lisabonu a byla formulována dlouhodobá vize budoucnosti evropsko-afrických vztahů. Harmonogram JAES byl rozdělen do tříletých akčních plánů. První akční plán na léta 2008-2010, který je přímo součástí JAES, stanovil program partnerství EU a Afriky v osmi oblastech: Mír a bezpečnost; Demokratická vláda a lidská práva; Obchod, regionální integrace a infrastruktura; Rozvojové cíle tisíciletí; Energetika; Změny klimatu; Migrace, mobilita a zaměstnanost; Věda, informační společnost a prostor. Druhý akční plán na léta 2011-2013,¹⁵ přijatý na summitu EU a Afrických zemí v Tripolisu v listopadu 2010, potvrzuje nadále rozložení spolupráce do těchto oblastí a odráží implementaci Lisabonské smlouvy.

Přestože JAES upravuje vztahy mezi EU a všemi členskými zeměmi Africké unie,¹⁶ vzájemné vztahy zůstávají nadále řešeny i dalšími smlouvami. Smlouva z Cotonou upravuje vztahy EU se zeměmi sub-saharské Afriky a zaměřuje se především na rozvojovou spolupráci, ekonomickou a obchodní spolupráci a politickou dimenzi

¹² *A Joint Africa-EU Strategy.*

<http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/EAS2007_joint_strategy_en.pdf> (23. 2. 2011)

¹³ *EU Strategy for Africa: Towards a Euro-African pact to accelerate Africa's Development.* <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0489:FIN:EN:PDF>> (23. 2. 2011)

¹⁴ NEPAD – New Partnership for African Development, je vlastní rozvojový program Africké unie. Viz: <<http://www.nepad.org/>> (13. 4. 2011)

¹⁵ *JAES: Action Plan 2011-2013.* <http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/doc_jaes_action_plan_2011_13_en_1.pdf> (6. 3. 2010)

¹⁶ Členy Africké unie jsou všechny africké státy kromě Maroka. <http://au.int/en/member_states/countryprofiles> (6. 3. 2011)

vzájemných vztahů. Smlouva z Cotonou byla podepsána v roce 2000 a platí po dobu dvaceti let. V letech 2005 a 2010 byla zrevidována.

Vztah EU se severoafrickými státy je zase založen na Euro-středomořském partnerství, spadajícím do Evropské politiky sousedství (European Neighbourhood Policy). V roce 2008 bylo Euro-středomořské partnerství redefinováno a vznikla Unie pro Středomoří. Tyto vztahy zakládají politický a bezpečnostní dialog, ekonomické a finanční partnerství a sociální, kulturní a lidské partnerství.

Zvláštní vztahy má Evropská unie také s Jihoafrickou republikou. Dohoda o rozvoji obchodu a spolupráce (Trade Development and Cooperation Agreement – TDCA)¹⁷ je bilaterální dohoda mezi EU a Jižní Afrikou o vzájemném obchodu, rozvoji a spolupráci, jejímž cílem je posilování dialogu mezi stranami, podpora JAR v ekonomickém a sociálním tranzitním procesu, podpora regionální spolupráce a integrace země v jižní Africe ve světové ekonomice, rozšiřování a liberalizace trhu se zbožím, službami a kapitálem mezi smluvními stranami.

Kromě těchto smluv existuje také řada dalších instrumentů s vlivem na vztahy EU a afrických zemí. Mezi ně patří další bilaterální smlouvy s jednotlivými africkými státy a EU, bilaterální smlouvy mezi jednotlivými zeměmi EU a zeměmi Afriky či smlouvy mezinárodních organizací. Orientovat se mezi tolika smlouvami a různými typy vztahů není zcela jednoduché.¹⁸ Cílem této práce je mimo jiné objasnit, kterou funkci jednotlivé smlouvy plní a jaký je jejich vzájemný vztah.

¹⁷*Trade, Development and Cooperation Agreement.*

<http://europa.eu/legislation_summaries/development/south_africa/r12201_en.htm> (24. 2. 2011)

¹⁸Na tomto tvrzení se shodne více autorů. Viz: *The Joint Africa-EU Strategy: Quo vadis after Tripoli?*

<<http://europafrica.net/2010/12/14/the-joint-africa-eu-strategy-quo-vadis-after-tripoli/#more-6672>> (24. 2. 2011)

1.1 Cíle práce

Cílem této práce je právě objasnit vzájemný vztah těchto smluv zakládajících partnerské vztahy a porovnat, v čem se liší, v čem se doplňují a zda JAES opravdu představuje přínos oproti předchozím smlouvám. Práce bude srovnávat především základní modely multilaterálních vztahů mezi EU a africkými zeměmi, Smlouvu z Cotonou se zeměmi sub-Saharské Afriky, Euro-středomořské partnerství a JAES. Cílem práce je spíše srovnání politického obsahu smluv a institucionálních mechanismů, které zavádí, než obchodních a ekonomických vztahů. Dalším cílem této práce je objasnit důvody přijetí JAES, a to především analýzou jejích přínosů a diskursu vyjednávání o podobě JAES. Zaměří se především na zodpovězení následujících výzkumných otázek:

Jaké nové možnosti pro AU a EU Společná africká a evropská strategie přináší ve srovnání s předchozími smlouvami?

Zvýšila se po přijetí Společné africké a evropské strategie komunikace EU a afrických států ve smyslu pořádání summitů a přijímání společných úmluv?

Jaké důvody vedly AU a EU k přijetí Společné africké a evropské strategie?

Jaké jsou charakteristické znaky partnerství mezi EU a AU?

1.2 Metoda

Za vhodnou metodu pro prozkoumání první části daného tématu považuji komparativní případovou studii. JAES bude tedy srovnávána s dalšími současnými smlouvami mezi EU a africkými zeměmi. Komparativní případovou studii jsem zvolila právě proto, že umožňuje určit rozdíly v hloubce a šířce spolupráce EU s africkými zeměmi mezi jednotlivými druhy partnerských vztahů a pomáhá odhalit specifické rysy jednotlivých případů. Na rozdíl od jednopřípadové studie navíc nehrozí při výběru komparativní případové studie takové riziko, že by práce tendovala k příliš deskriptivnímu charakteru. Druhá část práce, jejíž cílem je zodpovědět otázky o

příčinách přijetí JAES a najít určit základní charakteristiky nového partnerství, bude analytická.

Práce se snaží o porozumění aktuálních smluvních vztahů EU s africkými zeměmi v oblasti rozvojové spolupráce, jejím cílem není tvořit obecné závěry o zahraničních vztazích Evropského společenství či Afrických zemí. Případy budou hodnoceny z kvalitativního, nikoli z kvantitativního hlediska. Objektem srovnání je především hloubka a šířka spolupráce v rámci jednotlivých druhů smluvních vztahů, objektem analýzy pak příčiny přijetí JAES a podoba partnerství mezi AU a EU. Pro definici partnerství a rámec kritérií pro srovnání jednotlivých druhů partnerství je využita teorie partnerství veřejných institucí. Práce čerpá především z teorií partnerství definovaných Lynne Hately, R. W. Mc Quaidem, Norou McNamarou nebo Stephenem Morselem.

1.3 Teorie partnerství

Podkladem pro tuto práci je teorie partnerství, neboť JAES má zakládat partnerství mezi EU a AU hned v několika oblastech. Partnerství EU-AU bude srovnáváno s partnerstvím EU pro Středomoří a partnerstvím se státy sub-saharské Afriky upravené smlouvou z Cotonou pro země ACP. Přestože v současné době definovala EU společnou strategii jak s Afrikou, tak s Asií či Jižní Amerikou a z těchto strategií vyplývá velké množství partnerských vztahů, není vždy jasné, co se s partnerstvím změnilo oproti předchozímu vztahu a čím se jednotlivá partnerství liší. Teorie partnerství pomůže ověřit, zda JAES opravdu odpovídá definici partnerství, zda se smluvní strany nacházejí v rovnocenném postavení a objasní důvody, proč státy zakládají partnerství a jaké výhody přináší.

Problémem je, že termínem partnerství je označován téměř každý formální vztah.¹⁹ V nejširší definici se může jednat o ne více než vztah mezi dvěma smluvními stranami, je ale možné ho definovat i konkrétněji. Jak z podstaty termínu partnerství vyplývá, mělo by se jednat o vztah dvou rovnocenných stran, který je dlouhodobý, důvěrný a založený na vzájemném respektu, jehož jádrem by měla být dohoda na

¹⁹ MORSEL, Stephen – McNAMARA, Nora: *Analysing institutional partnerships in development: a contract between equals or a loaded process?* Progress in Development Studies, 6, 2006, č. 4, s. 321.

společném cíli, kvůli kterému je partnerství vytvořeno.²⁰ Podle mnohých je ovšem termín partnerství ve veřejnoprávních vztazích pouze konstrukcí vytvořenou za účelem korektního diskursu, jehož účelem je pouhé navození zdání rovného postavení smluvních stran, zatímco skutečně rovné postavení partnerů bývá v realitě spíše mýtem.²¹

Používání termínu partnerství v oblasti rozvojové spolupráce se rozšířilo v 80. letech 20. století a dodnes je velmi časté.²² Kromě sféry oficiální rozvojové spolupráce a mezinárodních organizací se termín často užívá i mezi nevládními organizacemi působícími v oblasti rozvoje. Především ale termín partnerství pro označení svého vztahu s rozvojovými státy užívají donoři, kdežto rozvojové země jsou k tomuto označení skeptičtější a své „partnery“ označují spíše jako dárcce či sponzory. Kvůli svému západnímu původu bývá toto označení tedy často kritizován za to, že se snaží zamaskovat nerovný vztah mezi dárci a příjemci rozvojové pomoci.

Termín partnerství mezi rozvojovými zeměmi a EU se poprvé objevil ve smlouvě z Lomé a podle některých autorů bylo cílem této terminologie právě navodit zdání rovnějšího vztahu mezi signatáři smlouvy.²³ Rovnost partnerů tedy není v praxi základním předpokladem uzavření partnerství. Míra rovnosti partnerů nám však může napovědět mnohé o jejich vztazích a fungování partnerství. Rozvojová partnerství bývají v naprosté většině nerovná, neboť donor si může zpravidla diktovat většinu podmínek.²⁴ Je tedy překvapivé, že partnerství mezi EU a AU bývá často označováno jako rovné.²⁵

Lynne Hately ve svém článku *Power of Partnership* rozděluje rozvojová partnerství na dva druhy. První druh nazývaný tradiční rozvojová partnerství představuje klasický model dárcce a příjemce rozvojové pomoci, který je považován za

²⁰MORSE, Stephen – McNAMARA, Nora: *Analysing institutional partnerships in development: a contract between equals or a loaded process?* Progress in Development Studies, 6, 2006, s. 323-324.

²¹ ATKINSON, Rob: *Discourses of Partnership and Empowerment in Contemporary British Urban Regeneration*. Urban Studies 1999, č. 36, s. 59-72.

²² HATELY, Lynne: *The Power of Partnership*. The North-South Institute 1999, <<http://idl-bnc.idrc.ca/dspace/bitstream/10625/26356/1/117824.pdf>> (6. 12. 2011)

²³ JELÍNEK, Petr: *Rozvojová politika EU*. Praha, Ústav mezinárodních vztahů 2003, s. 80

²⁴ MORSE, Stephen – McNAMARA, Nora: *C. d.*, s. 321–336.

²⁵ Rovnost partnerů je přímo zmíněna v JAES a bývá na ni často odkazováno na oficiálních stránkách JAES. Viz např. citace z článku Second Action Plan on table: „*African and the EU are equal partners, who openly discuss not only development and African matters, but also address global issues and European priorities.*“ Citace z: Second Action Plan on table. <<http://www.africa-eu-partnership.org/focus/second-action-plan-table>> (14. 4. 2011)

nerovný, vertikální vztah. Oproti tomu ale pojmenovala i jiný druh rozvojového partnerství, který podporuje aktivní zapojení příjemců pomoci. Partneri mají díky tomu více rovnocenné postavení a partnerství je založeno spíše na vzájemné soudržnosti než dobročinnosti.

L. Hately dále zmiňuje tři základní důvody, proč jsou partnerství pro rozvojové aktéry tak přitažlivá.²⁶ Navázání partnerství s rozvojovými zeměmi je nejen deklarací rovnosti smluvních stran, ale může i zefektivnit rozvojovou pomoc tím, že zapojí cílové příjemce pomoci a přenechá jim vlastnictví rozvojových strategií. Dalším důvodem je globální provázanost a nutnost řešit rozvojové problémy komplexně. Dění v rozvojových zemích stále více ovlivňuje i státy rozvinuté a jako vhodné řešení vzájemných problémů se nabízí právě uzavření partnerství. Významným faktorem pro uzavření partnerství mohou být i strategické důvody, jejichž hlavním motivem není efektivní řešení rozvojové problematiky ale jiné důvody, jako například zviditelnění vztahů s daným partnerem.

Podle J. M. Brinkerhoff se stala partnerství populární především díky ekonomickým krizím a upadající víře, že trh je nejlepším lékem.²⁷ Nezlepšující se situace rozvojových států tak vede aktéry rozvojové spolupráce k hledání jiných řešení, než je čistě obchodní a ekonomická spolupráce. Tím je komplexnější spolupráce ve více oblastech, která není založena čistě na kalkulaci hospodářských výnosů, ale zaměřuje se stále více na otázky sociální, bezpečnostní či environmentální.

Podle R. W. McQuida²⁸ je ale každé partnerství specifické a odráží historický vývoj, politické dění, ekonomickou a sociální situaci. Přesto se však také snaží určit základní obecné charakteristiky partnerství a nachází tři hlavní znaky typické pro veřejná partnerství:

- Potenciál spolupráce – spolupráce přináší jistý užitek a odráží konsenzus v dané oblasti.

²⁶ HATELY, Lynne: *The Power of Partnership*. The North-South Institute 1999, <<http://idl-bnc.idrc.ca/dspace/bitstream/10625/26356/1/117824.pdf>> (6. 12. 2011)

²⁷ BRINKERHOFF, Jennifer, M.: *Partnership for international development: rhetoric or results?* Boulder – Colorado, Lynne Rienner Publishers 2002, 205 s.

²⁸ McQUAID, R.W.: *The Theory of Partnerships - Why have Partnerships*. In: OSBORNE, S.P. (ed.): *Managing public-private partnerships for public services: an international perspective*. Londýn, Routledge 2000, s. 9-35.

- Vzájemná formulace a aplikace strategie – není ovšem nutné, aby se partneři na formulaci a aplikaci strategie podíleli rovnoměrně ve všech stádiích.
- Veřejný sektor pomocí partnerství neprosazuje čistě komerční cíle, soustřeďuje se spíše na cíle sociální.

Mezi hlavní cíle partnerství pak uvádí snahu získat zdroje pro určitou oblast, projekt či organizaci, podpořit jednotu pomocí spolupráce, či přetvořit partnerskou organizaci.²⁹ V případě rozvojových partnerství by mělo být hlavním motivem stran maximalizace pravděpodobnosti úspěchu rozvojové politiky, tedy o maximální zvýšení efektivity. Pokud donor spolupracuje s regionální organizací, může ušetřit prostředky, které by jinak šly na vytvoření regionálních poboček či kanceláří.³⁰ Regionální instituce mají také často snadnější přístup k cílovým příjemcům pomoci.

Partnerství může být buď strategické, nebo projektové. Strategické partnerství je takové partnerství, které je dlouhodobé, zahrnuje velké množství oblastí spolupráce právě např. za cílem rozvoje určitého regionu. Projektové partnerství je ve srovnání se strategickým mnohem užší, jeho cílem bývá jen implementace určitého projektu a je krátkodobější povahy. Všechna partnerství srovnávána v této práci tedy odpovídají spíše definici strategických Partnerství.

Do partnerského vztahu mohou být zahrnuti jak centrální a lokální autority, tak vládní i nevládní sektor, lokální komunity a soukromý sektor. Zapojení lokálních komunit a nevládních institucí zpravidla zvyšuje legitimitu a efektivitu partnerství.³¹ Struktura partnerství je dána právně závaznými smlouvami a nevynutitelnými veřejnými dohodami. Zatímco formální partnerství jsou založena na konkrétních cílech a mechanismech, méně formální partnerství mají teprve budovat vztah mezi partery. Jejich hlavní funkcí je vzájemné sdílení informací a zahrnují většinou pouze pravidelné schůze institucí aktérů, kteří pak informují své organizace o chování aktérů.

²⁹ Například zvýšit její efektivitu, podpořit příliv investic do dané oblasti, manipulovat partnery k podpoře vlastních hodnot či překonání místní opozice. Viz: McQUAID, R.W.: *The Theory of Partnerships - Why have Partnerships*. In: OSBORNE, S.P. (ed.): *Managing public-private partnerships for public services: an international perspective*. Londýn, Routledge 2000, s. 9-35.

³⁰ MORSEL, Stephen – McNAMARA, Nora: *Analysing institutional partnerships in development: a contract between equals or a loaded process?* *Progress in Development Studies*, 6, 2006, č. 4, s. 324.

³¹ McQUAID, R.W.: *The Theory of Partnerships - Why have Partnerships*. In: OSBORNE, S.P. (ed.): *Managing public-private partnerships for public services: an international perspective*. Londýn, Routledge 2000, s. 9-35.

Evropská unie uzavírá partnerství jak vnější, tak vnitřní. Vnitřní partnerství jsou adresována členskými státy či lokálními institucemi za účelem dosažení určitých politických cílů se zohledněním lokálních specifik.³² Jedná se především o strukturální partnerství definovaná jako důvěrné konzultace mezi Evropskou komisí, členskými státy EU a oprávněnými institucemi na národní, regionální, lokální či jiné úrovni, při kterém všichni aktéři jednají jako partneři při prosazování určitého cíle. Toto partnerství zahrnuje jak vzájemné konzultace, tak akce na lokální úrovni.³³ Vnější partnerství jsou uzavírána s nečlenskými státy, regiony či institucemi.

Důležitým rysem dlouhodobých partnerství je pohled partnerů na spolupráci jako hru s nenulovým součtem. Partneři věří v určité zisky ze spolupráce a přitom si zachovávají suverenitu a autonomii. Mezi hlavní motivy ke vstupu do partnerství patří přístup ke zdrojům, zvýšení efektivity vlastních aktivit, legitimita, zamezení konfliktům a víra, že partneři mají dohromady více prostředků k dosažení společných cílů.³⁴ Mezi prostředky mohou být zahrnuty nejen finance, ale i institucionální zázemí, odborná expertíza či sdílení osvědčených postupů.

Znakem partnerství je tedy víra partnerů v oboustranné výnosy. Jeden z partnerů může podstoupit krátkodobé snížení zisků, pokud věří, že to povede k významným benefitům pro ostatní partnery a z dlouhodobého hlediska se pak i jeho benefity zvýší. Zatímco partnerství založené na důvěře o vzájemných ziscích může tedy přetrvat i těžká období, partnerství postavená na snaze maximalizovat osobní přínosy se v období klesajících zisků pravděpodobně rozpadnou.³⁵ Znakem rozvojových partnerství je ovšem očekávání významnějších zisků až v delším časovém období.

Vývoj partnerství rozděluje McQuid do několika fází. Prvním krokem pro uzavření partnerství bývá definování společné politická dimenze – formulování cílů. V této pre-rozvojové fázi je důležité navázat s partnery důvěru a shodnout se na hlavních problémech, které má partnerství řešit. Během rozvojové fáze partnerství je určena společná strategie, jejímž předpokladem je souhlas partnerů na hlavních

³² BAUER, Michael, W.: *The EU partnership principle: still a sustainable governance device across multiple administrative arenas?* London, Blackwell Publishers 2002, 21 s.

³³ McQUAID, R.W.: *The Theory of Partnerships - Why have Partnerships.* In: OSBORNE, S.P. (ed.): *Managing public-private partnerships for public services: an international perspective.* Londýn, Routledge 2000, s. 9-35.

³⁴ McQUAID, R.W.: C. d., s. 14.

³⁵ McQUAID, R.W.: C. d., s. 16.

projektech a implementačních mechanismech. Poté následuje operacionální dimenze partnerství, ve které dochází k uskutečňování vytyčených cílů. Na základě ex-post evaluace se mohou partneři rozhodnout, zda setrvají ve stávající podobě partnerství, či zda bude přeformulováno nebo ukončeno.

Významné je podle McQuida načasování uzavření partnerství, neboť může ovlivnit rozložení sil mezi partnery. Rozložení sil mezi aktéry se rovněž mění v každé fázi partnerství. Během jednání o podobě partnerství by měly být síly poměrně vyrovnané, neboť každý z partnerů může říci ne, ale prostředí a síla hlavních donorů samozřejmě hraje důležitou roli. Po uzavření partnerství roste mocenský potenciál hlavních donorů či nově založených institucí, kteří mají vyšší vliv i při revizi partnerství.

Podle některých autorů se zahraniční politika EU se liší od ostatních aktérů zahraničních vztahů svým důrazem na hodnoty spíše než zisky.³⁶ Jejím cílem je především budovat „konstruktivní zapojení“ a „kritický dialog“. Mezinárodní partnerství EU bývají založena spíše na uznání interdependence a nutnosti vzájemné solidarity. EU dává obecně přednost problémům, které je možno vyřešit mírovými prostředky, dialogem či přílivem financí.³⁷ Upřednostňuje menší a méně intenzivní akce před či po krizi, v problémových oblastech, které nepatří mezi priority mezinárodní agendy.

Mezi možné problémy partnerských vztahů patří nejasné cíle, příliš nerovné síly partnerů, soustředění moci mezi malou elitní skupinou, klesající důvěryhodnost partnera, náklady na fungování partnerství, snižující se výnosy z partnerství, rozdíly ve filozofii a pohledech partnerů, případné organizační problémy nebo v nejlepším případě splnění určených cílů.³⁸ Úspěch partnerství záleží především na vedení, legitimitě, správě a výsledcích evaluací.

³⁶ MORSEL, Stephen – McNAMARA, Nora: *Analysing institutional partnerships in development: a contract between equals or a loaded process?* Progress in Development Studies, 6, 2006, č. 4, s. 321–336.

³⁷ EVERTS, Steven: *Unilateral America, Lightweight Europe?: Managing Divergence in Transatlantic Foreign Policy*. CER 2001, 21 s.

³⁸ McQUAID, R.W.: *The Theory of Partnerships - Why have Partnerships*. In: OSBORNE, S.P. (ed.): *Managing public-private partnerships for public services: an international perspective*. Londýn, Routledge 2000, s. 9-35.

Na základě teorie partnerství je možné určit jednotlivé prvky partnerství, které mohou být komparovány. Pro tuto práci se jako nejvhodnější body srovnání nabízejí cíle a strategie jednotlivých partnerství, způsob jejich organizace, druhy a množství aktivit v rámci partnerství, množství a charakter zapojených aktérů a důvody uzavření. Podrobné hodnocení rozložení sil mezi aktéry není v kapacitě této práce, částečně se ale této problematice bude věnovat poslední kapitola.

Na základě vytčených cílů je možné určit šířku partnerství, zda partnerství sleduje jeden primární cíl či zda má více cílů, které mají stejnou hodnotu. V tomto případě se zaměříme především na to, v jakých oblastech JAES rozšířila spolupráci oproti jiným partnerstvím a co je jejím primárním cílem. Protože cíle rozvojových smluv bývají zaměřené do daleké budoucnosti a velmi obecné, srovnávány budou také strategie, tedy aktivity a nástroje, které mají vést k naplnění vytčených cílů. Pomocí strategií můžeme určit především hloubku spolupráce, tedy její intenzitu v jednotlivých tematických oblastech. Hloubku, šířku a intenzitu spolupráce v rámci partnerství odráží také jeho způsob organizace, tedy počet schůzí a zapojení jednotlivých aktérů. Vzhledem k tomu, že cíle partnerství nemusí být vždy zcela shodné se skutečnými příčinami uzavření partnerství, práce se pokusí reflektovat i jiné potencionální faktory na uzavření partnerství než je stanoveno v primárních dokumentech. Někteří autoři považují za znak partnerství rovněž rovnost aktérů. Ovšem jak již bylo řečeno výše, rozvojová partnerství bývají převážně nerovná. Práce se tedy nezaměří na hodnocení rovnosti partnerů jako takové, zamyslí se ovšem nad tím, do jaké míry JAES odpovídá typu „rovnějšího“ rozvojového partnerství definovaného Lynne Hatelyovou.

1.4 Formulace hypotéz

Práce bude zkoumat především tyto hypotézy:

H1: Přijetí Společné evropské a africké strategie prohloubilo, rozšířilo a zjednodušilo spolupráci EU s africkými zeměmi.

Rozšířením je míněno, že se spolupráce s přijetím JAES rozvětvila do více tematických okruhů, prohloubením zase zintenzivnění spolupráce v oblastech, ve kterých již dříve spolupráce fungovala. Spolupráci lze vyjádřit pomocí schůzí představitelů organizací a států, množstvím společných prohlášení, akcí, dohod, či zakládáním společných institucí.

H2: Přijetí Společné africké a evropské strategie bylo reakcí EU na rostoucí snahu afrických států komunikovat prostřednictvím Africké unie a sdílet osvědčené postupy integrace.

Práce se také zaměří na hledání důvodů, proč bylo partnerství mezi EU a AU uzavřeno. Je JAES opravdu výsledkem podpory EU pro snahu afrických zemí o větší jednotu v rámci AU a ve vztahu k Evropě či vedly k jejímu přijetí jiné důvody, jako např. další přístup k financím ze strany afrických států či snaha zvýšit svůj vliv na africkém kontinentu ze strany EU? Pro zodpovězení těchto otázek bude analyzován proces vyjednávání o podobě JAES, který objasní zájmy smluvních stran.

H3: Mezi znaky partnerství mezi AU a EU patří aktivní zapojení všech aktérů partnerství.

Oficiální dokumenty označují partnerství mezi AU a EU jako rovné, kde se na fungování partnerství podílejí obě organizace za společně dohodnutých podmínek. Mnoho autorů zabývajících se charakteristikou rozvojových partnerství je ale k rovnosti aktérů v rozvojových partnerstvích zdrženlivá.³⁹ Práce se tedy pokusí zhodnotit, zda charakteristiky partnerství mezi AU a EU skutečně odpovídají rovnému partnerství definovaného Lynne Hateliovou, tedy partnerství, které podporuje aktivní zapojení příjemců pomoci a přenechává jim formulaci rozvojových strategií a zodpovědnost za jejich implementaci.

³⁹ Kromě Lynne Hateliové analyzuje také nerovnost rozvojových partnerství např. Sarah Lister. Viz: LISTER, Sarah: *Power in Partnership? An analysis of an NGO's Relationships with its Partners*. Journal of International Development, 12, 2000, s. 227-239.

2. Posouzení změn v programové rovině před JAES a po ní

V této kapitole bude přezkoumána první ze zmíněných hypotéz této práce, a to hypotéza, že přijetí Společné evropské a africké strategie prohloubilo, rozšířilo a zjednodušilo spolupráci EU s africkými zeměmi. Pro porovnání přínosu a specifík JAES oproti smlouvě z Cotonou a Středomořským partnerstvím budou použita kritéria pro typologii partnerství zmíněná ve výzkumném rámci. Kapitola bude tedy členěna na podkapitoly zabývající se cíly jednotlivých partnerství a druhy a množství aktivit v rámci jednotlivých partnerství. Nejprve ale nabídne krátký popis srovnávaných smluv, který objasní jejich specifika.

Klíčový dokument této práce, **Společná africká a evropská strategie - JAES**, byla podepsána státy EU a 54 vrchními představiteli států a vlád afrických zemí⁴⁰ v roce 2007. Tato ambiciózní smlouva tvrdí, že „chce posunout vztahy mezi Afrikou a EU za tradiční pojetí příjemce pomoci a donora a založit partnerství rovných“.⁴¹ To, kam se chce posunout oproti předchozím smlouvám, je zmíněno v článku Nové přístupy JAES (JAES III./9). Partneři se mají „oprostit od tradičních partnerství a vstoupit do opravdového, založeného na vzájemné rovnosti a sledování společných cílů“. Mají být také sdíleny osvědčené postupy z předchozí spolupráce a strany se mají poučit z minulých chyb.

V nových přístupech je rovněž zmíněna nutnost vytvořit aktuální obraz partnera místo zažitých negativních stereotypů, které ignorují pozitivní spolupráci mezi kontinenty. Tato formulace může být vykládána jako obrana evropských států proti obviňování z řad afrických států z kolonialismu a imperialismu. Ze strany EU je pak podle JAES nutné uznat a plně podpořit snahy Afriky a její vůdčí postavení při utváření podmínek vedoucích k udržitelnému sociálnímu a ekonomickému vývoji a efektivní implementaci rozvojových programů podporovaných partnery, a také potvrdit důležitost silné politické vůle a zodpovědnosti Afriky podpořit cíle a priority partnerství. Obě strany pak mají zajistit, aby bilaterální vztahy mezi zeměmi EU a Afriky přispívali k plnění cílů JAES. Podobně chce JAES rozvíjet dialog mezi svými obyvateli, podporovat jejich vzájemné porozumění a přispět tak k lepšímu využívání sdíleného

⁴⁰ The Joint Africa-EU Strategy. < http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/eas2007_joint_strategy_en.pdf > (23. 09. 2011)

⁴¹ JAES I./1

kulturního, sociálního i ekonomického bohatství a prostě využívat všech možností, které partnerství naskýtá.

Partneři se v JAES také zavázali, že do partnerství začlenění všechny zainteresované sektory společnosti, kterým bude umožněno aktivně přispívat k implementaci partnerství. Je zmíněna i plná integrace členů migrujících komunit do zemí jejich residence a zároveň podpora a zajištění jejich spojení se zemí původu. Dále je věnována pozornost postupnému adaptování relevantních politik, právních a finančních rámců a jiných relevantních instrumentů a mechanismů, které pomohou dosáhnout cílů partnerství a vytváření rámce, který se bude zabývat případnými problémy v naplňování partnerství. JAES chce navíc dosáhnout také společné odezvy na globální výzvy včetně posílení dialogu na multilaterální úrovni. K naplnění svých cílů pak využívá tříleté operační plány, které obsahují seznam aktivit a program plnění hlavních politických priorit a závazků v daném období. Tyto tzv. akční plány mají především zvýšit efektivitu spolupráce, neboť na jejich základě bude možné provést evaluaci případných úspěchů či neúspěchů.

Podle tzv. nových přístupů JAES lze soudit, že předchozí smluvní vztahy afrických a evropských zemí nebyly ideální a byly negativně vnímány především ze strany rozvojových zemí, neboť nebyly skutečně „rovné, opravdové, založené na vzájemném respektu“. Předchozí smluvní vztahy s africkými zeměmi byly řešeny především smlouvou z Cotonou a Středomořským partnerstvím, zaměříme se teď tedy na jejich představení.

Původní smlouva z Cotonou,⁴² také nazývaná Partnerská smlouva mezi zeměmi Afriky, Karibiku a Pacifiku (AKP) a Evropským společenstvím⁴³, byla uzavřena v roce 2000 a v letech 2005 a 2010 byla dále revidována. V současnosti skupina států AKP zahrnuje 78 zemí.⁴⁴ Skupina vznikla už v roce 1975 Dohodou z Georgetown, přičemž všichni signatáři Dohody z Georgetown podepsali i Dohodu z Cotonou, tedy až na jednoho – Kubu. Státy AKP, přestože jsou velmi rozdílné a geograficky rozptýlené, jsou koordinovanou skupinou. Mají společný sekretariát v čele s Generálním tajemníkem, Parlamentní shromáždění a Radu ministrů, kde ministři

⁴² Cotonou Agreement:

<<http://www.acpsec.org/en/conventions/cotonou/accord1.htm#PART%204:%20DEVELOPMENT%20FINANCE%20COOPERATION>> (23. 09. 2011)

⁴³ ACP-EC Partnership Agreement

⁴⁴ Úplný seznam států spadajících do skupiny AKP nalezneme zde: <http://www.acpsec.org/en/acp_states.htm>,

jednotlivých států diskutují o problémech týkajících se svých rezortů a přijímají cíle a priority pro společenství států.⁴⁵

Smlouva z Cotonou navazuje na dohody z Lomé⁴⁶, i když je od nich v mnoha aspektech odlišná. Liší se především v nastavení obchodních podmínek mezi státy AKP a EU, které se musely přizpůsobit novému mezinárodnímu tržnímu prostředí.⁴⁷ Bylo především nutné, aby se vztahy partnerů upravily v souladu s principy WTO a GATT. Dohody z Lomé byly nekompatibilní s novými pravidly právě proto, že umožňovaly nereciproční bezbariérový přístup na evropské trhy zemím AKP, které podepsaly dohody z Lomé. WTO ale vyžaduje rovný a nediskriminační přístup ke všem svým členským státům spadajícím do skupiny Most Favored Nation.⁴⁸ Cotonou tedy obsahuje nová řešení obchodních vztahů, jako jsou Smlouvy o ekonomickém partnerství (Economic Partnership Agreements – EPAs) uzavírané s jednotlivými státy AKP a dále i s regiony. Každá země si pak může vybrat z několika druhů ekonomických vztahů.⁴⁹

O. Baribande a G. Faber uvádí ve svém článku „*From Lomé to Cotonou: Business as Usual*“ ale i další příčiny, proč byla uzavřena nová smlouva mezi státy AKP a EU. Mezi ně patří také redefinice zahraniční politiky EU po ukončení studené války, kdy se Evropa začala orientovat spíše na postsovětský prostor a začala svou rozvojovou pomoc více podmiňovat politickými a ekonomickými podmínkami, rozšíření a prohloubení Evropské integrace, které mělo za následek přehodnocení některých přístupů a změny v institucionální struktuře, především v Evropské komisi. Pochopitelným důvodem pro přehodnocení partnerství snad byla i nízká efektivita dohod z Lomé, neboť přispěly ke zlepšení situace jen několika málo států AKP, přičemž situace těch nejchudších se dále prohlubovala. Příčiny neúspěchu dohod z Lomé hodnotí akademici různě, přetrvávající chudoba afrických zemí bývá především svalována na populační explozi, která stále snižuje životní standardy obyvatel, korupci a také klesající

⁴⁵ African, Caribbean and Pacific Group of States: <http://www.acp.int/> (11. 10. 2011)

⁴⁶ Dohoda z Lomé je za Dohodou z Yaoundé v pořadí druhou smlouvou o rozvojové spolupráci se zeměmi AKP. Byla uzavřena v roce 1975 a následně byla třikrát revidována.

⁴⁷ NJINKEU, Dominique – CAMERON Hugo: *Aid for trade and development*. Cambridge, Cambridge University Press 2007, 428 s.

⁴⁸ WTO – Principles of the trading system.

<http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact2_e.htm> (23. 09. 2011)

⁴⁹ BABARINDE, Olufemi – FABER, Gerrit: *From Lomé to Cotonou: Business as Usual?* Hilton Suites, Eight Biennial Conference of the European Union Studies Association 2003, s. 5. (36)

obchodní orientaci vyspělých zemí na státy rozvojové.⁵⁰ Smlouva z Cotonou se pak o to více zaměřila právě na boj s chudobou.⁵¹

Na rozdíl od Lomé obsahuje smlouva z Cotonou obecné principy, cíle a zásady. Jedním z jejích hlavních cílů je snížení chudoby, udržitelný rozvoj a zapojení rozvojových států do světové ekonomiky. Smlouva z Cotonou obsahuje kromě principu rovnosti partnerů suverenity zemí AKP v oblasti volby svých rozvojových strategií také důraz na respektování lidských práv, demokracie a vlády práva. Mezi hlavní změny oproti předchozím smlouvám pak patří především vzájemné závazky partnerů, vedení dialogu a hodnocení dosažených výsledků za účelem transparentnosti, zapojení nevládních organizací za účelem přiblížení pomoci k jejím cílovým příjemcům a rozvoj soukromého sektoru.⁵²

Smlouva z Cotonou tedy oproti JAES zahrnuje více různě geograficky rozptýlených a různorodých států, které se řadí podle ekonomických výkazů k těm nejchudším. Z 50 nejméně rozvinutých států (Least Developed Countries – LCDs) jich 40 spadá do skupiny AKP.⁵³ Mezi členskými zeměmi JAES jsou větší ekonomické rozdíly, neboť kromě LCDs zahrnují i ekonomicky silnější státy jako Jihoafrickou republiku či státy severní Afriky.

Středomořské partnerství je založeno především na Barcelónské deklaraci a Unii pro Středomoří. Tato práce se zaměří především na cíle Barcelónské deklarace doplněné o jejich aktuální verzi. Toto partnerství je zaměřené na ekonomický rozvoj a obchodní vztahy, energetiku, bezpečnost, ochranu životního prostředí, problémy migrace, sociální problémy a rozvoj kultury. Zahrnuje aktuálně kromě 27 států EU 16 středomořských států ze severní Afriky, Blízkého Východu a jihovýchodní Evropy.⁵⁴ Z afrických zemí podepsalo Středomořské partnerství Alžírsko, Egypt, Mauritánie,

⁵⁰ BABARINDE, Olufemi – FABER, Gerrit: *From Lomé to Cotonou: Business as Usual?* Hilton Suites, Eight Biennial Conference of the European Union Studies Association 2003, s. 9. (36)

⁵¹ BROLIN, Therese: *The EU and its policies on Development Cooperation: a learning material*. Göteborgs Universitet, Centre for African Studies 2007, s. 27. (48)

⁵² BABARINDE, O. – FABER, G.: *C.d.*, s. 7. (36)

⁵³ Trade for Development: ACP/EU Economic Partnership Agreements.

<<http://www.bmz.de/en/publications/topics/business/Materialie175.pdf>>, (11. 10. 2011), s. 4. (16)

⁵⁴ Euro-Mediterranean Partnership: <http://www.eeas.europa.eu/euromed/index_en.htm> (11. 10. 2011)

Maroko a Tunisko. Libye odmítla účast v Unii pro Středomoří s tím, že narušuje africkou jednotu a představuje novou verzi evropského kolonialismu.⁵⁵

Vzhledem k tomu, že Barcelonská deklarace je často kritizována za nedostatečné zaměření na výsledky,⁵⁶ Unie pro Středomoří byla vytvořena za účelem potvrdit a prohloubit vztahy mezi partnery. Iniciativu francouzského prezidenta N. Sarkozyho při vzniku Unie ale mnohé státy chápaly i jako snahu Francie obnovit svoji pozici v regionu. Unie pro Středomoří zakládá nová fóra pro organizaci vzájemných vztahů.⁵⁷ Na rozdíl od Barcelonské deklarace pak Unie pro Středomoří počítá s financováním převážně ze soukromých zdrojů.⁵⁸

Kromě těchto dokumentů je vztah EU se středomořskými zeměmi řešen i dalšími instrumenty jako MEDA či Evropskou politikou sousedství (ENP – European Neighbourhood Policy). MEDA je hlavním prostředkem pro implementaci rozvojové spolupráce ve Středomoří v souladu s udržitelným hospodářským a sociálním rozvojem a má přispět k realizaci zóny volného obchodu. Politika sousedství EU má především zajistit stabilitu a bezpečnost na hranicích EU a prosazovat principy volného trhu, demokracie a lidských práv. Od roku 2007 je MEDA a ENP součástí jednoho Nástroje pro evropskou politiku sousedství (European Neighborhood Partnership Instrument ENPI).⁵⁹

⁵⁵ FARRUGIA, Kristina: *The Union for the Mediterranean*. Saarbrücken, Lambert Academic Publishing 2010, s. 15.

⁵⁶ The Euro-Mediterranean Partnership – A Southern perspective towards sustainable growth and development. <http://extranet.bca.le-public-systeme.fr/img/nouveaumonde2011/contributions/Euro_Mediterranean_Partnership.pdf> (23. 9. 2011)

⁵⁷ „Barcelonský proces: Unie pro Středomoří“ - Komise přijímá návrhy na posílení partnerství mezi EU a jejími středomořskými sousedy. <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/774&format=HTML&aged=1&language=CS&guiLanguage=en>> (23. 09. 2011)

⁵⁸ Asociace pro mezinárodní otázky: Unie pro Středomoří. <<http://www.amo.cz/publikace/unie-pro-stredomori.html>> (26. 09. 2011)

⁵⁹ BROLIN, Therese: *The EU and its policies on Development Cooperation: a learning material*. Göteborgs Universiteit, Centre for African Studies 2007, s. 37. (48)

2.1. Cíle partnerství

Nejprve se tedy zaměříme na porovnání cílů jednotlivých druhů partnerství. Cíle všech srovnávaných smluv jsou dlouhodobé, ambiciózní a často velmi obecně definované. Krátkodobé cíle jsou definovány v akčních plánech daných smluv, tato práce se ale bude soustředit spíše na cíle dlouhodobé. Konkrétnější kroky a aktivity k dosažení cílů jsou pak popsány v strategiích, kterým se bude věnovat následující podkapitola. Cíle a strategie jednotlivých partnerství se v mnohých tematických oblastech překrývají, můžeme zde ale najít i rozdíly a dokonce i jisté nesrovnalosti.

2.1.1 Cíle JAES

V JAES se praví, že sdílenou vizí partnerů je vytvořit předpoklady pro novou strategickou úroveň vzájemných vztahů, posílení politického partnerství a posílení spolupráce na všech úrovních.⁶⁰ Partnerství přitom má být založeno na shodě v hodnotách, společných zájmech a strategických cílech. Jako společné principy jsou zmiňovány princip africké jednoty, respektování lidských práv, demokracie, vlády práva a práva na rozvoj, princip vlastnictví rozvojových strategií a společná zodpovědnost. S přihlédnutím ke vzájemné závislosti Afriky a Evropy v globalizovaném světě je podle JAES společným zájmem obou stran zvýšit koherenci a efektivnost stávajících smluv.

Mezi strategické cíle JAES patří zmenšit rozdíly v rozvoji mezi partnery na základě ekonomické spolupráce, podpora udržitelného rozvoje obou partnerů, vzájemného míru, bezpečnosti, prosperity, solidarity a lidské důstojnosti. Mezi další principy je zmíněno posílení politického dialogu, co-management a spoluzodpovědnost k vzájemné spolupráci i ke globálním problémům, sdílení nákladů a vzájemná odpovědnost, solidarita a důvěra, rovnost a spravedlnost, obecná a lidská bezpečnost, respektování mezinárodního práva a dohod, rovnosti pohlaví, nediskriminace a dlouhodobý přístup ke stanoveným cílům (JAES čl. I.).

⁶⁰ JAES I./3.6

Tyto cíle jsou dále specifikovány ve čtyřech tematických blocích. Prvním z nich je **politické partnerství mezi AU a EU**, které umožní čelit společným problémům. Společnými problémy je myšleno udržení míru a bezpečnosti, migrace a rozvoj a čisté životní prostředí. K jejich řešení má napomoci intenzivní politický dialog mezi oběma kontinenty a posílení institucionálních struktur partnerství, přičemž Afrika bude vystupovat jako jeden celek.

Druhý tematický blok je více zaměřen na **posílení vzájemných hodnot**, jimiž jsou mír, bezpečnost, vláda demokracie, lidská práva a základní svobody, rovnost pohlaví a podpora udržitelného hospodářského rozvoje včetně industrializace a regionální a kontinentální integrace v Africe s cílem zajistit dosažení Rozvojových cílů tisíciletí ve všech afrických zemích do roku 2015.

Třetím blok je věnován **globálním problémům**, jejichž rozsah přesahuje hranice obou kontinentů. Partneři se zavazují, že zachovají spolupráci s dalšími mezinárodními organizacemi a budou se zabývat celosvětovými výzvami, jako jsou lidská práva, včetně práva dětí a rovnost pohlaví, fair trade, migrace, HIV/AIDS, malárie, tuberkulóza a jiné pandemické choroby, změny klimatu, energetická bezpečnost a udržitelnost, terorismus a proliferace zbraní hromadného ničení, nezákonné obchodování s ručními zbraněmi a lehkou municí, a také tématy moderní společnosti, jako jsou informační a komunikační technologie, věda, technika a inovace.

Čtvrtým a posledním cílem JAES je zahrnout do partnerství velké **množství aktérů**, kteří umožní přiblížit celou strategii více lidem. Nestátním aktérům mají být vytvořeny podmínky, které jim umožní hrát aktivní roli v rozvoji, budování demokracie, prevenci konfliktu a post-konfliktním rekonstrukčním procesu. JAES se má stát permanentní platformou pro sdílení informací, participaci a mobilizaci širokého spektra aktérů občanské společnosti, soukromého sektoru a lokálních zainteresovaných v EU, Africe i jinde.

2.1.2 Cíle smlouvy z Cotonou

Rozdíl v základních cílech mezi JAES a smlouvy z Cotonou je patrný. V samém počátku smlouvy z Cotonou je uvedeno, že strany uzavírají tuto smlouvu, aby podpořily a urychlily ekonomický, kulturní a sociální rozvoj zemí AKP, aby podpořily mír, bezpečnost a vývoj demokratického politického prostředí. Hlavním cílem je tedy snížení chudoby v rozvojových zemích pomocí nástrojů kompatibilních s trvale udržitelným rozvojem a začlenit státy AKP do globální ekonomiky. Za tímto účelem má být vždy přihlédnuto k rozvojovým strategiím jednotlivých států.

Smlouva z Cotonou rovněž podporuje regionální integraci, ale zaměřuje se především na instituce s pozitivními účinky na vývoj ekonomik. Mezi její další aspekty patří podpora vývoje občanské společnosti a důraz na řešení genderových problémů.⁶¹ Dále také klade důraz na lidský rozvoj a propagaci kulturních hodnot, podporuje institucionální rozvoj a dobré vládnutí, uchování přírodního bohatství a ochranu životního prostředí.

Do základních principů smlouvy z Cotonou spadá rovněž rovnost partnerů a princip vlastnictví rozvojových strategií, které si vyvinou rozvojové země sami dle své suverenity, zapojení nejen vlád států, ale i soukromého sektoru a občanské společnosti a vzájemný dialog. Úprava spolupráce a priority se mají lišit dle stupně rozvoje partnerské země, jejích potřeb a rozvojové strategie. Smlouva také upravuje speciální zacházení s nejméně rozvinutými zeměmi.

Aktualizace smlouvy z Cotonou v roce 2005 rozvíjí více politickou dimenzi spolupráce, chce posílit roli politického dialogu, hodnocení výsledků spolupráce a boj proti terorismu. Revize z roku 2010 pak klade důraz na bezpečnost, plnění Rozvojových cílů tisíciletí, vyrovnávání se změnami klimatu a přisuzuje také větší důležitost regionálním sdružením a AU se stává jejím oficiálním partnerem.⁶²

⁶¹ Cotonou Agreement.

<<http://www.acpsec.org/en/conventions/cotonou/accord1.htm#PART%204:%20DEVELOPMENT%20FINANCE%20COOPERATION>> (12. 10. 2011)

⁶² Cotonou, čl. 11, odst.1.

2.1.3 Cíle Středomořského partnerství

Barcelonská deklarace⁶³ si stanoví tři základní cíle: posílení pravidelného politického dialogu, ekonomické a finanční spolupráce a sociální, kulturní a lidské dimenze spolupráce. Apeluje na posílení nejen multilaterálních, ale i bilaterálních vztahů mezi státy zahrnutými v partnerství. Chce dosáhnout stability a prosperity regionu pomocí posilování demokracie a lidských práv, udržitelného ekonomického a sociálního růstu a dialogu kultur. Státy regionu rovněž přislubují snahu o obnovení míru na Blízkém Východě.

V rámci **politického a bezpečnostního partnerství** se státy v Barcelonské deklaraci zavázaly jednat dle zásad Charty OSN a Všeobecné deklarace lidských práv a jiných mezinárodních a regionálních úmluv. Středomořské státy mají vytvořit vládu práva a demokracie, přičemž bude respektována svoboda zvolit si politický, ekonomický, soudní a socio-kulturní systém. Dále mají respektovat základní lidské svobody, potlačovat rasismus a xenofobii. Partnerství přitom musí fungovat při dodržování vzájemné suverenity, nelze intervenovat do záležitostí ostatních partnerských států či narušit jejich teritoriální integritu. Státy chtějí dále posílit spolupráci v oblasti boje proti terorismu a obchodu s drogami. Spory mezi partnery mají být řešeny mírovými prostředky a za tímto účelem má docházet k postupnému odzbrojování, eliminaci armád na nutný obranný systém a má se zabraňovat šíření jaderných zbraní, chemických a biologických zbraní a zbraní hromadného ničení. Tyto druhy zbraní se nesmí vyskytnout především v zóně Blízkého Východu.

Mezi cíle **ekonomického a finančního partnerství** patří zvýšení udržitelného ekonomického růstu, zvyšování životní úrovně obyvatel, liberalizace obchodu v souladu s pravidly WTO a GATT, podpora podniků, industrializace, rozvoj infrastruktury, rozvoj venkova a modernizace v souladu s ochranou životního prostředí. Klíčovou roli má hrát ale především energetický sektor, kde má dojít k největšímu posilování spolupráce. Vítána je také regionální spolupráce a integrace, s cílem otevřít zónu volného obchodu do roku 2010. Nutností je pak jednání v souladu s mezinárodním dopravním právem, zdokonalování výzkumu a harmonizace statistiky. EU má

⁶³Barcelona Declaration: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/july/tradoc_124236.pdf> (25. 9. 2011)

středomořské partnery podporovat na základě víceletých finančních plánů zohledňujících specifika jednotlivých zemí.⁶⁴

Partnerství v sociální, kulturní a humanitní oblasti si stanoví priority jako zjednodušení výměn osob mezi partnerskými státy a respektování základních sociálních práv, jako práva na rozvoj či zdravotní péči. Toto partnerství má být založené na decentralizované spolupráci mezi všemi aktéry zabývajícími se rozvojem, především pak mezi představiteli občanské společnosti, univerzit, politického, kulturního a náboženského života, odborů, veřejných a soukromých podniků a výzkumnými pracovníky. Dalším důležitým aspektem partnerství je snaha omezit migrační popudy a odliv lidí ze Středomořských států tím, že se bude usilovat o zatraktivnění prostředí v domovských státech a to především podporou vzniku nových pracovních míst. Bližší spolupráce má být navázána v oblasti ilegální migrace, prevence terorismu a xenofobii.

Pařížská deklarace následně potvrdila cíle Barcelonské deklarace, s důrazem na možnosti hlubší regionální integrace, širší zapojení občanské společnosti, posílení boje proti terorismu a bezpečnosti, a intenzivnější snahy k naplňování MDGs.⁶⁵ Práví, že Barcelonský proces – Unie pro Středomoří bude komplementární jak s evropskou politikou sousedství tak s JAES (Pařížská deklarace, čl. 13). Smlouva novelizovala také politické vztahy partnerů, rozšířila aktéry a vlastnictví partnerství a připravila nové projekty a návrhy.

2.1.4 Shrnutí

Pokud srovnáme cíle jednotlivých partnerství, můžeme říci, JAES je oproti předchozím smlouvám více zaměřena na budování politického partnerství, kdežto smlouva z Cotonou a Středomořské partnerství jsou orientovány více ekonomickým a obchodním směrem. JAES se ve svých cílech především snaží přiblížit oba kontinenty, dohodnout se na společných hodnotách a koordinovat společné reakce na globální

⁶⁴ Na léta 1995-1999 vyčlenila EU 4 685 ECU za účelem finanční asistence středomořským partnerům v oblasti ekonomického a finančního partnerství. Viz Euro-mediterranean cooperation: Taking Stock of the Situation: <http://www.commed-cglu.org/IMG/pdf/Fiche_1-2.pdf> (26. 9. 2011)

⁶⁵ Pařížská deklarace
<http://www.eu2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/07/0713_declaration_de_paris/Joint_declaration_of_the_Paris_summit_for_the_Mediterranean-EN.pdf> (13. 10. 2011)

problémy. Smlouva z Cotonou je smlouvou rozvojovou, jejíž hlavním cílem je ekonomický růst zemí AKP a definice efektivních rozvojových strategií, politické partnerství a důraz na bezpečnost bylo prohloubeno až v její nejaktuálnější verzi. Barcelonská deklarace oproti tomu zase klade velký důraz na bezpečnost od samého počátku. Středomořský region se nachází v bezprostřední blízkosti EU, tento důraz je tedy logický. Dále se věnuje především obchodním vztahům a finanční spolupráci.

Stejně jako JAES, tak i ostatní partnerské vztahy reflektují regionální organizace a princip africké jednoty, ale zmiňují se o něm jen povrchně a až ve svých nejaktuálnějších verzích, tedy až v době platnosti JAES. Pařížská deklarace doslovně nezmiňuje Africkou unii ani princip africké jednoty, ale přesto tvrdí, že je kompatibilní s JAES. Vzhledem k tomu, že Unie pro Středomoří zahrnuje jen několik severoafrických států, se kterými se EU snaží navázat hlubší spolupráci, je poněkud sporné, zda je opravdu v souladu s cílem JAES podporovat africkou jednotu. Smlouva z Cotonou také nezahrnuje všechny africké státy, ale AU se v roce 2010 stala jejím oficiálním partnerem.

2.2 Strategie - druhy a množství aktivit v rámci jednotlivých partnerství

Jak již bylo zmíněno v první kapitole, partnerství může být buď strategické, nebo projektové. Strategické partnerství je takové partnerství, které je dlouhodobé, zahrnuje velké množství oblastí spolupráce právě např. za cílem rozvoje určitého regionu. Cíle všech uvedených partnerství jsou strategické a mají být tudíž dosaženy na základě strategií, které definují oproti obecným cílům konkrétnější oblasti spolupráce a navrhují konkrétní kroky, které mají vést k jejich naplnění. Strategie často odráží i jiné smlouvy, režimy či pravidla organizací, v jejichž souladu by se mělo postupovat. Především JAES odráží velké množství mezinárodních smluv, jimiž by se měla vzájemná spolupráce řídit.

2.2.1 Strategie JAES

Cíle JAES mají být dosaženy pomocí **čtyř strategií**. První strategií je **mír a bezpečnost**, což partneři chápou jako předpoklad pro politický, ekonomický a sociální rozvoj. K míru a bezpečnosti na obou kontinentech mají přispět společné operace partnerů v rámci peace-buildingu, řešení konfliktů či řešení post-konfliktních situací, posílený dialog a institucionální spolupráce zaměřená na sdílení informací, osvědčených zkušeností, postupů, názorů a diskuze o záležitostech ve společném zájmu. Klíčovou institucí pro prosazování míru a bezpečnosti pak má být African Peace and Security architecture (APSA) pod vedením AU, přesněji jejího Výboru pro mír a bezpečnost. Heslem APSA je hledat „africká řešení pro africké problémy“⁶⁶ a její součástí je i Kontinentální systém včasného varování (Continental Early Warning System – CEWS), Africké záložní jednotky (African Standby Fors – ASF), Panel Moudrých (Panel of the Wise – POW) a Mírový fond (Peace Fund). Evropská unie se podílela na formulaci této struktury a podílí se i na jejím financování a budování kapacit.⁶⁷

EU nabízí pro úspěšné dosažení této strategie své expertízy, finance a lidské zdroje se zkušenostmi za účelem dalšího rozšiřování APSA a připravení zázemí pro implementaci jiných nástrojů AU, jako politiky post-konfliktní rekonstrukce a rozvoje (Policy on the Post-conflict Reconstruction and Development)⁶⁸ či Deklarace o hraničním programu (Declaration on Border Program). Dále se bude JAES řídit principy dohodnutými v Konceptu při budování afrických kapacit v oblasti prevence, organizace a řešení konfliktu (Concept for Strengthening African Capabilities for the Prevention, Management and Resolution of Conflicts⁶⁹), evropskými koncepty týkající se bezpečnosti⁷⁰ a bude realizován program Euro-RECAMP.⁷¹ Spolupráce má probíhat i na úrovni bilaterálních vztahů mezi státy. Součástí této strategie je i nacházení společných

⁶⁶The new African peace and security architecture: Evolution, opportunities and challenges. <<http://saopaulo2011.ipsa.org/sites/default/files/papers/paper-1005.pdf>> (25. 9. 2011)

⁶⁷MIDDLETON, Roger: *The EU and the African Peace and Security Architecture*. Viz: <<http://www.ieei.pt/files/8RogerMiddleton.pdf>> (25. 9. 2011)

⁶⁸AU: Implementation of the Post Conflict Resolution and Development Policy in Africa. <<http://www.africa-union.org/root/au/Conferences/2007/july/PCRD/pcrd1.htm>> (26. 9. 2011)

⁶⁹Council Conclusions on Strengthening African Capabilities for the Prevention, Management and Resolution of Conflicts. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Capabilities_Africa_20.11.pdf> (1. 10. 2011)

⁷⁰EU Joint Policy Framework on Security Sector Reform, EU Concept on Disarmament, Demobilization and Reintegration.

⁷¹Program založený EU a AU v roce 2010 za účelem budování kapacit AU, a to především Afrických záložních jednotek. <<http://www.amaniafricacycle.org/spip.php?article2>> (10. 10. 2011)

řešení k širším problémům současnosti (změny klimatu, hospodaření s vodou, toxické odpady, pandemie) a konfliktům z jiných částí světa, především Blízkého východu.

Druhá strategie se věnuje **dobrému vládnutí a lidským právům**. Partneři se zavazují vést otevřený, intenzivní a komplexní dialog o všech aspektech vládnutí, který pomůže definovat palčivé problémy Afriky, dohodnout se na společných pozicích a učinit pak společné kroky. Dialog má být veden i v multilaterálních fórech na regionální i globální úrovni (Rada Evropy, Africká komise pro lidská práva a práva národů, OSN). Beztrestnost má být potírána pomocí uznání pravomocí Mezinárodního trestního soudu.

EU se tedy zavázala pomoci AU při budování demokratické vlády na národní, regionální i lokální úrovni a uvolní za tímto účelem prostředky z EDF, přičemž AU má předložit vlastní strategie a plány. Partneři chtějí za k dosažení tohoto cíle využívat i výhody Afrického mechanismu vzájemného hodnocení (African Peer Review Mechanism), monitorovacího systému založeného AU již v roce 2003⁷² a budou se řídit principy, které stanoví Africká charta demokracie, voleb a dobrého vládnutí (African Charter on Democracy, Elections and governance).

Samozřejmostí je také posilování práv národních parlamentů, komisí pro lidská práva, nezávislých volebních komisí a organizací občanské společnosti a posilování role AU při asistenci a pozorování průběhu voleb. JAES se v rámci této strategie dále zmiňuje o sdílení informací o kulturním bohatství a podpoře jeho návratu do země původu pomocí programů UNESCO, boji proti nelegálnímu obchodu a podpoře transparentního a spravedlivého nakládání s přírodními zdroji (Kimberly certification proces, FLEGT, EITI).

Třetí strategie JAES představuje **rozvoj obchodu a regionální integrace**. Partnerství má podpořit rozvoj domácích trhů v Africe a zlepšit jejich produkční kapacitu. Africké hospodářství se má více orientovat na výrobky s přidanou hodnotou, fair trade, rozvoj soukromého sektoru. Má být posilována infrastruktura, síť služeb a obchodní integrace. Rozvoj má být podpořen africkými strategiemi ekonomického růstu, zaměřenými na vytváření pozitivního prostředí pro obchod a to tak, že se bude usilovat o implementaci stabilního, efektivního a harmonického obchodní práva a

⁷² African Peer Review Mechanism: <<http://aprm-au.org/>> (3. 10. 2011)

sociální zodpovědnosti korporací. EU a AU budou dále spolupracovat na rozvoji techniky a dopravy, která je podle partnerů nezbytná pro rozvoj obchodu.

Platformou pro dialog mezi vládním a soukromým sektorem a zahraničními investory se stane Euro-afričské obchodní fórum (EU-Africa Business Forum - EABF), které zaštití konání společných diskuzí afričských a evropských lídrů o jejich představách týkajících se obchodu. Mezi účastníky EABF budou i představitelé multi-národních korporací, středních a malých podniků, multilaterálních a regionálních organizací.⁷³ Regionální ekonomické instituce (např. Regionální ekonomická společenství - African Economic Communities, založené na základě smlouvy z Abuji z roku 1991) hrají také důležitou roli, neboť mají napomáhat k postupné harmonizaci pravidel a mezinárodních standardů.

Jako důležitý aspekt rozvoje obchodu je také zmíněno dodržování mezinárodních standardů zemědělských produktů. Sanitární a fytosanitární opatření (SPS)⁷⁴ jsou považována za důležitá ke zvýšení konkurenceschopnosti afričského zemědělství, rozvoje obchodu mezi jižními státy navzájem a pro přístup afričských výrobků na mezinárodní trhy, hlavně ty evropské. K dosažení mezinárodních standardů má napomoci i Farmaceutický výrobní plán pro Afriku (Pharmaceutical Manufacturing Plan for Africa).⁷⁵

JAES má vytvořit silné bilaterální vztahy mezi AU a EU zaměřené na rozvoj obchodu, které mají stát na implementaci EPAs se sub-saharskými regiony a Smlouvy o volném obchodu se státy Středomoří. Strategie reflektuje také Evropskou strategii pomoc pro obchod (EU Aid for Trade Strategy),⁷⁶ dosažení rozvojové agendy z DOHA, Afričské charty pro statistiku (African Charter for Statistic) a další pravidla a principy WTO.

Poslední, tedy čtvrtou strategickou část JAES tvoří tzv. **hlavní rozvojová témata**. Za taková témata je považován především pokrok k naplnění Rozvojových cílů tisíciletí a předvídatelná rozvojová pomoc s pravidelným přísunem financí, zaměřená na

⁷³ Side Event - The EU-Africa Business Forum. <<http://www.africa-eu-partnership.org/side-event-eu-africa-business-forum>> (3. 10. 2011)

⁷⁴ Princip WTO o základních standardech potravin a ochraně místních spotřebitelů.

⁷⁵ Third session of the african Union ministers of Health.< http://www.africa-union.org/root/UA/Conferences/2007/avril/SA/913%20avr/doc/en/PHARMACEUTICAL_MIN_DRAFT.pdf> (3. 10. 2011)

⁷⁶ Tato strategie obsahuje vyčlenění prostředků ze strany EU pro podporu obchodu zemí AKP.

konkrétní výsledky. EU se tedy zavazuje zvýšit oficiální rozvojovou spolupráci (ORS) podle Dohody z Monterrey (2005) na 0,56% ORS/HNP do roku 2010 a zvážit další možnosti řešení dluhů rozvojových zemí. Dále je zmiňována Pařížská deklarace o efektivnosti rozvoje, která má být implementována společnými silami, a Politika soudržnosti rozvoje (Policy Coherence for Development – PCD). Rozvojová pomoc má být dále kontrolována a zefektivňována pomocí kvalitnějšího sběru dat a tripartitního dialogu s ostatními aktéry.

Strategie se dále zabývá otázkami jako zaměstnanost, sociální ochrana a důstojné pracovní podmínky. Významná část je věnována právům dětí a mladistvých. Mají být vyčleněny peníze za účelem asistence dětem a mladistvým v post-konfliktních a konfliktních situacích, posílení školních systémů na všech úrovních a zajištění handicapovaných dětí a dětí z těžko dostupných oblastí. Kooperace má být viditelná i v oblasti výzkumu a vzdělávání učitelů.

Dále má být posilována role soukromého sektoru ve zdravotnictví, reprodukční zdraví a zdraví novorozenců. Rovnost pohlaví má být podpořena administrativními změnami. Partneri se také zavázali, že se budou snažit spojit ekonomický růst, tvorbu pracovních míst, sociální stabilitu a budování kapacit s cílem přizpůsobit se změnám klimatu a jejich zmírnění. Diskuze o tomto tématu bude probíhat i v rámci mezinárodních fór, hlavně v rámci OSN. Spolupracovat se má například na post-2012 klimatickém rámci navazujícím na konferenci z Bali (2007). EU pak bude podporovat lepší geografické rozmístění projektů a pomůže Africe těžit z obchodu s uhlíkem.

V oblasti migrace se Afrika a EU budou snažit implementovat takové politiky a programy, které budou mapovat všechny relevantní aspekty migrace, včetně cirkulační migrace a usnadní legální migraci prospěšnou pro zemi původu i destinaci. Partneri budou vést dialog o Deklaraci 2006 z Tripoli,⁷⁷ jejíž implementace bude spolufinancována oběma partnery.

Zemědělství a potravinová bezpečnost mají být podporovány pomocí soudržných politik pro rozvoj, posílení farmářských organizací, systémů včasného varování, regionálního a mezinárodní obchodu. Partneri podpoří také Komplexní program zemědělského rozvoje Afriky (Comprehensive Africa agricultural

⁷⁷ Deklarace z Tripoli obsahuje agendu společné akce proti ilegální migraci a obchodu s lidmi.

Development Programme - CAADP) s cílem zlepšení vládnutí v oblasti zemědělství, rozšiřování kapacit afrických veřejných a soukromých organizací. Výzkum v oblasti zemědělství bude podpořen prostřednictvím programu Výzkum zemědělství v Africe (Agricultural Research in Africa - FARA) a dohodami o partnerství v oblasti rybolovu.

Má být také podpořeno další budování infrastruktury na základě programů jako AU NEPAD a dalších,⁷⁸ posilování bezpečnosti dopravních cest, investice do hydraulických zařízení a budování elektrické infrastruktury. Partneri budou rozvíjet partnerství v oblasti sanitace a problémů s vodou a budou společně čelit problémům vodní bezpečnosti. Za tímto účelem se EU zavázala zvýšit investice do hydraulických zařízení v Africe. Partnerství je navázáno i v oblasti energetiky s cílem spolupráce a solidarity v udržitelné správě svých energetických zdrojů, jejich bezpečnosti a v oblasti regionální spolupráce. Toto partnerství bude financováno z EU Energy Facility a bude veden dialog o mírovém využití jaderných zbraní.

Další oblastí spolupráce je překročení digitální propasti, vytvoření inkluzivních znalostních ekonomik, informační a komunikační technologie, posilování kapacit afrických zemí v oblasti výzkumu a navazování spolupráce výzkumných ústavů. Kulturní spolupráce má mít podobu intenzivního dialogu, programů kulturní výměny, ochrany a zachovávání památek a technické asistence. Důležitým nástrojem je i komunikace, která má napomoci zlepšení vzájemné image, boji proti rasismu, xenofobii a stereotypům pomocí iniciací výměn a kontaktů mezi nestátními aktéry, odbory, profesionálními sdruženími, soukromým sektorem, medií, školami, univerzitami, sportovními kluby a odbornými a kulturními institucemi.

2.2.2 Strategie smlouvy z Cotonou

V následujících řádcích budou za účelem srovnání představeny strategické cíle smlouvy z Cotonou. Smlouva z Cotonou chce dosáhnout svých cílů pomocí tří větších souborů strategií: souboru **rozvojových strategií** zaměřených na ekonomický rozvoj, lidský a sociální rozvoj, regionální spolupráci a integraci a jiná témata z různých oblastí,

⁷⁸ EU-Africa Infrastructure partnership, Trust Fund a Pan-African Infrastructure Development Fund.

souboru strategií **ekonomické a obchodní spolupráce** a souboru strategií **finanční rozvojové spolupráce**.

Nejprve se budeme zabývat rozvojovými strategiemi. Hlavní rozvojovou strategií smlouvy z Cotonou je **ekonomický rozvoj zemí AKP**. Partneri ho chtějí docílit pomocí podpory dialogu a spolupráce mezi veřejným a soukromým sektorem, rozvojem podnikání a obchodní kultury, privatizace a obchodních reforem, rozvoje mediačních, soudních a obchodních institucí. EU může zemím AKP pomoci ke splnění tohoto cíle s přísunem financí, garancí, technickou podporu, podporu podniků, přístupem k finančním a podnikatelským službám (poradenství), podporou vývozu, šířením know-how a zjednodušením komunikace mezi firmami. Rozvojové země by se zase měly prosadit o liberalizaci, finanční reformy, zlepšení služeb, zapojit se do regionální integrace, přijmout primární zodpovědnost za analýzu problémů a informovat veřejnost o reformách.

Druhou strategií je **lidský a sociální rozvoj**, přičemž mají být podpořeny snahy států AKP vytvořit nutné rozvojové politiky a reformy, přístup k infrastrukturám a službám a stanovit adekvátní veřejné výdaje na sociální politiky. Dále se partneri zaměřují na podporu vzdělávání, zlepšování zdravotního systému, prevenci reprodukčním chorobám včetně HIV/AIDS, přístup k vodě a hygieně, zvýšit dostupnost levného bydlení, sociální dialog a respektování základních sociálních práv, ekonomickou solidaritu, zapojení mladých do rozvojové problematiky a využití jejich potenciálu, vedení mezikulturního dialogu a ochranu památek. Základem spolupráce mají být kulaté stoly, podpora tvorby kapacit a ekonomická solidarita v podobě sociálních rozvojových fondů zaměřených na specifika lokálních příjemců.

Jako třetí rozvojovou strategii si smlouva z Cotonou stanovila podporu **regionální spolupráce a integrace**. Ta zahrnuje dodržení závazků v rámci regionálních společenství, podporu spolupráce mezi státy AKP a jejich integrace do světové ekonomiky, volného pohybu osob, kapitálu, zboží, služeb a technologií a spolupráce mezi regionálními sdruženími zemí AKP, jejich ekonomické diversifikace a rozvoj obchodu s třetími státy. Součástí této strategie je i regionální politický dialog v oblasti prevence a řešení konfliktů, lidských práv a demokratizace, networking, podpora mobility rozvojových pracovníků a občanské společnosti.

Čtvrtá a poslední strategie Cotonou je spíše **souborem více různorodých témat** jako rovné zastoupení žen a mužů v politickém, ekonomickém a kulturním životě, ochrana životního prostředí a přírodních zdrojů, rozvoj institucí a posilování kapacit, boj s korupcí, reformy veřejného sektoru, rozvoj tržní ekonomiky a podpora nestátních aktérů.

Druhý soubor strategií tvoří ekonomická a obchodní spolupráce, která je v Cotonou rozvedena velmi podrobně. Jejím cílem je právě integrace států AKP do světové ekonomiky. Tento cíl má být dosažen mimo jiné pomocí aktivní účasti států AKP v multilaterálních obchodních jednáních, podpory kapacit a produkce zemí AKP, spolupráce v rámci rozvojových strategií jednotlivých států a regionálních společenství. Ekonomická a obchodní spolupráce má být zaměřena na umožnění státům AKP vyrovnat se s globalizací a přizpůsobit se novým mezinárodním podmínkám obchodu v souladu s pravidly Světové obchodní organizace a GATT. Ekonomické dohody EU uzavře s těmi zeměmi AKP, které věří, že to pro ně bude přínosné, a to za podmínek stanovených AKP. Ostatním zemím, především těm nejméně rozvinutým, mají být nabídnuta alternativní řešení.

Tato strategie navrhuje sestavení flexibilního rozvrhu odstraňování obchodních bariér mezi aktéry. Zakládá dále nový Ministerský výbor pro obchod AKP-EK (Ministerial Trade Committee), který má zkoumat vliv liberalizace na státy AKP a poskytovat doporučení. Scházet se má alespoň jednou ročně. Zároveň má probíhat multilaterální spolupráce s WTO. Dále chtějí partneři liberalizovat námořní dopravu a rozvíjet informační technologie v zemích AKP, se zaměřením na obnovitelné energetické zdroje a nízkonákladový internet.

Strategie má rovněž podporovat hospodářskou soutěž, ochranu intelektuálního vlastnictví, standardizaci a certifikaci a ochranu lidského zdraví za dodržení pracovních standardů a podmínek stanovených Mezinárodní organizací práce (International Labour Organization). Dále má být chráněna bezpečnost potravin a životního prostředí podle principů dohodnutých v Riu.

Třetí soubor strategií smlouvy z Cotonou tvoří **rozvojová finanční spolupráce**. Smlouva argumentuje, že kvůli vzájemné závislosti zde existuje oboustranný zájem na financování rozvojových zemí. Opět se zdůrazňuje, že k implementaci rozvojových politik dojde na základě rozvojových strategií a specifík jednotlivých zemí. Speciální

zacházení je garantováno nejméně rozvinutým zemím AKP (LDC) a vnitrozemským a ostrovními státy, které jsou považovány za více zranitelné. Mají být vzaty v potaz i specifické potřeby zemí vzpamatovávajících se z konfliktních situací.

Strategie má být implementována na základě rovnosti partnerů. Státy AKP jsou zodpovědné za definování cílů a priorit, na kterých budou založeny indikativní programy, a dále za výběr projektů a programů, jejich prezentaci, sjednávání a uzavírání kontraktů, implementaci projektů a programů a jejich udržování. Na návrhu a implementaci programů a projektů se mohou také podílet oprávnění nestátní aktéři. Státy AKP a Evropské společenství pak budou společně zodpovědné za přípravu pravidel rozvojové finanční spolupráce v rámci společných institucí, schvalování indikativních programů, ohodnocení projektů a programů, zajištění rovnocenných podmínek pro vstupování do smluv a tendrů, monitorování a vyhodnocování výsledků a zajištění adekvátní a efektivní realizace projektů a programů.

EU pak bude plně zodpovídat za finanční rozhodnutí. Financovány mohou být jak státy AKP, tak regionální a mezistátní orgány, mezi jejichž členy patří jeden nebo více států AKP, a společné orgány států AKP a EU a popřípadě i jiní aktéři (lokální autority, rozvojové banky, privátní podniky v zemích AKP, firmy z EU, které chtějí podpořit svým projektem rozvoj v zemi AKP, finanční zprostředkovatelé, kteří se podílejí na investicích v zemích AKP, či nestátní aktéři podporující spolupráci. Výše a způsob financování bude záviset na tom, jaké reformy mají být dosaženy. Způsob financování má zahrnovat projekty a programy, úvěrové linie, přímé a nepřímé podpory rozpočtů zemí AKP, lidské a materiální zdroje nutné pro účinnou administraci a supervizi projektů a programy podpory dovozu.

Finance pak budou brány především z Evropského rozvojového fondu (European Development Fund – EDF), fondů pro země AKP, vlastních zdrojů Evropské investiční banky a rozpočtu Evropského společenství. Metody financování mají společně určit země AKP a EU s přihlédnutím ke stupni rozvoje, geografické, ekonomické a finanční situaci daného státu, typu projektu, jeho ekonomické a finanční návratnosti, jeho sociálním a kulturním dopadům, či v případě půjček zohlednění jejich administrace.

Kromě výše načrtnutého finančního rámce smlouva z Cotonou zohledňuje i možnost kofinancování od jiných dárců, podporu zvládnání dluhu a strukturální

přizpůsobení, podporu na vyrovnání krátkodobé fluktuace výnosů z exportu, pektorálních politik, mikroprojektů a decentralizované spolupráce, humanitární asistence, podporu investic a vývoje soukromého sektoru a technickou spolupráci.

Aktualizace smlouvy z Cotonou z let 2005 a 2010 dále mimo jiné posílila důraz na výsledky partnerství a vedení dialogu ve všech oblastech, prevenci terorismu, přihlédla k činnosti Mezinárodního trestního soudu, zmínila důležitost peace-buildingových operací a prevenci konfliktů, naplňování MDGs, vzdorování změnám klimatu, zdůraznila zákaz žoldněrství a podpořila větší flexibilitu v alokaci zdrojů a koordinaci donorů.⁷⁹

2.2.3 Středomořské partnerství

Barcelonská deklarace obsahuje tři základní strategie v návaznosti na své cíle. Základem **politického a bezpečnostního partnerství** mají být pravidelné schůze seniorských úředníků, na kterých budou probírány nejefektivnější cesty implementace dohodnutých cílů a připravovány návrhy pro schůzi ministrů zahraničí států EU a Středomoří. Středomořské instituty zabývající se zahraniční politikou mají také navázat intenzivnější spolupráci s obdobnými partnery v Evropě.

V oblasti **ekonomického a finančního partnerství** strategie stanoví pravidelné schůze ministrů hospodářství, úředníků a odborníků a pořádání konferencí a seminářů s účastí soukromého sektoru. Za účelem umožnění vzniku zóny volného obchodu se má dále pracovat na harmonizaci pravidel, procedur, standardů, eliminaci technických překážek investic a obchodu se zemědělskými výrobky. Nutností je především přijetí pravidel zdravých potravin a evropských standardů kvality. Středomořští partneři se mají soustředit na modernizaci průmyslu, privatizaci, diverzifikaci zemědělské výroby, snižování své potravinové závislosti a aplikaci zemědělské techniky neškodlivé pro životní prostředí.

⁷⁹ Revision of the Cotonou Agreement.
<http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/index_en.htm>
(10. 10. 2011)

K ekonomickému rozvoji regionu mohou také přispět bližší vztahy obchodníků v partnerských zemích a spolupráce mezi periferními regiony. EU partnerům poskytne technickou asistenci a školení, organizaci workshopů a podpoří investice pomocí programů jako MED-INVEST. V oblasti dopravy, rovněž zaštitěné pravidelnými schůzemi ministrů dopravy, se bude pracovat především na zefektivnění dopravního spojení Evropy se Středomořím, modernizaci přístavů a letišť a monitorování znečištění moře. V oblasti energetiky počítají partneři se společným plánováním, dialogem, výzkumnými programy, informačními aktivitami a asociací středomořských zemí s Evropskou energetickou chartou (European Energy Charter).

Bude také podpořen vývoj kompatibilního komunikačního systému, výměna zkušeností a znalostí v oblasti výzkumu, společné výzkumné programy a turistika (na základě Středomořské charty turismu). V oblasti ochrany životního prostředí budou definovány environmentální problémy na základě krátkodobých a střednědobých programů priorit a má být veden regulérní dialog pro jejich zhodnocení a implementaci nezbytných opatření a standardů. Mezi prioritní oblasti patří voda a rybolov, který spadá pod kompetence Obecné rady rybolovu pro Středomoří (General Fisheries Council for the Mediterranean).

Sociální a kulturní partnerství se má odrazit v podobě zvyšování úrovně výuky a to hlavně u vyššího vzdělání. K tomu mají přispět chůze politiků, akademiků a školitelů za účelem sdílení moderních metod výuky a programy jako MED-Campus programme.⁸⁰ Výměnné programy a školení budou zaměřena převážně na mladé lidi a reprezentanty občanské společnosti. K spolupráci má docházet i mezi médii prostřednictvím MED-Media programme⁸¹ a důležitá je výměna informací za účelem prevence terorismu. Dále budou diskutovány možnosti spolupráce policie, soudů a jiných autorit či možnosti zlepšení podmínek legálních imigrantů v EU.

Obce a regiony mají být zapojeny do partnerství rovněž prostřednictvím každoročních fór výměny zkušeností. Kulturní agenda bude stanovena na základě pravidelných schůzí, které představí konkrétní návrhy pro společnou akci. Prioritou je

⁸⁰ Med-Campus Programme má posílit vzájemné vztahy mezi univerzitami v EU a Středomoří. <http://cordis.europa.eu/fetch?CALLER=EN_NEWS&ACTION=D&DOC=394&CAT=NEWS&QUERY=011a6c12bf32:ca74:27cef211&RCN=4414> (10. 10. 2011)

⁸¹ Med-Media Programme slouží především jako fórum pro setkávání mladých profesionálů v oblasti médií. <http://cordis.europa.eu/search/index.cfm?fuseaction=prog.document&PG_RCN=1309753> (10. 10. 2011)

dialog náboženských skupin. Akteři formulující sociální politiku se budou setkávat, aby diskutovali problematiku sociálních práv. Spolupráce bude probíhat i v rámci osvěty, prevence a informovanosti v oblasti zdraví a budování zdravotních a epidemiologických center.

2.2.4 Shrnutí

JAES tedy usiluje primárně o vytvoření politického, spíše než rozvojového partnerství, jehož primárním cílem je posílení vzájemné bezpečnosti na obou kontinentech. Velký důraz na bezpečnost a politický dialog klade i Středomořské partnerství, kdežto smlouva z Cotonou je oproti JAES více technická, s cílem urychlení a prohloubení ekonomického rozvoje zemí AKP. Bezpečnost a ekonomický rozvoj spolu jistě do značné míry souvisí a cílem rozvojové spolupráce není jen nakrmení nejchudších vrstev obyvatel, ale přispění k bezpečnosti a omezení migrace. JAES ovšem rozvíjí pojem vojenské bezpečnosti a zaměřuje se na podporu konkrétních programů a institucí za dosažením tohoto cíle.

Trend posilování bezpečnosti na africkém kontinentu můžeme pozorovat již od roku 2003, kdy byla zahájena operace Artemis v Demokratické republice Kongo jako první vojenská operace EU mimo evropské území, nezávislá na podpoře NATO.⁸² O rok později pak byl otevřen fond na podporu mírových misí Africké unie. Brzy na to proběhly i operace v Čadu, Středoafriické republice a severovýchodní Africe.

Vzhledem k tomu, že dohoda o bezpečnosti je uzavřena mezi EU a Africkou unií jako celkem, můžeme tvrdit, že je AU považována za relevantního aktéra pro prosazování míru a bezpečnosti na africkém kontinentu. To uznává i aktualizovaná verze smlouvy z Cotonou z roku 2010, která přisuzuje Africké unii zodpovědnost za řešení konfliktů a udržení míru v Africe (čl.11, ods.1.). Tedy vzhledem k tomu, že dřívější partnerství zaváděla hlubší spolupráci v oblasti bezpečnosti pouze se

⁸² DELAPALME, Nathalie: *Je potřeba vybudovat euroafrické partnerství*. Project Syndicate 2008, <<http://www.rozvojovka.cz/je-potreba-vybudovat-euroafricke-partnerstvi> 200_63.htm> (21. 12. 2011)

severoafrickými zeměmi, přínosem JAES je rozšíření a prohloubení spolupráce v oblasti bezpečnosti na celém africkém kontinentu.

Problém migrace je v JAES silně zdůrazňován, ale kroky na řešení tohoto problému načrtává jen velmi nejednoznačně, tím, že se bude vést další dialog o všech aspektech migrace. Aktualizovaná smlouva z Cotonou ovšem migraci již také zařadila mezi důležité aspekty spolupráce. Barcelonská deklarace a Unie pro Středomoří se pak migrací zabývají obzvláště dopodrobna, což souvisí s blízkostí středomořského regionu Evropě a mohutnými migračními toku přes země Středomoří.

Co se týče cílů k dodržování principů dobrého vládnutí a lidských práv, všechny smlouvy míří podobným směrem. Mnohé principy smlouvy z Cotonou jsou shodné či podobné s JAES. Můžeme tvrdit, že JAES považuje hodnoty jako lidská práva a demokracie již za výchozí hodnoty obou partnerů. Smlouva z Cotonou zařadila tyto hodnoty do svých rozvojových strategií a hodnotami, které JAES je bere již více jako samozřejmé, podmiňuje vzájemnou spolupráci a zdůrazňuje jejich nezbytnost pro rozvoj. To, že JAES zmiňuje tyto hodnoty jako vzájemné a nabízí finanční prostředky a vedení dialogu na jejich podporu může být vykládáno jako snaha vytvořit rovnější partnerství, či alespoň dojem rovnějšího partnerství. Smlouva z Cotonou byla totiž mnohými autory kritizována právě za přílišnou kondicionalitu spolupráce, která nebyla v souladu s proklamovanou rovností partnerů.⁸³ Středomořské partnerství navzdory svým cílům nenabízí žádné konkrétní kroky pro prohlubování těchto hodnot v regionu, nabízí jen podporu vzdělávání a dialog, který je hlavním nástrojem i druhých dvou partnerství. Důraz na lidská práva a demokracii ve všech srovnávaných dokumentech vyplývají také se závazku EU prosazovat tyto hodnoty ve vztazích s třetími státy ukotveném v Maastrichtské smlouvě.⁸⁴

V oblasti obchodu nepřináší JAES mnoho nového oproti Smlouvě z Cotonou a Středomořskému partnerství, které jsou v oblasti obchodní spolupráce a rozvoje ekonomik mnohem obsáhlejší. Již stávající ekonomickou spolupráci doplňuje jen o reflexi aktuálních úmluv a zakládá nová fóra pro diskuzi otázek spojených s obchodem jako Euroafrické obchodní fórum. V celku ale nechává obchodní vztahy při starém –

⁸³ COSGROVE-SACKS, Carol (Ed.): *Europe, Diplomacy and Development*. Houndmills, Palgrave Macmillan 2001, s. 111.

⁸⁴ BROLIN, Therese: *The EU and its policies on Development Cooperation: a learning material*. Göteborgs Universiteit, Centre for African Studies 2007, s. 32. (48)

řídí se tedy smlouvou s Cotonou pro země sub-saharské Afriky a Partnerstvím pro Středomoří pro země severní Afriky. Smlouva z Cotonou je v této oblasti o mnoho rozsáhlejší a nabízí především množství různých mechanismů pro podporu ekonomického rozvoje zemí AKP a jejich hospodářského růstu. Středomořské partnerství je také orientováno na podrobnější ekonomickou spolupráci a obchodní vztahy a zaměřuje se především na oblast energetiky.

Všechna partnerství pak podporují integrační seskupení zemí Afriky. JAES se ovšem zaměřuje spíše na integraci celého kontinentu a na propagaci obecnějších společných hodnot a cílů afrických států, kdežto Cotonou a Středomořské partnerství jsou zacíleny především na menší regionální organizace usilující o ekonomickou integraci. Vzhledem k tomu, že se JAES snaží podpořit pan-africkou integraci tím, že jedná s africkými zeměmi jako s jedním celkem, Cotonou nastavuje více možných variant ekonomických vztahů mezi EU a AKP podle stupně rozvoje jednotlivých zemí AKP a tím v podstatě rozdrobje ekonomické vztahy do menších regionálních celků. Podle Cotonou je tak různě nastavena ekonomická spolupráce se západoafrickými zeměmi, východoafrickými státy (EAC), středoafrickými zeměmi, jihovýchodními africkými státy (ESA) a s jihoafrickými zeměmi sdruženými v SADC.⁸⁵ Středomořské partnerství zase nastavuje jiná pravidla pro ekonomickou spolupráci EU a zemí středomořského regionu.

JAES usiluje na celoafrické úrovni pouze o sjednocení standardů exportovaných výrobků a surovin, ale nemá ambice sjednotit ekonomická pravidla a různé vztahy s různými ekonomickými seskupeními afrických zemí však zůstávají zachována. Takovéto nastavení může přispět k pan-africké integraci pouze tehdy, pokud směřuje k vyrovnávání ekonomické vyspělosti regionů a tak i pravidel jejich obchodu s EU. V oblasti obchodu a hospodářského rozvoje africká jednota ale stále zůstává nereálnou či hodně vzdálenou vizí.⁸⁶ Zachovávání různých pravidel pro různé africké regiony proto čelí kritice představitelů AU.⁸⁷

⁸⁵ EU Trade: Overview of EPA.

<http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144912.pdf> (12. 10. 2011)

⁸⁶ Economic Partnerships (EPAs): Where We Are. Overseas Development institut Briefing paper 2006.

Viz: <<http://www.odi.org.uk/resources/download/1942.pdf>> (20. 9. 2011)

⁸⁷ SICURELLI, Daniela: Regional Partners? Perceptions and criticism at the African Union. In: LUCARELLI, Sonia – FIORAMONTI, Lorenzo (Eds.): *External Perceptions of the European Union as a Global Actor*. New York, Routledge 2010, s. 183.

Co se týče rozvojové politiky, je nejsilnějším dokumentem jednoznačně smlouva z Cotonou. JAES definuje rozvojové strategie dost obecně, s tím, že klade velký důraz na dodržování rozvojových cílů tisíciletí. Rozvojové strategie má pak předkládat Africká unie a mají být hodnoceny s přihlédnutím ke specifickým jednotlivých zemí. Tím de facto ponechává pole působnosti v oblasti rozvoje smlouvě z Cotonou. Základní témata rozvoje pro krátkodobé spolupráce jsou pak definována v akčních plánech JAES.⁸⁸

Je také zajímavé, že přestože se JAES odkazuje na mnoho mezinárodních smluv a programů, smlouva z Cotonou ani Středomořské partnerství nejsou v textu vůbec zmíněny. Hovoří se jen o některých jejich součástech, a to především o Smlouvách o ekonomickém partnerství. Tento fakt může být dán tím, že v době formulace JAES ještě nebylo zcela jasné, jaký vztah a vzájemná konkurence mezi jednotlivými partnerstvími nastane. Nebylo by také snadné zasahovat výrazně do partnerství s tak dlouhými kořeny do minulosti, jako to se skupinou AKP. Vzájemné soužití partnerství tedy bylo zatím ponecháno na praxi a budoucím vývoji JAES. Reflexe velkého množství mezinárodních dohod v JAES je také známka toho, že nové partnerství potřebuje získat legitimitu. Vzhledem ke svým nepřilíživě velkým úspěchům se evropská rozvojová politika stává méně unikátní a odráží stále více mezinárodní standardy.⁸⁹

⁸⁸ Akční plány za léta 2007-2010 a 2010-2013 viz zde: <<http://europafrika.net/jointstrategy/>> (12. 10. 2011)

⁸⁹ ARTS, Karin – DICKSON, Anna K.: *EU Development Cooperation: From Model to Symbol*. Manchester, Manchester University Press 2004, s. 5.

3. Posouzení změn v institucionálně-organizační rovině před JAES a po ní

Tato kapitola představí formální fungování jednotlivých partnerství, porovná jejich způsoby organizace, funkce a počet institucí, četnost schůzí vrchních představitelů států a význačných činitelů partnerství, a také srovná množství a charakter zapojených aktérů partnerství, kteří se aktivně podílejí na jejich fungování či mohou alespoň vyjádřit svůj názor ohledně jejich směřování.

3.1 JAES

JAES usiluje především o zintenzivnění dialogu mezi organizacemi Africké unie a Evropské unie a využívá za tímto účelem jak orgánů AU a EU tak institucí jednotlivých států. **Schůze vrchních představitelů států či vlád se mají podle této smlouvy uskutečnit jednou za tři roky.** Jejich programem pak bude diskuze o důležitosti partnerství EU a AU, pokrocích v jeho implementaci a schvalování tříletých akčních plánů.

Dále budou probíhat setkání **ministrů zahraničí**, a to minimálně jednou za půl roku. Ta mají za úkol monitorovat a implementovat JAES a její akční plány. Dále se otevře **nová delegace EU u afrických partnerů v Addis Ababa a rovněž AU posílí své zastoupení při Evropské unii.**

Za účelem zhodnocení pokroků partnerství a nastínění jeho dalšího politického směřování se v čase mezi ministerskými summity mají **scházet předsedové Rad EU a AU, předsedové parlamentů EU a AU a předsedové komisí EU i AU.** Schůze se mají konat střídavě na obou kontinentech.

Budou probíhat i tzv. **africko-evropské troiky** (Africa-EU troika), což jsou pravidelné schůze seniorských úředníků a ministrů v mezičase mezi summity. EU bude reprezentovat současné a budoucí předsednictví, Evropská komise a sekretariát Rady EU. AU bude zastoupena také současným a příštím předsednictvím, Komisí AU a také experty a seniorskými úředníky ze členských zemí AU.

Podle JAES mají hrát klíčovou roli především **komise** obou organizací.⁹⁰ Kolegia komisařů se mají scházet každý rok. Jejich úkolem je především poskytnout politické vedení, podporovat práci na Společných bojových jednotkách (EU-AU Task Force) a rozvíjet další spolupráci spolu se sekretariátem Rady EU. Společné EU-AU bojové jednotky mají být posíleny tak, aby byl zajištěn stálý a pravidelný pracovní dialog, spolupráce a společné projekty jednotlivých institucí. Úkolem **parlamentů** je pak posílení vzájemných kontaktů a kontaktů s Ekonomickou sociální a kulturní radou AU (ECOSOCC).

Spolupráce **socio-ekonomických institucí** má být dále posílena prostřednictvím dialogu mezi Ekonomickými a sociálními výbory EU (EESC – European Economic and Social Committees) a AU ECOSOCC. Důležitými fóry budou také jednání se skupinami EPA o možnostech regionální integrace a zjednodušení institucionálního rámce. Regionální ekonomická společenství (RECs) jsou pak důležitá pro agendu politické integrace v regionu a budou dále klíčovými partnery EU v Africe a AU se bude snažit RECs a sub-regionální organizace (SROs) začlenit do současné institucionální architektury a minimalizovat překrývání mandátů jednotlivých institucí, především pak institucí těch EPA.

Důležitá je také role **občanské společnosti**, neboť JAES má být i vlastnictvím neinstitutcionálních aktérů a AU a EU chtějí podporovat vývoj energické a nezávislé občanské společnosti a její systematický dialog s veřejnými autoritami na všech úrovních. Neinstitutcionální aktéři mají inspirovat svými nápady a návrhy a mají také hrát aktivní roli při implementaci a monitoringu JAES a jejich akčních plánů. Důležitou roli mají hrát také výzkumné instituce a think-tanky.

Mezi témata institucionální spolupráce patří také snaha přesněji definovat role a zodpovědnost jednotlivých institucí na obou kontinentech, především pak roli panafrického parlamentu, role národních parlamentů, sub-regionálních a lokálních institucí, stejně jako komplementaritu jiných mezinárodních institucí. EU bude také asistovat AU při dlouhodobých institucionálních změnách a posílení schopnosti interakce institucí AU s EU i jinými mezinárodními institucemi.

Jako **finanční nástroje** spolupráce využije JAES již stávajících institucí: Evropského rozvojového fondu), Nástroj pro rozvojovou spolupráci (Development

⁹⁰ (JAES,V./1. odst. 103)

Cooperation Instrument), Nástroj Evropské politiky sousedství a Nástroj pro stabilitu (Instrument for Stability) tematické programy a Evropskou investiční banku (EIB), doplněné financemi z členských států EU. Kde je to možné, budou využívány také finance instrumentů AU, členských států AU, Africké rozvojové banky (African Development Bank – ADB). Plánuje se také založení Panafrického programu finanční podpory (Pan-African financial support programme).

V oblasti **monitoringu a evaluací** hrají důležitou roli především komise a sekretariát Rady EU, které koordinují přípravu společné zprávy o postupech v implementaci JAES. Ta je následně prezentována na schůzích ministerské trojky a každý třetí rok bude také zpráva prezentována i hlavám vlád a států. Parlamenty AU a EU mohou v této oblasti organizovat společná slyšení a sepisují zprávy o zaznamenaných pokrocích. Organizace občanské společnosti v EU a AU mohou také připravit obecné i sektorově zaměřené zprávy a závěry, které budou následně porovnávány se závěry obou komisí a sekretariátem Rady EU.

3.2 Cotonou

Smlouva z Cotonou má být také založena na hlubokém, vyčerpávajícím a vyrovnaném dialogu partnerů (odst. II, čl. 8). Hlavním účelem dialogu pak je výměna informací, vzájemné porozumění, dohody o prioritách a agendách a konzultace v rámci mezinárodních fór. Diskutovat se má o všech tématech partnerství na všech úrovních včetně globálních problémů. Mimo jiné se mají partneři zaměřit také na specifické politické problémy, které by mohli bránit naplňování cílů smlouvy (např. obchod se zbraněmi). Výsledky jednání by měly obsahovat hodnocení pokroku se zohledněním lidských práv, demokratických principů, vlády práva a principů dobrého vládnutí. Důležitou roli by měli hrát také otázky řešení konfliktů a obnovy míru.

Dialog má být veden flexibilně, může být formální i neformální, uvnitř i vně institucionálních struktur a na příslušné regionální či národní úrovni. Regionální organizace mají být zapojeny do diskuze stejně jako občanská společnost. Smlouva také dále stanoví, že spolupráce má být zaměřena na humánní bytosti (odst. II, čl. 9), které jsou hlavními protagonisty rozvoje, a musí být vedena tak, aby podporovala lidská práva a demokratické hodnoty. Hlavními fóry pro vedení dialogu pak jsou Rada

ministrů (Council of Ministers) Výbor velvyslanců (Committee of Ambassadors) a Společné parlamentní shromáždění (Joint Parliamentary Assembly).⁹¹

Rada ministrů se skládá z poslanců Evropského parlamentu, komisařů Evropské komise a reprezentantů vlády z každého smluvního státu zemí AKP. Předseda Radě ministrů má střídavě jeden ze členů Rady EU a člen vlády státu AKP. Schůze Rady ministrů se uskuteční minimálně jednou ročně na základě iniciativy předsedy a kdykoli bude nutné. Forma Rady ministrů a přítomnost států se může měnit podle prodiskutovaných problémů. Hlavními funkcemi Rady ministrů (dále je Rada) je vedení politického dialogu, přijímání politických vodítek spolupráce a rozhodnutí nezbytných pro implementaci ujednání smlouvy z Cotonou, a to především v oblasti rozvojových strategií. Dále může Rada přezkoumat a řešit překážky efektivní implementace a určit případné problémy v naplňování cílů. Její povinností je také zajistit hladké fungování mechanismů konzultací.

Rada přijímá rozhodnutí společnou dohodou všech stran. Závěry Rady jsou platné pouze pokud je přítomna alespoň polovina členů Rady EU, alespoň jeden člen Evropské komise a dvoutřetinová většina představitelů států AKP. Rada může takto přijímat rozhodnutí závazná pro strany smlouvy, rámcová rozhodnutí, doporučení a názory. Měla by ve svých závěrech reflektovat názory Společného parlamentního shromáždění. Rada vede také dialog s reprezentanty partnerů v rámci sociálního a ekonomického dialogu a jinými zástupci občanské společnosti. Konzultace mají být vedeny zároveň v čase schůzí Rady. Rada může také převést své pravomoci na Výbor velvyslanců.

Výbor velvyslanců zahrnuje zástupce každého členského státu EU, každé signatářské země AKP a reprezentanta Evropské komise. Předseda Výboru velvyslanců (dále jen Výboru) je vybírán střídavě Evropskou unií ze stálých zástupců členských států a státy AKP z hlav misí jednotlivých států AKP. Výbor asistuje Radě ministrů při plnění jejích úkolů a realizuje mandát určený Radou. Především se jedná o monitorování implementace smlouvy z Cotonou a pokroků v naplňování jejích cílů. Výbor se má scházet pravidelně před zasedáním Rady a kdykoli, kdy je to nezbytné.

⁹¹ Část II., odst. 15

Společné parlamentní shromáždění sestává ze stejného počtu reprezentantů EU a zemí AKP. Reprezentanty mohou být členové Evropského parlamentu či členové národních parlamentů zemí AKP či popřípadě jiné osoby určené národním parlamentem země AKP. V případě, že parlament některé ze zemí AKP není funkční, jejího reprezentanta schvalují ostatní členové Společného parlamentního shromáždění (dále jen Shromáždění). Úkolem Shromáždění je podporovat demokratické procesy pomocí vedení dialogu a konzultací, podporovat porozumění mezi národy EU a zemí AKP a zvyšovat veřejné povědomí o rozvojových otázkách, diskutovat o problémech rozvoje a partnerství AKP-EU, přijímat usnesení a podávat doporučení Radě ministrů s cílem naplnit smlouvu z Cotonou. Kromě toho má Shromáždění také organizovat pravidelná setkání reprezentantů EU a AKP s partnery v oblasti ekonomických a sociálních záležitostí a jinými aktéry občanské společnosti, za účelem zohlednění jejich názorů na možnosti dosažení cílů z Cotonou. Shromáždění se schází dvakrát ročně střídavě na území EU a AKP.

Mimo tuto institucionální strukturu mají partneři spolupracovat i jinými způsoby. V případě porušování smlouvy hraje důležitou roli také **Sekretariát** zemí AKP a Evropská komise, který poskytne stanovisko k danému problému a následně navrhuje případná opatření.⁹² Důležitou roli hrají také **finanční instituce**. Kromě toho, že partnerství využívá již stávajících finančních institucí, také zakládá některé nové, jako například Výbor rozvojové finanční spolupráce. Ten sestává ze stejného množství zástupců zemí AKP a EU a má zaštitit všechny aspekty finanční spolupráce. V případě problémů může iniciovat i schůze příslušných odborníků. Na úrovni ministrů se schází minimálně jednou ročně.

EU má dále poskytnout podporu politickým, institucionálním a právním reformám a pro posilování kapacit veřejných i soukromých aktérů, včetně občanské společnosti, na základě dohody mezi jednotlivými státy a EU. Smlouva z Cotonou revidovaná v roce 2010 ještě posiluje roli občanské společnosti, soukromého sektoru, lokálních autorit a národních parlamentů v partnerství.⁹³ Nestátní aktéři mají být zahrnuti do diskuzí, mají být finančně a kapacitně podporováni za účelem lokálního rozvoje, mají se podílet na implementaci projektů. Partneři chtějí také prosazovat

⁹² Odst. II., čl. 9

⁹³ Revision of the Cotonou Agreement.

<http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/index_en.htm>
(10. 10. 2011)

aktivní, vyčerpávající a integrovanou politiku peacebuildingu, řešení a prevence konfliktů prostřednictvím budování kapacit na regionální a národní úrovni. Jejimi nástroji má být mediace konfliktů, smírčí řízení, či diplomatická jednání.

3.3 Středomořské partnerství

Barcelonská deklarace stanoví jako základní nástroj partnerství **Parlamentní dialog EU-Středomoří**.⁹⁴ Evropský parlament a národní parlamenty signatářských zemí mohou iniciovat schůze za účelem výměny názorů a nápadů. Barcelonská deklarace také počítá s pravidelnými schůzemi evropských institucí, především pak **Hospodářského a sociálního výboru**, s jejich středomořskými partnery. Tyto schůze mají přispět k lepšímu porozumění hlavním otázkám partnerství. Dále se mají regulérně scházet **ministři zahraničí**, aby monitorovali cíle partnerství. Jednotlivé aktivity mají být následovány schůzemi ministrů příslušných podle probírané tematiky či schůzemi seniorských úředníků a odborníků.

Výbor pro Barcelonský proces (EuroMediterranean Committee for the Barcelona process), skládající se z evropské Troiky a zástupce z každého státu středomořského regionu, pak má za úkol přípravu konferencí, aktualizaci pracovního programu a evaluaci partnerství. Partnerství má také zprostředkovávat kontakty mezi občanskou společností, lokálními a regionálními autoritami a partnery v ekonomické a sociální oblasti.⁹⁵

Unie pro Středomoří pak více rozšiřuje a specifikuje institucionální strukturu partnerství. **Schůze vrchních představitelů států a vlád** stanovuje na každé dva roky. Summity mají být ukončeny politickým prohlášením a seznamem konkrétních regionálních aktivit, které mají vyplývat z komplexního dvouletého programu partnerství. Uskuteční se střídavě v zemi EU a v zemi Středomoří, na základě konsenzu všech partnerů. Konsenzus všech členů je nadále základním principem partnerství.

Každoroční schůze ministrů zahraničních věcí nadále zhodnotí postupy v realizaci partnerství a budou se zabývat i implementací závěrů summitu a přípravou

⁹⁴ Barcelona Declaration, V.- Institutional Contacts.

⁹⁵ Barcelona Declaration, str. 8.

agendy pro ten následující. Může také schvalovat i nové, vlastní projekty. Parlamentní shromáždění EU-Středomoří (Euro-Mediterranean Parliamentary Assembly), pak zůstává důležitým orgánem partnerství spolu se schůzemi seniorských úředníků. Ti se mají dále věnovat přípravě ministerských schůzí, projektů, evaluací a také každoročního pracovního programu pro ministry zahraničí.

Nově zakládá také **sekretariát a institut společného předsednictví**, za účelem posílení vzájemného vlastnictví partnerství. Společné předsednictví bude realizováno jak na summitu vrchních představitelů států, tak na úrovni ministrů, seniorských úředníků, či Společného stálého výboru (Joint Permanent Committee). Ze strany EU bude partnerství předsedat aktuální předsednická země Evropské rady a ze strany středomořských partnerů se bude předsednická země vybírat na základě konsenzu pro následující dva roky. Volba předsednické země je ale pro mnoho zemí kontroverzní a v praxi se neobchází bez problémů.⁹⁶

Sekretariát má autonomní statut a jedná s problémy technické povahy. Má podporovat realizaci společných projektů, předpřipraví pracovní dokumenty pro rozhodující orgány a pomůže s hledáním dalších partnerů. Společný stálý výbor se sídlem v Bruselu asistuje při schůzích seniorských úředníků. Jeho úkolem je také bezodkladně jednat ve výjimečných situacích týkajících se partnerů.

K institucím Středomořského partnerství zařazuje Pařížská deklarace také **Nadaci Anny Lindh pro mezikulturní dialog** (Anna Lindh Euro-Mediterranean Foundation for the Dialogue between Cultures), která se má podílet na efektivní realizaci partnerství ve spolupráci s Aliancí civilizací OSN.

⁹⁶ Vzhledem k neshodě ohledně fungování společného předsednictví v praxi byly jako předsednické země ze začátku zvoleny Francie a Egypt a to na dobu neurčitou. Viz: NEKVAPIL Václav: *Unie pro Středomoří*. Asociace pro mezinárodní otázky: <<http://www.amo.cz/publikace/unie-pro-stredomori.html>> (20. 10. 2011)

3.4 Shrnutí

Na základě popisu institucionálních struktur jednotlivých partnerství můžeme říci, že smlouva z Cotonou má nejpropracovanější institucionální zázemí a na rozdíl od JAES a Středomořského partnerství zakládá i nové vlastní orgány. Orgány smlouvy z Cotonou ovšem vycházejí již z institucionálního rámce smluv z Lomé a od té doby se příliš nezměnily.⁹⁷ JAES a Středomořské partnerství využívají již stávajících institucí. V případě JAES se jedná především o společné schůze orgánů AU a EU a reprezentantů jednotlivých států, v případě Středomořského partnerství se scházejí poslanci a hlavy vlád. Nejintenzivněji by měl dialog probíhat rovněž podle smlouvy z Cotonou, která stanoví schůze své hlavní instituce, Rady ministrů, na každý rok. JAES oproti tomu počítá se schůzemi vrchních představitelů států pouze jednou za tři roky a Středomořské partnerství jednou za dva roky. Intervaly schůzí institucí AU a EU pak nejsou v JAES blíže specifikované. Z praxe víme, že schůze komisí probíhají každoročně.⁹⁸ Summity typu Troika ale neprobíhají příliš často – vzhledem k tomu, že se schůze mají scházet v mezičase mezi summity, mají schůze probíhat pouze také jednou za tři roky. Jen schůze ministrů zahraničí, které se mají konat dvakrát ročně, tak mohou nad partnerstvím držet bedlivější dohled. I v oblasti finanční spolupráce využívá JAES již stávajících institucí. Partnerství je financováno převážně z EDF a to k nelibosti partnerů z AU, kteří usilují o založení fondu nového zaměřeného pouze na AU.⁹⁹

Všechna partnerství ve svých aktuálních verzích zdůrazňují důležitost zapojení širokého spektra aktérů do partnerství, především občanské společnosti, nevládních neziskových organizací (NNO), lokálních autorit, odborné veřejnosti, soukromého sektoru, vzdělávacích institucí a mladých lidí. Přínos JAES v této oblasti lze shledávat v tom, že neinstitucionálním aktérům určuje konkrétní úkoly, jako monitoring a evaluace, kdežto ostatní partnerství hovoří o jejich zapojení obecněji. Zajímavé také je, že přestože hlavním cílem JAES je podporovat africkou jednotu, spolupracuje také s regionálními institucemi a ekonomickými organizacemi. JAES a Cotonou ale obecněji

⁹⁷ JELÍNEK, Petr: *Rozvojová politika EU*. Praha, Ústav mezinárodních vztahů 2003, s. 80.

⁹⁸ Africa-EU Dialog. <<http://europafrika.net/africa-eu-dialogue/#frequency>> (24. 10. 2011)

⁹⁹ SICURELLI, Daniela: Regional Partners? Perceptions and criticism at the African Union. In: LUCARELLI, Sonia – FIORAMONTI, Lorenzo (Eds.): *External Perceptions of the European Union as a Global Actor*. New York, Routledge 2010, s. 184.

více zdůrazňují nutnost zapojení občanské společnosti a rozvojových NNO, kdežto Středomořské partnerství klade důraz spíše na spolupráci s vědeckými institucemi a soukromým sektorem.

Na základě popisu jednotlivých partnerství a jejich srovnání v této kapitole můžeme již odpovědět na první výzkumné otázky této práce, a to jaké nové možnosti pro AU a EU Společná africká a evropská strategie přináší ve srovnání s předchozími smlouvami a zda se po jejím přijetí zvýšila komunikace EU a afrických států ve smyslu pořádání summitů a přijímání společných úmluv.

Přijetím JAES se spolupráce afrických zemí a EU rozšířila o institucionální spolupráci mezi orgány EU a AU, což přineslo africkým zemím možnost s EU komunikovat jako jeden celek. Tento krok byl významný především pro Africkou unii jako organizaci, neboť se tak stala oficiálním a legitimním partnerem EU, bylo jí tak umožněno čerpat prostředky pro své aktivity z fondů EU a přijímat další formy podpory ze strany EU pro svůj další vývoj. Ostatní témata spolupráce se ale do velké míry překrývají již s předchozími smlouvami, nelze proto říci, že by JAES přinesla velké změny a rozšíření spolupráce pro jednotlivé státy AU a EU.

Pro EU má JAES přínos především v oblasti bezpečnosti, neboť vzrůstající pole působnosti AU v otázkách míru, bezpečnosti a řešení konfliktů ji činí zajímavým partnerem pro dialog o vzájemných otázkách z této sféry. Institucionální dialog mezi EU a AU tak může být důležitým fórem pro diskuzi o závažných problémech jako prevence terorismu, šíření zbraní a zachování míru a podniknutí společných kroků v těchto oblastech. Podporou mírových operací AU navíc EU může přispět k řešení konfliktů, které by ji přímo ohrožovali svým rozsahem, geografickým umístěním či následky v podobě migračních vln, a které budou přitom řešeny Afričany a ne Evropany či Američany.

Před přijetím JAES se spolupráce o bezpečnostních otázkách koncentrovala především do Středomořského regionu, neboť ten kvůli své bezprostřední blízkosti Evropu nejvíce zajímal. V aktualizované smlouvě z Cotonou se rovněž již objevuje větší důraz na bezpečnost, ale vzhledem k tomu, že tato smlouva se zaměřuje především na ekonomický vývoj rozvojových států, které jsou značně geograficky rozptýlené, zmiňuje v podstatě jen nutnost prevence terorismu, konfliktů a možnost peace-buildingových operací v případě krize, aniž by zaváděla konkrétní bezpečnostní

mechanismy. Vztahy EU se subsaharskými zeměmi Afriky byly tedy do přijetí JAES spíše ekonomicky zaměřené.

JAES také jako první z porovnávaných partnerství odrážela rozvojové cíle tisíciletí a definovala kroky partnerů k jejich naplnění. Je zajímavé, že problematika MDGs se v hlavní rozvojové smlouvě, ve smlouvě z Cotonou, objevila teprve až po její druhé revizi v roce 2010.¹⁰⁰ JAES ovšem v této oblasti odráží především cíle a postupy již definované OSN a ve svých akčních plánech je pouze aplikuje lokálně. Plány lokálních aktivit a časových plánů naplnění jednotlivých konkrétnějších cílů definovaných v tzv. roadmaps¹⁰¹ ale mohou být jistě užitečným vodítkem pro efektivnější postup směrem k MDGs.

Co se týče společné zodpovědnosti a vlastnictví rozvojových strategií, tyto principy byly zdůrazňované již v první verzi smlouvy z Cotonou. JAES pak princip spoluvlastnictví partnerství rozpracovává odkazy ke konkrétním programům AU a lokálním rozvojovým strategiím typu NEPAD. Důležité je také to, že náklady partnerství nebudou financovány pouze ze zdrojů EU ale i z fondů AU, což přináší i větší zodpovědnost na země AU za realizaci svých rozvojových programů. Smlouva z Cotonou oproti tomu jedná s principem vlastnictví rozvojových strategií tak, že podnět k jejich definování přenechává rozvojovým státům, financování projektů ale je již na bedrech EU a jejich finančních institucí.

Problematiku lidských práv a dobrého vládnutí nalezneme ve všech srovnávaných dokumentech a všechna z uvedených partnerství definují jako svou strategii v této oblasti dialog institucí. Přínosem JAES v této oblasti může být pak především to, že ustavuje AU jako hlavní organizaci s pravomocemi monitorovat dodržování těchto hodnot v regionu a za tímto účelem má být podporována Evropskou unií.

Co se týče prohloubení spolupráce, JAES přispěla k posílení spolupráce opět v oblasti bezpečnosti, udržitelného rozvoje pomocí agendy sledování MDGs a především k prohloubení institucionálních vztahů AU a EU, a to tím, že zavedla

¹⁰⁰ Revision of the Cotonou Agreement.

<http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/index_en.htm>
(10. 10. 2011)

¹⁰¹ EU-Africa MDGs Partnership: Roadmap. <<http://europafrika.files.wordpress.com/2008/05/mdg-roadmap.pdf>> (25. 10. 2011)

společné schůze orgánů těchto společenství. Z prohloubení spolupráce bude profitovat nejvíce AU, která získá od EU rady, expertízy, osvědčené zkušenosti a další užitečné informace potřebné k rozvoji komplexní regionální organizace. Pro jednotlivé africké země pak má JAES různý význam na základě toho, jakou roli a důležitost přisuzují Africké unii a jak jsou v rámci této organizace aktivní.

O tom, zdali se spolupráce EU s africkými zeměmi po přijetí JAES zjednodušila, by bylo možné polemizovat. JAES sice upravuje vztahy se všemi africkými zeměmi kromě Maroka, ale není komplexní rozvojovou smlouvou, aby mohla nahradit smlouvu Cotonou, a neřeší ani problémy středomořských zemí natolik, aby mohla nahradit středomořské partnerství. Dá se tedy říci, že vztahy afrických zemí a EU JAES spíše dále komplikuje tím, že duplikuje vztahy afrických zemí s EU zaváděním vícero různých partnerství. Na druhou stranu ale JAES umožňuje pravidelnou spolupráci EU a všech členských zemí AU, která se bude těšit větší legitimitě díky přítomnosti většiny afrických zemí. Prostřednictvím AU ale také EU získala snadnější přístup ke klíčovým aktérům rozvoje, neboť může využívat jejich sítí a institucí. Přijetí Společné evropské a africké strategie tedy především rozšířilo, částečně i prohloubilo, ale příliš nezjednodušilo spolupráci EU s africkými zeměmi.

4. Příčiny přijetí JAES a další charakteristiky partnerství

Závěry z předchozích kapitol nám nyní mohou částečně pomoci i při definování příčin přijetí JAES. Jak již bylo řečeno v první kapitole, strany vstupující do partnerství očekávají určité benefity a hlavními motivy pak jsou především přístup ke zdrojům, jako jsou finance, ale i institucionální zázemí, odborná expertíza či sdílení osvědčených postupů, dále zvýšení efektivity vlastních aktivit, legitimita, zamezení konfliktům a víra, že partneři mají dohromady více prostředků k dosažení společných cílů. V této kapitole bude hodnocen vliv těchto a dalších potencionálních faktorů pro vstup do partnerství mezi Evropou a Afrikou a zamyslíme se nad dalšími charakteristikami partnerství Afrika-EU.

4.1 Příčiny přijetí JAES

V následujících řádcích bude také přezkoumána hypotéza, zda je JAES výsledkem podpory EU pro snahu afrických zemí o větší jednotu v rámci AU a ve vztahu k Evropě. K přijetí JAES ovšem mohly převážet i jiné důvody, např. **další přístup k financím, institucionální spolupráce organizací, inspirace integračního vývoje od Evropské unie či posílení své legitimacy ze strany AU či ze strany EU snaha zvýšit svůj vliv na africkém kontinentu, posílit svou legitimitu na kontinentu, přiblížit se rovnosti partnerů a společného vlastnictví partnerství a čelit tak kritice předchozích partnerství, či zvýšit svoji bezpečnost.** Samozřejmě, že každá z těchto příčin hrála svoji roli, cílem této kapitoly je ovšem zhodnotit, do jaké míry byla zastoupena každá z nich a která z nich byla faktorem nejvýznamnějším.

Nejprve se poohlédneme za procesem vyjednávání a formulace JAES. Výchozí představy aktérů a proces prosazování jejich zájmů je klíčovým vodítkem ke zhodnocení role jednotlivých faktorů vedoucích k uzavření partnerství. Představa partnerství mezi kontinenty byla diskutována již během konference v Káhiře roku 2000, prvního setkání vrchních představitelů států EU a Afriky, která vyústila v podpis Káhirske deklarace.¹⁰²

Káhirske deklarace uvádí, že staletí dlouhá interakce Evropy a Afriky vedla k rozvinutí vzájemné spolupráce v různých oblastech a formulaci základních společných

¹⁰²The Cairo Declaration:

< <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN002865.pdf>> (8. 11. 2011)

hodnot. Kvůli zrychlujícímu se tempu globalizace se pak stává nutností posílení a reformulace vzájemné spolupráce tak, aby byla výhodná pro obě strany. Vztahy mezi oběma kontinenty mají být upraveny tak, aby odpovídaly podmínkám a novým skutečnostem 21. století. Káhirska deklarace zmínila také důležitost regionální ekonomické spolupráce a integrace pro rozvoj Afriky, a zaměřila se dále i na témata jako integrace Afriky do světové ekonomiky, lidská práva, demokratické principy a instituce, dobré vládnutí a právní stát, prevence, management a řešení konfliktů, a neopominula rovněž aktuální rozvojovou problematiku. Státy jednali také o řešení afrického dluhu či navrácení afrických památek do zemí původu.¹⁰³

Na Káhirskou deklaraci navázala až **Strategie EU pro Afriku z roku 2005**.¹⁰⁴ Jedná se pouze o koordinaci pohledu členských států EU na vztahy s Afrikou, která byla přijata bez konzultace s africkými státy, za což také čelila ostré kritice AU.¹⁰⁵ Strategie EU pro Afriku (dále jen Strategie) nicméně odráží základní priority EU, které následně prosazovala v partnerství. Strategie tvrdí, že Evropa je znepokojena nestabilitou sužující africký kontinent a jako dobrý soused se bude snažit pomoci Africe vrátit se na cestu rozvoje a plnění MDGs. Pochválila africké iniciativy v rámci AU a NEPADu, evropské státy jsou ovšem přesvědčeny, že k výraznější stimulaci rozvoje Afriky je potřeba další podpora. Věří ale v ekonomický potenciál Afriky, který již přilákal nové investory z Číny, Brazílie a Indie a znovu obnovil i zájem dlouhodobých partnerů z USA, Ruska či Japonska. Podle EU je tedy vhodný čas pro navázání nového partnerství, které má být vedeno na třech úrovních – národní, regionální a kontinentální. Politický dialog chce ovšem vést s Afrikou jako celkem. Mezi hlavní témata spolupráce patří znovu mír a bezpečnost, která má být prosazována v souladu s MDGs.

Afrika nereagovala na Strategii EU pro Afriku pozitivně, neboť neměla možnost se k ní dostatečně vyjádřit. Její cíle a perspektivy budoucnosti se navíc od Evropské strategie pro Afriku poměrně lišily. Ve svém strategickém plánu na léta 2004-2007

¹⁰³ BAAR, Vladimír: *Vnější vztahy Evropské unie*. Ostrava, Ostravská univerzita 2006, 197 s.

¹⁰⁴ EU Strategy for Africa:

<http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/r12540_en.htm> (10. 11. 2011)

¹⁰⁵ African Civil Society Organisations' Consultation on AU/EU Joint Strategy for Africa's Development: Position papers and conclusions of the meeting organised by the AUC in Accra, Ghana, 26-28 March 2007. <<http://europafrika.files.wordpress.com/2007/04/accra-report.pdf>> (s.6)

popisuje AU i své dlouhodobější cíle, kterých chce dosáhnout do roku 2025.¹⁰⁶ Mezi tyto cíle patří především budování „jednotné a energické Afriky“, která bude ctít právo a mír a bude plně svobodná určovat si svou budoucnost a využívat svého lidského i materiálního potenciálu. Jen takováto Afrika bude podle AU schopna zajistit perspektivní budoucnost a prosperitu svým obyvatelům a bude schopna využívat globalizaci ve svůj prospěch. Afrika by měla také stát za svými hodnotami a hájit je v konfrontaci s jinými kulturami. Hlavními výzvami, se kterými se musí Afrika v blízké budoucnosti potýkat, je podle tohoto plánu slabé propojení afrických ekonomik a odliv cenných afrických zdrojů do zahraničí, dále malá kapacita orgánů AU, které nemají dostatek prostředků k realizaci všech svých ambicí a závazků, a také nedokonalé institucionální zázemí na africkém kontinentu, kde jsou některé instituce duplikovány a jiné opomíjeny, což подрývá efektivitu organizace. V Africe existuje poměrně velké množství regionálních organizací, které ještě nemají jasně vymezené vztahy a postavení vůči AU, což by se mělo dát do pořádku.

Africký parlament ve svém strategickém plánu nazvaném „Jedna Afrika, jeden hlas“ na léta 2006-2010 rovněž klade důraz především na institucionální rozvoj AU.¹⁰⁷ Za účelem vlastního rozvoje chce hledat partnery především z afrických, ale i zahraničních parlamentních institucí, které by mohly poskytnout expertízu, znalosti a dovednosti. Jako své politické cíle stanoví podporu a ochranu lidských práv, rovnosti pohlaví, demokracie, míru a bezpečnosti. Aby byla zaručena ochrana těchto hodnot, je podle Parlamentu AU nutné sladit kontinentální, regionální a národní právní systém a podpořit tak další integraci.

Je zajímavé, že podle strategických plánů orgánů AU šlo této organizaci v první řadě o institucionální rozvoj a prohlubování integrace Afriky, nikde ale nezmiňuje spolupráci s Evropskou unií. Spíše než bezpečnost se mezi politickými cíli AU objevuje nutnost efektivního rozvoje, budování institucionálního zázemí a infrastruktury a zvládnutí problémů spojených s globalizací.

¹⁰⁶ Strategic Plan of the Commission of the African Union, Volume 2: 2004- 2007 Strategic Framework of the Commission of the African Union.

¹⁰⁷ Pan-african Parliament: Strategic Plan 2006-2010 “One Africa, One Voice”, November 2005.

V akčním plánu Komise AU se ovšem již vize spolupráce s EU objevuje.¹⁰⁸ V prioritním programu č. 3 nazvaném „Viditelnost Afriky“ (Africa's Visibility) je zmíněno, že za cílem vlastního zviditelnění ve světě by AU měla navazovat strategické vztahy s jinými světovými regiony a mezinárodními partnery či rozvíjet své mezinárodní vztahy pomocí efektivní reprezentace AU v zahraničí. Mezi plánovanými aktivitami za dosažení tohoto cíle je zmíněna i institucionalizace Káhirske deklarace a pořádání či koordinace evropsko-afričských summitů. Vedle této aktivity ale v plánu najdeme i mnoho jiných, týkajících se spolupráce s Čínou, Indií, skupinou G8 či OSN. V letech 2004-2008 AU také navázala partnerství s Latinskou Amerikou a Tureckem, a posílena byla rovněž již probíhající partnerství s USA, Japonskem, Čínou a regionálními integračními seskupeními Asie.¹⁰⁹ AU zvažovala také posílení partnerství s arabskými státy a samostatně i s Íránem. Uzavírání mezinárodních partnerství je tedy trendem zahraniční politiky AU, která se snaží pomocí vztahů se zahraničními partnery obhájit své vlastní místo v mezinárodních vztazích. Co se týče Evropy, AU kromě EU uzavřela i partnerství s organizacemi jako Commonwealth a La Francophonie.

Jednání o podobě JAES již probíhalo za účasti obou partnerů. Tiskové zprávy a zprávy z jednání ovšem naznačují pouze tematické oblasti diskuze o JAES, nevěnují se ale příliš důvodům zahájení jednání o partnerství. Pouze tvrdí, že snahou smluvních stran je vypracovat „společnou politickou vizi a praktické přístupy pro budoucí partnerství založené na vzájemném respektu, společných zájmech a principu společného vlastnictví“.¹¹⁰ Mezi první tematické oblasti společných diskuzí pak patřilo prosazování míru a bezpečnosti a rozvoj a integrace Afriky.¹¹¹

Diskuze o podobě JAES se konala ve dvou fázích. Výsledkem první fáze diskuzí probíhající od února do května 2007 byl návrh podoby JAES, který byl následně v druhé fázi jednání, tedy do prosince 2007, dále rozpracováván. Evropská unie byla na jednáních reprezentována především Evropskou komisí, německým, portugalským a slovinským předsednictvím a sekretariátem Rady. Africká unie byla rovněž

¹⁰⁸ STRATEGIC PLAN OF THE COMMISSION OF THE AFRICAN UNION, Volume 3: 2004-2007, PLAN OF ACTION: Programmes to Speed Up Integration of the Continent. <<http://www.africa-union.org/au%20summit%202004/Volume3%20%20Strategic%20Plan%20final.pdf>> (10. 12. 2011)

¹⁰⁹ African Union: Partnerships. <<http://www.au.int/en/partnerships>> (10. 12. 2011)

¹¹⁰ Official negotiations 2007. <<http://europafrica.net/2007/05/19/official-negotiations-2007/>> (7. 11. 2011)

¹¹¹ Summary report on the joint AU-EU troika expert meeting on the joint EU-Africa Strategy Brusel, 19-23. 2. 2007. <<http://europafrica.net/>> (7. 11. 2011)

reprezentována Komisí AU, předsednickým státem, kterým byla v roce 2007 Ghana, a také politickými reprezentanty států. Diskuzí se ovšem měli možnost zúčastnit i parlamenty EU a AU a neinstitutonální aktéři.¹¹² K jednání byly přizvány i neziskové organizace a další nestátní aktéři prostřednictvím internetových diskuzí na stránkách www.europafrica.org a lokálních konferencí střídavě v Africe a Evropě. Početní převahu ale podle závěrečné zprávy ECDPM měli aktéři z Evropy.¹¹³

Neziskové organizace z Evropy pak mimo požadavků na větší zapojení všech nestátních aktérů podotýkaly, že není jasný vztah budoucí smlouvy k předchozím partnerstvím, především to, zda bude JAES pouze integrovat předchozí partnerství nebo zda přinese i něco nového.¹¹⁴ Požadovali především uznání nerovnosti aktérů minulých partnerství a založení nového partnerství na větší rovnosti aktérů a společných hodnotách. Dále usilovaly o to, aby JAES neupravovala pouze finanční podporu AU, ale zahrnula širší spektrum globálních problémů, dodržování lidských práv v Africe, dobré vládnutí, podporu APSA a hodnocení efektivity rozvojové pomoci. Nestátní aktéři tedy souhlasili s tím, že uzavření nového partnerství mezi kontinenty má vést k postupnému přehodnocení stávajících vztahů. Podobné byly i námitky afrických neziskových organizací, které mimo jiné kritizovaly přílišnou angažovanost ECDPM na úkor AU-CIDO¹¹⁵ a také jednání probíhající většinou přes internet, což vylučovalo účast velkého množství afrických nestátních aktérů.

Na schůzi v Akkře v březnu 2007 organizované Komisí AU za účasti afrických neziskových organizací, ECDPM a Oxfam, přivítal šéf ekonomického odboru Komise AU pan Fudzai Pamacheche iniciativu JAES s tím, že dříve zacházela Evropa s africkými regiony nerovně na základě jejich bohatství a nereagovala na integrační snahy kontinentu.¹¹⁶ JAES se podle něj zdá být slibnou reformulací vztahů s Evropou

¹¹² Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - *From Cairo to Lisbon – The EU-Africa Strategic Partnership*. {SEC(2007) 855} {SEC(2007) 856} /* COM/2007/0357 final

¹¹³ *The public consultation on the joint EU-Africa Strategy: Report of the internet consultation 5 February – 19 April 2007*. Maastricht, ECDPM 2007, s 9. (55 s.)

<http://europafrica.files.wordpress.com/2007/05/internet_report_final.pdf> (8. 11. 2011)

¹¹⁴ *The public consultation on the joint EU-Africa Strategy: What is the state of the debate?* Maastricht, ECDPM 2007, 9 s.

¹¹⁵ AU-CIDO – oddělení Komise AU pro občanskou společnost (African Citizens Directorate). Viz:

<<http://europafrica.files.wordpress.com/2007/04/accra-report.pdf>> (9. 11. 2011)

¹¹⁶ African Civil Society Organisations' Consultation on AU/EU Joint Strategy for Africa's Development: Position papers and conclusions of the meeting organised by the AUC in Accra, Ghana, 26-28 March 2007. < <http://europafrica.files.wordpress.com/2007/04/accra-report.pdf> > (s.6)

ovlivněných negativními zkušenostmi z minulosti. Africká jednota by pak podle Pamachecheho měla být nejdůležitějším principem a cílem nového partnerství.

Stanovisko Komise AU obecně kladlo důraz na to, že nové partnerství musí být založené na vzájemném respektu, společných zájmech, cílech a vlastnictví partnerství. Zatímco EU ve své strategii zdůrazňuje politické hodnoty, prioritou AU je jednoznačně rozvojová problematika a do JAES chtěla začlenit pouze takové hodnoty a demokratické principy, které jsou nezbytné pro rozvoj kontinentu. Souhlasila dále s důrazem na bezpečnost, která se stala důležitým tématem vzájemných vztahů především po 11. září 2001, a je rovněž velmi důležitá pro rozvoj kontinentu. Apelovala ale na nutnost akceptovat africké dokumenty obsahující pravidla v případě krizových situací. Za důležité považovala témata jako migrace, neboť AU se musí vypořádávat s vysokým odlivem mozků. Podpořila také zapojení nevládních aktérů do partnerství.

CODESRIA, pan-africká výzkumná nevládní nezisková organizace,¹¹⁷ k jednání o JAES podotkla, že Afrika se stále více snaží o vlastní seberealizaci, zatímco Evropa se stále snaží určovat cestu afrického vývoje, i když čím dál sofistikovaněji. Hlavním posláním nového partnerství by mělo být přenechání rozvojových strategií a jejich implementace Afričanům, kteří by měli stanovit i hlavní priority partnerství. Podobně i Marie-Laure De Bergh reprezentující ECPDM při svém proslovu v Akkře zmínila, že JAES by měla především posunout vztahy AU a EU na vyšší úroveň než jsou vztahy donora a recipienta rozvojové pomoci a vytvořit komplexní rozvojovou strategii zahrnující více aktérů a zohledňující africkou jednotu a migraci mezi kontinenty.

Oxfam oproti tomu namítal,¹¹⁸ že vzhledem k slabému výkonu afrických ekonomik je pro Afriku výhodnější zaměřit se na spolupráci v rámci menších regionů než pan-africká spolupráce. V menším kolektivu ekonomických aktérů se stává snadnější i podpora diverzifikace průmyslu a snižování zranitelnosti a závislosti ekonomik. Vzájemný obchod mezi regiony pak umožňuje specializaci na výrobky s vyšší přidanou hodnotou a následný ekonomický růst jednotlivých ekonomik. Africké země tak mohou více profitovat z obchodu s partnerem jako je EU. Tento proces podle Oxfamu v současnosti funguje, ale nachází se pouze v počátečních stádiích a sjednocení

¹¹⁷ CODESRIA - A Pan-African Independent Organization for the Development of Social Science Research in Africa. <<http://www.codesria.org/>> (12. 10. 2011)

¹¹⁸ African Civil Society Organisations' Consultation on AU/EU Joint Strategy for Africa's Development: Position papers and conclusions of the meeting organised by the AUC in Accra, Ghana, 26-28 March 2007, s. 39.

obchodních podmínek všech afrických zemí s EU by mohlo mít destabilizační účinek pro africké ekonomiky. Co se týče bezpečnosti, Oxfam argumentoval, že by se partneři měli zaměřit především na řešení probíhajících konfliktů a humanitárních krizí a poté vytvořit silný a realistický rámec podporující mírový vývoj kontinentu do budoucna. Princip odpovědnosti chránit (Responsibility to Protect) má být ve vzájemných vztazích dodržován s důrazem na prevenci.

Hlavní závěry konference ovšem tvrdí, že v novém partnerství mezi EU a Afrikou by měla Afrika vystupovat jako jeden celek a odmítnout různorodé přístupy EU k Africe ve formě regionálních smluv jako Cotonou, Středomořské partnerství či TDCA, které vytvářejí bariéry pro kontinentální integraci. Vznik a rozvoj AU navíc umožnil intenzivnější dialog mezi kontinenty díky institucionálnímu zázemí. Prioritou Afriky je pak především sociální a ekonomický rozvoj obyvatelstva spíše než politické otázky spojené s vládnutím, demokracií a lidskými právy. Partnerství má také reflektovat názory Regionálních ekonomických společenství. Zdůrazněna byla rovněž nutnost vzájemného respektu, rovnosti a zodpovědnosti partnerů. Evropa musí změnit svůj zastaralý přístup k Africe stejně jako Afrika, která se musí oprostít od své závislosti na Evropě a vystupovat sebevědoměji.

Na konferenci reagovala AU vydáním tzv. pracovního **dokumentu pro společnou pozici**.¹¹⁹ V něm tvrdí, že budoucí partnerství musí vycházet z aktuální geopolitické situace mezi kontinenty, EU tedy má komunikovat s Africkou unií jako nedělitelným celkem za účasti nestátních aktérů. JAES má odrážet pouze společné zájmy, které budou rovněž společně prosazovány. EU má vzít na vědomí, že Afrika má zájem pracovat především na cílech rozvojových, a má tento zájem uvést na stejnou úroveň s evropským zájmem na prosazování míru a bezpečnosti. Partnerství by mělo odrážet také specifika partnerů, co se týče jejich institucionálních systémů a různých kapacit pro efektivní implementaci a monitoring akčních plánů. Důraz pak má být kladen na prokazatelné výsledky partnerství, kterých má být dosaženo co nejrychleji pomocí dynamické organizace partnerství.

¹¹⁹ Working Paper on shared vision for African Union (AU) - Consultation on AU/EU Joint Strategy for Africa's Development
<http://www.africaunion.org/root/AU/AUC/Departments/BCP/CIDO/Meetings/March/AU_EU/docs/AU_EU_Shared_vision.pdf> (15. 11. 2011)

Na následující **konferenci nestátních aktérů v Bad Honnefu** za účasti VENRO, Asociace německých rozvojových neziskových organizací, se projevila poměrná nedůvěra k novému dokumentu.¹²⁰ Aktéři pochybovali, že nová strategie může mít reálný vliv na vztahy mezi dvěma kontinenty a rozvoj Afriky. Shodli se pouze na tom, že jejím reálným přínosem bude spojení stávajících sektorově zaměřených dohod a může přispět k upevnění vztahů Evropy s Afrikou tím, že dá fragmentovaným partnerstvím jednotnou podobu. Oproti předchozím smlouvám bude mít také tu výhodu, že bude odrážet aktuální vývoj obou unií. Teprve pokud se podaří do partnerství skutečně zapojit občanskou společnost jako významného aktéra, bude partnerství ku prospěchu i občanům obou kontinentů. Účastníci konference ale vyjádřili obavy, že JAES bude pouze „dalším strategickým papírem“, který kromě hezkých slov nebude mít skutečně prokazatelné vlivy na vývoj kontinentů.¹²¹

Na **květnovém summitu EU-AU ministerské troiky v Bruselu** diskutovali aktéři obou organizací dále o návrhu JAES. Dle závěrečné zprávy¹²² ministři prosadili vizi dlouhodobého a komplexního partnerství. Mezi hlavní cíle uvedli na prvním místě posílení a pozdvižení vzájemných politických vztahů, které se budou týkat společných zájmů, prosazování míru, bezpečnosti, udržitelného rozvoje, lidských práv a regionální a kontinentální integrace Afriky, společný postoj ke globálním výzvám a rozvoj širokého partnerství zaměřeného na lidi. Většina jednání ale probíhala na téma bezpečnost a aktuální konfliktní situace v Africe. Bezpečnost byla pak hlavním tématem i schůze **ministerské troiky EU-AU v říjnu 2007 v Akkře**, kde se diskutovalo i o prvním akčním plánu a přípravě Lisabonského summitu, na kterém měla být JAES společně s akčním plánem schválena.¹²³ AU na konferenci prezentovala rámec pan-afrického vládnutí¹²⁴, který má tvořit základnu pro podporu demokracie, lidských práv a svobod a rozvoje nestátních aktérů. Ministři dále zdůraznili nutnost budování kapacit

¹²⁰ Public consultation on the Joint EU-Africa Strategy: Final report of the Conference on Civil Society and the Joint EU-Africa Strategy Bad Honnef, Germany, 23-24 April 2007.

<<http://europafrica.files.wordpress.com/2007/05/final-conference-report.pdf>> (15. 11. 2011)

¹²¹ Public consultation on the Joint EU-Africa Strategy: Final report of the Conference on Civil Society and the Joint EU-Africa Strategy Bad Honnef, Germany, 23-24 April 2007, s. 7.

¹²² 8TH EU - AFRICA MINISTERIAL TROIKA MEETING, Brussels, 15 May 2007, FinalCommuniqué: 9678/07 (Presse 109): *Outline for the Joint EU-Africa Strategy*.

<<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st09/st09678.en07.pdf>> (15. 11. 2011)

¹²³ 9TH AFRICA – EU MINISTERIAL TROIKA MEETING Accra, Ghana, 31 October 2007: Communiqué.

<<http://appablog.wordpress.com/2007/11/05/9th-africa-eu-ministerial-troika-meeting-accra-ghana-31-october-2007/>> (19. 11. 2011)

¹²⁴ Pan-African Governance Architecture.

Komise AU a dalších existujících demokratických institucí v Africe, aby mohly být principy dobrého vládnutí v praxi efektivně uskutečňovány. Partneři se dohodli na pořádání společných rozprav ohledně otázek vládnutí a podpořili širokou účast na Africkém mechanismu vzájemného hodnocení (African Peer Review Mechanism).

Ministři z Afriky také prezentovali nutnost koherence Regionálních ekonomických center s vizí africké jednoty. Každé z regionálních ekonomických uspořádání by mělo odrážet určité integrační minimum, které by bylo pro všechny stejné. EU podpořila africké snahy o integraci, strany se nicméně dohodly, že do konce roku nebude možné najít ohledně obchodních nastavení jednotlivých regionů vhodné řešení výhodné pro obě strany, zatím byl tedy ponechán stávající systém kompatibilní s WTO.

Zasedání také přijalo finanční plán týkající se migrace a rozvoje, který měl zajistit dostatečný příliv peněz do těchto oblastí. Shoda se našla v nutnosti snažit se více o integraci imigrantů do většinové společnosti, rychlého přijetí vhodných opatření zamezujících negativním vlivům změn klimatu a posilování spolupráce v oblasti zemědělského výzkumu za účelem bezpečnosti potravin. Dále byla probírána bezpečnost, a to především na příkladech aktuální situace v Somálsku, Súdánu, Čadu, Západní Africe, Komorách a regionu Velkých jezer.

Evropská unie tedy ani po konzultacích s AU neopustila bezpečnost jako své hlavní téma. Stále výrazněji se v dokumentech ale objevuje důležitost africké integrace a role Africké unie. AU jako silného aktéra popisuje Evropská komise ve své komunikaci Evropskému parlamentu a Radě z června roku 2007.¹²⁵ Evropská komise tvrdí, že Africká unie je důležitým partnerem právě proto, že nepředstavuje pouze rozvojový problém, ale ztělesňuje politického aktéra mezinárodních vztahů s vlastní osobitostí a právy. Afrika má stále silnější politický hlas a důležitější roli jako ekonomická síla a zdroj lidského, kulturního, přírodního a vědeckého potenciálu. A protože se stejně jako Afrika změnila i Evropská unie, která se rozrostla o další členské státy a přijala ambiciózní závazky ve formě Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, energetické či environmentální politiky, je podle EK vhodný čas pro revizi vzájemné spolupráce.

¹²⁵ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - *From Cairo to Lisbon – The EU-Africa Strategic Partnership*. {SEC(2007) 855} {SEC(2007) 856} /* COM/2007/0357 final

Prosadit nové partnerství s Afrikou bylo úkolem především portugalského předsednictví. Vztahy EU s Afrikou ale nebyly na prvním místě mezi stanovenými prioritami.¹²⁶ Mezi zahraničně-politickými tématy předsednictví byl sice na prvním místě uveden globální přístup k migraci a nutnost navázání partnerství se zeměmi původu imigrantů, spolupráce s africkými zeměmi je ovšem konkretizována o dost dále. Co se týče afrického kontinentu, předsednictví kladlo důraz na strategický význam středomořského regionu, kde je nutné efektivně implementovat nástroje partnerství a udržovat stabilitu. O společné strategii s Afrikou je jen stručně řečeno, že její podoba bude dohodnuta na summitu v Lisabonu.

V prohlášení předsednické trojky Německa, Portugalska a Slovinska¹²⁷ se tyto země zavazují, že budou podporovat roli EU v udržování mezinárodního míru a stability, a za tímto účelem budou podporovat uzavření partnerství s dalšími zeměmi a multilaterálními organizacemi. Preferovanými oblastmi zahraničních vztahů je bezpečnost, rozvoj a ekonomické vztahy. Partnerství s jižními sousedy má být posíleno rozvojem spolupráce ve Středomořském regionu a navyšování financí ve fondech pro rozvoj. Prostředky mají jít také na posilování kapacit militárních a civilních jednotek.

Přestože předsednické země ve svých prioritách příliš nerozpracovávají budoucnost vztahů Afriky a EU, podle EK Evropané již poznali, že jejich prosperita závisí i na rozvoji Afriky a jejím ekonomickém blahobytu. EU by tedy podle komunikací EK měla prosazovat zodpovědnost afrických vlád a to prostřednictvím projektů vlastněných a vedených Afričany. Partneri by se měli společně postavit také globálním změnám finančních trhů, klimatickým změnám, vzrůstající roli médií, informačních a komunikačních technologií, mezinárodnímu terorismu, organizovanému zločinu a globálním pandemiím. Evropská komise dále reflektuje i závěry předchozích diskuzí s nestátními aktéry tím, že se kloní k širšímu partnerství, které bude přesahovat rozvojovou spolupráci a zahrne politická témata se společným zájmem. Aktéři si mají být samozřejmě rovni. Partnerství má také přesahovat africký kontinent, neboť zahrne širší spektrum globálních témat. Samozřejmostí je také zapojit větší množství aktérů

¹²⁶ Portuguese Presidency of the Council: A stronger Union for a Better World.
<<http://www.eu2007.pt/NR/rdonlyres/B9B87547-C363-43FB-A5FF-67D4D2C39B72/0/PrioridadesEN.pdf>> (29. 11. 2011)

¹²⁷ 18 Month Programme of the German, Portuguese and Slovenian Presidencies.
<<http://www.eu2007.pt/NR/rdonlyres/5D9488BD-5AA3-4882-AAA9-B685FFD880D4/0/TrioProgramme.pdf>> (29. 11. 2011)

včetně těch nestátních a zamezit přitom fragmentaci partnerství na menší regionální celky.

Ve společném prohlášení se sekretariátem Rady pak Evropská komise opět zdůraznila atraktivitu Afriky, do které znovu investují i další mezinárodní partneři.¹²⁸ USA hledá v Africe vhodné místo pro svoji vojenskou základnu, Čína se stává hlavním obchodním partnerem Afriky a také hlavním investorem na africkém kontinentu. O to samé usiluje i Indie, Brazílie, Malajsie a postupně i další státy. Vzhledem k tomu, že Evropa má nejdelší historii kontaktů s Afrikou, měla by být právě její role výjimečná. Evropané chtějí své vztahy s Afrikou založit na prosazování demokratické vlády, bezpečnosti, energetiky, boje proti terorismu a naplňování MDGs. Novým motorem spolupráce má být také to, že EU se naučila lépe využívat nástrojů rozvojové pomoci, což dokládá například založení African Peace Facility či Nástroje stability. Prozatím však rozvojová politika nenaplnila očekávání v Evropě a nevypořádala se s aktuálními potřebami Afriky. Jedním z možných překážek mohla být právě různorodost aktérů a nástrojů rozvoje. Proto je nutné rekonstruovat vztahy s Afrikou za účelem větší efektivity vzájemné spolupráce, dosažení společných cílů, posílení zodpovědnosti afrických vlád a mezinárodních organizací a uznání Africké unie jako přirozeného partnera Evropské unie se zohledněním role regionálních organizací jako stavebních prvků AU.

Nové partnerství má být podle Evropské komise ale více než partnerství s AU, ale bez zahrnutí AU by partnerství ztratilo svůj „dlouhodobou vizi politické a ekonomické integrace“. Je tedy nutné podpořit celoafrické přístupy k hlavním problémům kontinentu a podpořit tak africké touhy po jednotě. Je také nutné uznat, že obyvatelé afrického a evropského světadílu jsou spojeni vzájemnou interdependencí a je proto nutné na vzájemné problémy reagovat společně. Za rychlejším rozvojem je nutné zapojit do dialogu občanskou společnost a snažit se více o to, aby všechny politiky byly v souladu s rozvojovými cíly. Důležitá je také implementační část politik, aby bylo zaručeno plnění stanovených závazků.

Ani samotná příprava Lisabonského summitu ovšem neprobíhala za atmosféry vzájemného porozumění. Předmětem sporu se stala otázka účasti prezidenta Zimbabwe,

¹²⁸ COMMISSION/COUNCIL SECRETARIAT JOINT PAPER: Beyond Lisbon – Making the EU-Africa Strategic Partnership work: <<http://euroafrica-ict.org/files/2010/03/BeyondLisbon-.pdf>>

Roberta Mugabeho. Africká unie trvala na účasti prezidenta s tím, že je nutné, aby se konference o budoucnosti africko-evropských vztahů zúčastnili všichni aktéři z obou kontinentů bez výjimek. Některé africké země jako např. Zambie a Mosambik, hrozily absencí v případě nepozvání prezidenta. Mezi evropskými státy byly názory na účast Mugabeho různé. Tvrdý postoj zaujala především Velká Británie a Česká republika, které hrozily bojkotem jednání v případě jeho přítomnosti. Severské země s účastí rovněž nesouhlasily, i když zaujaly poněkud mírnější stanovisko. Evropská komise a Německo ovšem neviděly účast R. Mugabeho jako překážku. Portugalské předsednictví nakonec nepodlehlo tlaku odpůrců a rozeslalo pozvánky všem představitelům afrických států.¹²⁹

Summit v Lisabonu se uskutečnil 8-9. prosince 2007. Jednalo se teprve druhou schůzí lídrů afrických a evropských států svého druhu. První setkání proběhlo právě v Káhiře roku 2000. Schůze se nakonec zúčastnilo na jedné straně 52 vrchních představitelů AU včetně zimbabwského prezidenta, dále Maroko a Africké komise, a na druhé straně představitelé 27 států EU, přičemž premiéři Gordon Brown a Mirek Topolánek za sebe vyslali náhradníky, dále Evropská komise a Sekretariát Rady EU.¹³⁰ Jednalo se o definitivní podobně JAES a o jejím Prvním akčním plánu. Kromě toho byla přijata tzv. Lisabonská deklarace, ve které zástupci obou kontinentů představili nové partnerství a zavázali se podpořit společnou strategii vyčleněním prostředků a efektivními nástroji.¹³¹

Podle reportáží ze summitu se poněkud problematickým tématem staly EPAs, ke kterým se především účastníci z Afriky stavěli negativně. Argumentovali například tím, že obchodní nastavení v těchto regionálních ekonomických dohodách znevýhodňuje africké farmáře a je výhodné spíše pro Evropu než pro Afriku.¹³² Platnost EPAs navíc měla vypršet do konce roku, byl tedy čas hledat nová řešení. Sporným tématem se stala také lidská práva. Evropské státy si neodpustily kritiku stavu jejich dodržování v zemích jako Zimbabwe a Súdán, čímž jim africké země odpověděly narážkami na koloniální

¹²⁹ News on the Lisbon Summit. <<http://europafrica.net/2007/01/08/521/>> (16. 11. 2011)

¹³⁰ Portugalské předsednictví: summit Afrika-EU. <http://www.eu2007.pt/UE/vEN/Reunioes_Eventos/ChefesEstado/EUAfrica.htm> (16. 11. 2011)

¹³¹ Lisbon Declaration - EU Africa Summit. <http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/eas2007_lisbon_declaration_en.pdf> (16. 11. 2011)

¹³² Ambitious EU/Africa summit ends in trade deadlock. <<http://www.reuters.com/article/2007/12/09/us-eu-africa-idUSL0789293020071209>> (16. 11. 2011)

minulost a tvrdohlavé prosazování evropského pohledu na svět.¹³³ Někteří afričtí lídři rovněž viděli jednání v JAES snahu Evropy znovu získat vliv na kontinentě, ve kterém se stále více projevuje vliv jiných velmocí. Podle prezidenta Ghany, v té době předsedající země AU, Johna Kufuora, bylo ale setkání obou kontinentů důležité a to především proto, aby se dalo efektivně čelit výzvám globalizace.¹³⁴ Portugalský premiér Jose Socrates pak na konferenci pronesl, že hlavním úspěchem summitu bylo to, že se po vzájemných rozporech obou stran vůbec konal. Naplnění cílů v JAES pak závisí na tom, aby budoucí politický dialog byl upřímný, otevřený a především probíhal na vysoké politické úrovni.¹³⁵

Výsledná podoba JAES je tedy výsledkem smíšeného balíku zájmu obou aktérů, přesto jisté zájmy převažovaly nad jinými a priority partnerů se při jednáních poměrně výrazně lišily. Na základě analýzy procesu jednání o JAES můžeme říci, že Evropská unie přišla s plánem reformulace svých vztahů s Afrikou na politické úrovni především proto, aby nebyl odsunut její vliv na africkém kontinentu do pozadí při vzrůstajícím vlivu jiných velmocí na kontinentu. To naznačují zprávy Evropské komise i Strategie EU pro Afriku, kde se mluví o perspektivě Afriky a jejím znovuobjevení cizími mocnostmi. Prioritou EU pak bylo založit nové partnerství na vzájemné bezpečnosti a hodnotách, kterými podmiňuje svou zahraniční politiku.

AU zase hledala partnera, který by jí byl nápomocen při institucionálním rozvoji a posilování integrace kontinentu, stejně jako budování vlastní image v mezinárodním měřítku. Africké státy pak obecně prosazovaly začlenění rozvojové problematiky do partnerství a úpravu obchodní a ekonomické spolupráce. Vzhledem k tomu, že bezpečnost je v JAES vedena na prvním místě, kdežto rozvojová témata jsou uvedena jako různorodý balík témat na místě posledním, je zřetelné, která strana měla při vyjednáváních převahu. Úspěchem africké unie ale bezesporu byl fakt, že Evropská unie uzavřela partnerství s Afrikou jako celkem a zavázala se podporovat africkou jednotu i při rozporech v oblasti ekonomické a obchodní spolupráce. Následující řádky poskytnou hlubší analýzu nejvýznamnějších faktorů na navázání partnerství.

¹³³ Trade Row mars EU-Africa talks. <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7134941.stm>> (16. 11. 2011)

¹³⁴ EU summit invite 'Mugabe's right.
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7075767.stm>> (19. 11. 2011)

¹³⁵ Summit ends with disputes on trade and human rights. <<http://europafrika.net/2007/01/09/summit-ends-with-disputes-on-trade-and-human-rights/>> (16. 11. 2011)

Africká jednota

Na základě závěrů z kapitoly předchozí víme, že africká jednota je v JAES skutečně výrazně zdůrazňována a Africké unii je prisuzována důležitá role coby partnera v rozvoji a bezpečnosti kontinentu. Ovšem co se týče obchodní, ekonomické a finanční rozvojové spolupráce, JAES zachovala její různé nastavení pro jednotlivé africké regiony a africká jednota tak byla podpořena pouze částečně. Jednání s Africkou unií jako celkem podporovaly především africké státy, kdežto EU ze začátku vystupovala spíše nerozhodně. Chtěla aktualizovat své vztahy s „Afrikou“ na všech úrovních, národní, regionální i kontinentální. Uzavření partnerství s Africkou unií jako celkem pak bylo především výsledkem vzájemných konzultací partnerů. Snaha afrických států vystupovat jednotně prostřednictvím Africké unie tedy nebylo hlavním důvodem pro uzavření nového partnerství, ale Africká unie se jevila jako nejvhodnější partner pro posílení vztahů EU s Afrikou.

Tyto závěry prokazuje i fakt, že africká jednota ve skutečnosti zůstává vzdálená. Africké země jsou i na dále převážně velmi chudé a financování společných institucí je pro ně náročné stejně jako organizační stránka integrace podkopávaná politickou a bezpečnostní nestabilitou. Za rok 2006 zaplatilo svůj členský poplatek u AU pouze dvanáct jejich členů.¹³⁶ Africká unie proto potřebovala podporu a finance k tomu, aby zajistila svoje institucionální zázemí a svůj další rozvoj. Na základě svých strategických plánů se AU pokoušela najít vhodné partnery, kteří by poskytli expertízu a osvědčené zkušenosti v oblasti institucionálního vývoje a integrace. Za tímto účelem by bylo skutečně těžké najít vhodnějšího partnera než Evropskou unii.

Na druhou stranu je těžko představitelné, že by ruku v ruce s podporou africké integrace měla být zavedena i stejná pravidla týkající se rozvojové, ekonomické a obchodní spolupráce pro všechny africké země, mezi kterými přetrvávají velké ekonomické rozdíly. Podle názoru Oxfamu by příliš rychlý pokus o sjednocení pravidel v této oblasti pro celý kontinent spíše škodlivý. Pro Evropskou unii by nové uspořádání ekonomických a obchodních vztahů s Afrikou znamenalo i vlastní reorganizaci. Problematika sub-saharských zemí totiž spadá pod DG rozvoj, v současné době vedené komisařem Andrisem Piebalgsem, a země Středomoří spadají do působnosti DG

¹³⁶ HANSON, Stephanie: *The African Union*. New York, Council on Foreign Relations 2009, s. 5. (5)

rozšíření a politika sousedství vedené nyní Štefanem Füleem. Nutné by bylo i sloučení různých finančních instrumentů.¹³⁷ EU tedy z počátku váhala do jaké míry sjednotit přístupy k africkým státům i z těchto důvodů.

JAES tedy není důkazem toho, že africká jednota skutečně existuje, ale spíše snahou podpořit africký integrační proces a touhu AU po africké jednotě. Transformace Organizace africké jednoty do Africké unie, která vystupuje sebevědoměji než její předchůdkyně, pak přispěla k uzavření strategického partnerství mezi oběma kontinenty jako celkem, ale nebyla jeho hlavní příčinou.

Přístup k financím a rozvojová pomoc

Africké státy pod vedením AU se snažily prosadit jak hlavní téma partnerství rozvoj. Vzhledem k tomu, že rozvojovou spoluprací se dopodrobna zabývá smlouva z Cotonou uzavřená se státy AKP, je tato pozornost věnovaná rozvoji zajímavá. Snaha začlenit do JAES znovu rozvojovou problematiku může svědčit o tom, že nové partnerství bylo skutečně chápáno jako nový komplex vztahů odlišný od těch předchozích. Heslo „africká řešení afrických problémů“ a snaha vytvořit „rovnější“ partnerství mohla také motivovat k zařazení co největšího množství témat do partnerství. Vzhledem k tomu, že smlouva z Cotonou a Středomořské partnerství stejně jako TDCA uzavřená s Jihoafrickou republikou zůstávají dále v platnosti, dá se říci, že JAES spíše načrtla pouze základní rámec témat rozvojové spolupráce, který má být společný všem africkým zemím. Do tohoto rámce pak začlenila aktuální mezinárodní dohody, které pak byly později reflektovány i v aktualizovaných smlouvách o regionálních partnerstvích s Afrikou.

Tento rámec tedy nejde více do hloubky než smlouvy předchozí, ba naopak. Přání většiny afrických zemí zaměřit nové partnerství především na socio-ekonomický rozvoj Afričanů, které bylo podpořeno i neziskovými organizacemi, tak naplněn nebyl a rozvojová tematika se v JAES odráží až v poslední kapitole kritizované pro svůj název

¹³⁷ MACKIE, James: *Continuity and Change in International Co-operation: The ACP-EU Cotonou Partnership Agreement and its First Revision*. Perspectives on European Politics and society, 9 (červen 2008), č. 2, s. 146. (143- 156)

připomínající soubor témat, která se nikam jinam nehodí¹³⁸ – klíčová témata rozvoje. Fórem pro jednání o rozvojových problémech s EU se ovšem nově stává AU jako celek, která tak může více ovlivňovat charakter rozvoje afrického kontinentu a hospodaření s financemi. Partnerství umožnilo AU i přísun financí na institucionální budování a aktivity AU. Příliv evropských peněz do Afriky se ovšem obecně příliš nezvýšil, neboť nové partnerství je financováno z prostředků EDF, tedy celkových prostředků vytyčených EU na podporu rozvojových zemí.

Posílení legitimacy a významu organizace

Posílení legitimacy bylo významným motivem pro uzavření mezikontinentálního partnerství pro obě strany. Zatímco Africká unie hledala mezinárodní uznání, potvrzení své role výsadního aktéra v Africe, podporu svých aktivit a institucí, Evropská unie potřebovala posílit legitimitu své rozvojové spolupráce, často kritizovanou pro přílišnou kondicionalitu, rozdrobenost, nerovný přístup a stále nadřazený přístup k rozvojovým zemím. O snaze posílit legitimitu vzájemné spolupráce a rozvojové pomoci svědčí i široké zapojení nestátních aktérů do partnerství, kteří se mohli během jednání o JAES aktivně zapojit svými příspěvky a návrhy na konferencích či internetových fórech, která monitorují celý dosavadní vývoj a pokroky JAES.

Vzhledem k tomu, že uzavírání mezinárodních partnerství patří k současným trendům zahraniční politiky AU, lze zájem na posílení role a legitimacy organizace brát i jako hlavní motiv pro prohloubení vztahů s AU. Aby mohly být ale vztahy prohlubovány, musí zde být ještě další společné zájmy. Těmi byly pro AU především snaha vystupovat ke svým evropským partnerům jednotně a prosazovat společně rozvoj kontinentu. Samotnou politiku uzavírání partnerství lze tedy brát jako impuls ke snaze vyjednávat o JAES, ovšem ne jako hlavní důvod pro její uzavření.

¹³⁸ African Civil Society Organisations' Consultation on AU/EU Joint Strategy for Africa's Development: Position papers and conclusions of the meeting organised by the AUC in Accra, Ghana, 26-28 March 2007. < <http://europafrica.files.wordpress.com/2007/04/accra-report.pdf> > (s. 14)

Vliv na africkém kontinentu

Posílení svého vlivu na africkém kontinentu se podle předchozí analýzy vyjednávání jeví jako jeden z hlavních motivů EU pro uzavření nového partnerství s Afrikou jako celkem. Zprávy Evropské komise popisující Afriku jako kontinent s velkým potenciálem, který znovu láká zahraniční velmoci k investicím a navazování spolupráce, tuto skutečnost potvrzují. Stejný argument obsahuje i Strategie EU pro Afriku. Ostatní důvody předkládané EU jako nutnost modernizovat vzájemné vztahy a uzavřít partnerství založené na vzájemných hodnotách a rovnosti partnerů nám mnoho neříkají, neboť k těmto hodnotám se hrdě hlásí i smlouva z Cotonou a Středomořské partnerství. Modernizací Evropská unie bezprostředně nemyslela ani prohlášení AU za hlavního partnera na kontinentu, neboť vize posílení vztahů s Afrikou vznikla dříve než návrh uzavřít partnerství s AU. V letech 2004 a 2005, tedy v době, kdy byla formulována Strategie EU pro Afriku, byla navíc vývoji Afriky věnována významná pozornost na mezinárodních fórech jako G8 či OSN.¹³⁹ Africká komise, založená v roce 2004 předsednictvím Velké Británie, vydala zprávy hodnotící situaci Afriky a stanovila prioritní oblasti rozvojové pomoci. Dle závěrečné zprávy Africké komise z roku 2005 jsou hlavními předpoklady fungující rozvojové spolupráce dobré vládnutí a bezpečnost. Touto zprávou se inspirovala i Strategie EU pro Afriku.¹⁴⁰ Pokud by ovšem šlo především o zefektivnění rozvojové pomoci, nebyl by důvod zaměřit se pouze na Afriku, ale na všechny rozvojové země. Země Karibiku a Pacifiku, ke kterým dosud EU přistupovala společně s africkými rozvojovými státy, se následně cítily být odstrčené stranou.¹⁴¹ Argument vzájemné blízkosti a dlouholeté sdílené historie s Afrikou je v tomto ohledu také poněkud sporný. Fakt, že s mnohem vzdálenější Latinskou Amerikou uzavřela EU strategické partnerství již v roce 1999, napovídá o tom, že Afrika jako celek si teprve musela hlubší zájem EU zasloužit.

¹³⁹ MACKIE, James: *Continuity and Change in International Co-operation: The ACP-EU Cotonou Partnership Agreement and its First Revision*. Perspectives on European Politics and society, 9 (červen 2008), č. 2, s. 146. (143- 156)

¹⁴⁰ EU Strategy for Africa:
<http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/r12540_en.htm>
(10. 11. 2011)

¹⁴¹ MACKIE, James: *Continuity and Change in International Co-operation: The ACP-EU Cotonou Partnership Agreement and its First Revision*. Perspectives on European Politics and society, 9 (červen 2008), č. 2, s. 146. (143- 156)

Zvýšení bezpečnosti

Snaha zvýšit svoji bezpečnost bylo po posílení vlastního vlivu na africkém kontinentu druhým hlavním motivem EU. Pomocí JAES mohla EU posílit bezpečnostní projekty AU a podílet se na rozšiřování kapacit společných zásahových jednotek a mechanismů navržených pro zachování míru. Vzhledem k tomu, že v zemích sužovaných konflikty se dobře daří teroristickým organizacím a nestabilita produkuje velké množství migrantů, africké problémy se EU bezprostředně týkají. Na bezpečnosti a dobře fungujícím státu závisí také efektivita rozvojové pomoci, jak bylo zdůrazněno v závěrečné zprávě Komise pro Afriku. JAES v tomto směru reflektuje obecný důraz na provázanost bezpečnosti a rozvojové politiky kladený od 11. září 2001. Jak prohlásil bývalý generální tajemník OSN Kofi Annan, „není možné dosáhnout rozvoje bez bezpečnosti, stejně jako není možné dosáhnout bezpečnosti bez rozvoje, a není možné dosáhnout bezpečnosti a rozvoje bez respektování lidských práv“.¹⁴² Toto smýšlení odrážel i summit OSN a Pařížská deklarace o efektivnosti rozvoje z roku 2005.

Je však překvapivé, že přestože EU chovala k některým představitelům Africké unie značnou nedůvěru, jako například k Robertu Mugabemu či dnes již bývalému představiteli Lybie Muammaru Kádáfimu, uzavřela s nimi partnerství v tak citlivé oblasti, jako je bezpečnost. To může být vysvětleno tím, že EU šlo primárně o celkové posílení svých vazeb s Afrikou a až sekundárně o posílení bezpečnosti. Africká unie se navíc sama prosadila jako hlavní partner EU na kontinentu. Problémem AU v oblasti zajištění bezpečnosti je především to, že mírové operace mohou blokovat silní vůdce afrických států, stejně jako dohodnutá pravidla demokracie a lidských práv mohou být redukována vůdci, kteří je porušují. Robert Mugabe například takto v rámci AU blokoval přijetí komplexnější demokratické charty.¹⁴³

¹⁴² KOTSOPOULOS, John: *The EU and Africa: coming together at last?* European Policy Centre, Policy Brief, červenec 2007, s. 2 (4):

<http://www.fes.de/cotonou/downloads/ngo/OTHER_BACKGROUND_TECHNICAL_COOPERATION/EPC_EU_AFRICA_26JULY2007.PDF> (29. 11. 2011)

¹⁴³ McBEAN, Bridget: *Informing Society in African, Caribbean and Pacific Countries: developing unlikely partnerships*. Information Development, 21, 2005, č. 4., s. 251-259.

Na druhou stranu existují oblasti konfliktu jako Burundi, Libérie či Sierra Leone, kde AU byla schopna pozitivně zasáhnout.¹⁴⁴ Heslo „africká řešení na africké problémy“ je navíc lákavé nejen pro Afričany, ale i pro západní státy je často snazší podpořit akce domácích činitelů, než se konfliktu přímo účastnit. Výhodou vzájemné bezpečnostní spolupráce je také sdílení informací, které jsou především pro EU velmi cenné. Data o probíhajících konfliktech v Africe, jejich aktérech a osobách podezřelých z terorismu mohou významně ovlivnit i bezpečnostní situaci v EU. Spolupráce s AU tak může být pro EU výhodná i přes riziko nečinnosti AU v určitých typech krizových situací. Trend stoupajícího významu AU z hlediska EU jakožto významného partnera v oblasti bezpečnosti reflektuje dále např. Bernt Berger a Uwe Wissenbach.¹⁴⁵

Společné zájmy a historie

Jak již bylo řečeno výše, společné zájmy obou kontinentů a jejich historická interakce i přes značnou proklamaci v dokumentech v partnerství nehrály příliš velkou úlohu. Samozřejmě že nelze podceňovat silné vazby Evropy s Afrikou v podobě kulturní, jazykové a ekonomické provázanosti. Společné zájmy AU a EU ale nebyly při navazování partnerství příliš jednoznačné, spíše je bylo nutné hledat. Obě strany měly své zájmy pro uzavření partnerství, každá strana ale trochu jiné. Témata jako následky globalizace a její zvládnání, migrace, bezpečnost a rozvoj, která byla nakonec zařazena do JAES jako hlavní tematické body, byla až výsledkem často komplikovaných jednání.

Na historickou provázanost Evropy a Afriky navíc existují dva různé pohledy, evropský a africký. Evropský pohled zdůrazňuje staletí interakcí, během nichž se kontinenty vzájemně ovlivňovaly politicky, ekonomicky a kulturně. Afričané vidí spíše staletí významného vlivu Evropy na Afriku, kterému dlouho nemohli efektivně vzdorovat, neboť jejich politický systém nebyl dostatečně vyvinut.¹⁴⁶

¹⁴⁴ MØLER, Bjørn: *The African Union as a Security Actor: African Solutions to African Problems?* Londýn, Danish Institute for International Studies 2009, s. 16. (28)

¹⁴⁵ BERGER, Bernt – WISSENBACH, Uwe: *EU-China-Africa Trilateral Development Cooperation – Common Challenges and New Directions*. Bonn, German Development Institute 2002, s. 10.

¹⁴⁶ *Towards an Africa-European Joint Strategy for African Development : Some General Observations from the CODESRIA Secretariat.*

<[www.africa-union.org/.../CODESRIA Comments on AU EU Partnership](http://www.africa-union.org/.../CODESRIA%20Comments%20on%20AU%20EU%20Partnership)> (11. 12. 2011)

Shrnutí

Zatímco předchozí kapitola ukázala, že přínosem JAES je především rozšíření mezikontinentální spolupráce v oblasti bezpečnosti, kapitola pojednávající o příčinách přijetí JAES neprokázala vzájemnou bezpečnost jako hlavní motivaci obou stran pro uzavření partnerství. Nepotvrdila ani zcela hypotézu, že by JAES byla reakcí na rostoucí snahu afrických států komunikovat prostřednictvím Africké unie. Posilující africká integrace sice významně ovlivnila podobu a formu nových vztahů EU a Afriky, neprokázalo se ovšem, že by právě ona byla příčinnou uzavření nového partnerství.

4.2 Další charakteristiky partnerství mezi Afrikou a EU

Dále se již můžeme zamyslet i nad dalšími základními charakteristikami nového partnerství mezi EU a AU, které nebyly dosud v textu reflektovány, ale kterým bychom měli na základě teorie partnerství definované ve výzkumném rámci také věnovat pozornost. Hluběji se následující řádky zaměří na zapojení jednotlivých aktérů partnerství, neboť to je podle některých autorů znakem rovnosti smluvních stran v rozvojových partnerstvích.

Už pouze na základě rétoriky JAES je jasné, že se nová smlouva snaží být inovativní oproti předchozím partnerstvím a to tím, že bude podkladem pro navázání opravdového partnerství se skutečně rovným postavením smluvních stran. Přestože s pojmy jako rovnost partnerů operuje již smlouva z Cotonou a Středomořské partnerství, nebyla rozvojová partnerství vždy pokládána za rovná, ba naopak. Může tedy JAES v tomto ohledu něco změnit? Porovnávání rozložení sil a výhody obou aktérů je velice složité a vzhledem ke kapacitě této práce se nelze těmto faktorům do hloubky věnovat, na základě typologie rozvojových partnerství načrtnutých Lynne Hatelyovou se ovšem můžeme pokusit alespoň určit, jakému druhu vztahu se JAES podobá.

Připomeňme si, že základem vzájemného partnerství je podle L. Hatelyové definice priorit rozvojovými státy.¹⁴⁷ Aktivity v rámci partnerství mají reagovat na poptávku v rozvojových zemích, spíše než na nabídku vyspělých států a rozvojových agentur. Jedině tak podle autorky budou projekty vnímány jako potřebné těmi, kdo je implementují, a mohou mít skutečný dopad a zlepšit situaci v určité oblasti. Partnerství také nemá být stavěno na tezi, že je nutné poskytnout pomoc potřebným, ale že je nutné podpořit potřebné, aby hledali efektivní řešení své situace. Vzájemné partnerství by mělo být dále dlouhodobé, mělo by se řídit konkrétními cíly a vizí vývoje.

JAES jde v tomto směru správně v tom, že přenechává tvorbu projektů v jednotlivých tematických oblastech Africké unii a snaží se do partnerství zapojit široké množství aktérů. To samé již ale činila smlouva z Cotonou ve své první verzi. JAES jde ovšem dále v tom, že se zavazuje podporovat některé z již stávajících projektů AU, které považuje za užitečné a hlásí se k významným dokumentům Africké unie a tedy de facto i africkým pravidlům. Motivuje tak africké partnery, aby pokračovali v již probíhajících aktivitách. Činí tak ale především v oblasti bezpečnosti, což je prioritní oblast zájmu EU. Nelze tedy říci, že by JAES byla modelem rozvojové smlouvy tvořené na základě procesu bottom-up jako takovým. Iniciativa jejího vzniku stejně jako důvody jejího přijetí přišly ze shora a formulovali je především vrchní představitelé organizací. Nestátním aktérům nebyla role JAES při vyjednáváních zcela jasná, nelze tedy říci, že by reagovala na skutečné potřeby lokálních aktérů. Některé jejich vize byly sice v partnerství reflektovány, ale spíše na úrovni krátkodobých akčních plánů.

Jistý posun od smlouvy z Cotonou, co se týče vlastnictví rozvojových strategií, je ale patrný. Změny můžeme reflektovat v oblasti financování. Zatímco na základě smlouvy z Cotonou jsou společné projekty financovány převážně z EDF nebo z fondů pro země AKP, JAES přislíbujee finanční či odbornou asistenci projektům Africké unie, které budou touto organizací také financovány. Právě vzhledem k tomu, že se AU podílí na finančních nákladech aktivit partnerství, odpovídá za plnění cílů nejen Evropské unii, ale i sama sobě. Finanční břemeno může být pro AU také motivací k tomu, aby pro svou činnost vybírala skutečně prioritní oblasti.

¹⁴⁷ HATELY, Lynne: *The Power of Partnership*. The North-South Institute 1999, <<http://idl-bnc.idrc.ca/dspace/bitstream/10625/26356/1/117824.pdf>> (6. 12. 2011)

Důležitým nástrojem partnerství jsou také fóra, kde mají aktéři možnost diskutovat o jednotlivých aspektech a tématech spolupráce. I zde JAES míří dobrým směrem, neboť se partneři ve všech tematických oblastech zavazují vést regulérní dialog. Do partnerství má být zapojeno široké spektrum činitelů, přičemž nestátní aktéři mají za úkol šířit povědomí o partnerství mezi veřejností, pořádat workshopy a mají být diskutováni pomocí online konferencí. Jak ovšem probíhá zapojení nestátních aktérů do partnerství v praxi, je stále poněkud nejasné. Např. prostřednictvím internetových stránek se k partnerství vyjadřuje dosud jen malé spektrum nestátních aktérů.¹⁴⁸ Snaha zapojit do partnerství velké množství aktérů různého druhu také není novinkou oproti předchozím partnerstvím. Na základě smlouvy z Cotonou mohou být nestátní aktéři rovněž předkladateli rozvojových projektů a Středomořské partnerství se také zavazuje otevírat se jejich názorům a připomínkám.

Pozitivem spolupráce AU-EU je také to, že Evropská unie sdílí s AU zkušenosti v oblasti, ve které ji žádná jiná organizace nepředčí. Touto oblastí je kontinentální integrace. V tomto směru je tedy EU zcela partnerem na svém místě, a spolupráce s Africkou unií v tomto směru je zcela logická. Co se týče jiných oblastí spolupráce, jako je rozvoj nebo ekonomická a obchodní spolupráce, je EU pro AU sice atraktivním partnerem, ale ne výhradním partnerem. Dá se tedy říci, že partnerství EU a AU je svým způsobem originální a má potenciál dalšího vývoje.

Přestože předchozí kapitola ukázala, že důvody pro uzavření JAES byly především strategické, nelze upírat, že se JAES snaží podobat modernímu vzoru rozvojových partnerství s aktivním zapojením obou partnerů a společným vlastnictvím strategií. Tento obraz má ovšem vady na kráse. Nejdůležitějším negativem je nedostatečné zahrnutí požadavků afrických států do textu smlouvy. Přestože JAES obsahuje část o rozvojové spolupráci, nelze ji brát jako dostatečnou vzhledem k tomu, že tato oblast byla hlavní prioritou AU. Zatímco bezpečnostní spolupráce je v JAES poměrně dobře propracovaná, v oblasti rozvoje JAES nejde příliš hlouběji oproti předchozím smlouvám.

¹⁴⁸ JAES assesment report 2009, s. 26.

<http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/jaes_assessment_report_20091010_en.pdf>
(11. 12. 2011)

Přestože znaky „rovnějších“ rozvojových partnerství určené L. Hateliovou jsou poněkud obecné a na úrovni mezinárodních organizací lze rovnost partnerů hodnotit spíše úvahou než na základě vědeckých kritérií, jde o jednu z mála autorek a autorů, která se pokusila hodnotit rozložení sil aktérů rozvojových partnerství. Většina autorů se omezila na výrok, že rozvojová partnerství jsou vždy nerovná, neboť je to právě donor, kdo si může diktovat většinu podmínek.

Rozložením sil v rozvojových partnerstvích se dále zabývala např. Sarah Lister. Ve své analýze partnerských vztahů mezi nevládními organizacemi a vládními institucemi¹⁴⁹ hodnotila rovnost aktérů pomocí čtyř faktorů analýzy mocenských vztahů definovaných Robertem A. Dahlem.¹⁵⁰ Mezi tyto faktory patří vlastnictví a rozložení zdrojů, pomocí nichž se dosahuje vytčených cílů, způsob použití moci a prosazování cílů, rozsah moci – v jakých oblastech má dominantní aktér vliv a jak je jeho moc silná. Tento model je ovšem snáze aplikovatelný na menší modely partnerství neziskových organizací, kde má autor možnost seznámit se s fungováním partnerství na všech úrovních, než na komplexní rozvojová partnerství organizací s kontinentální působností.

Protože má JAES především za úkol „prohloubit“ vztahy mezi oběma kontinenty a založit „opravdové“ partnerství skutečně rovných, je možné, že v případě jejího úspěchu dojde k dalšímu prohlubování a rozšiřování spolupráce mezi EU a AU. Nelze ale očekávat, že by pole působnosti JAES bylo významně posíleno v blízké době. Vzhledem k tomu, že nedlouho po přijetí JAES došlo k revizím smlouvy z Cotonou i Středomořského partnerství, nelze předpokládat, že by JAES měla převzít větší část agendy těchto smluv.

Podle fází partnerství definovaných R. W. McQuidem se vztah vyplývající z JAES nachází stále v počátečním stádiu a obě strany z něj mohou poměrně snadno vystoupit. V současné době stále probíhají evaluace implementace prvního akčního plánu, na jejichž základě bude patrné, čeho se v rámci partnerství dosáhlo. Vzhledem k tomu, že partnerství AU-EU je strategické, s cíly dlouhodobými a převážně politickými, fungování ve prospěch vzájemných cílů se potvrdí až za delší dobu.

¹⁴⁹ LISTER, Sarah: *Power in Partnership? An analysis of an NGO's Relationships with its Partners*. Journal of International Development, 12, 2000, s. 227-239.

¹⁵⁰ DAHL, Robert A.: *The Concept of Power*. Behavioral Science, 2, 1957, č. 3, s. 201.

Co se týče typických znaků veřejných partnerství vytyčených tímto autorem, JAES jeho definici vesměs odpovídá. Nalezneme zde potenciál spolupráce, neboť obě strany měly od uzavření partnerství svá očekávání, i konsenzus v hlavních bodech, i když se priority obou stran v partnerství odráží nerovnoměrně. Vzájemná formulace a aplikace strategií je také realitou JAES, přičemž EU měla hlavní slovo v definici hlavních tematických bloků a AU byla přenechána role ve formulaci konkrétních strategií a jejich aplikace. Souhlasí i to, že se jedná o veřejné partnerství, které klade důraz na cíle sociální jako je bezpečnost a rozvoj.

Připomeňme si ještě, že jako možné problémy fungování mezinárodních partnerství určili teoretici nejasné cíle, příliš nerovné síly partnerů, soustředění moci mezi malou elitní skupinu, klesající důvěryhodnost partnera, náklady na fungování partnerství, snižující se výnosy z partnerství, rozdíly ve filozofii a pohledech partnerů, případné organizační problémy nebo v nejlepším případě splnění určených cílů,¹⁵¹ kdežto úspěch partnerství záleží především na vedení, legitimitě, správě a výsledcích evaluací. JAES se může potýkat v podstatě se všemi těmito problémy.

Obecnost cílů ovšem není tak závažným problémem, neboť akční plány již obsahují jejich specifikaci na stanovené období. Rovnost sil partnerů není mezi AU-EU zcela realitou i když je tlumena důrazem na společné vlastnictví strategií a rétorikou partnerství. Pohled na partnerství jako elitářské závisí na tom, jak se stranám skutečně podaří zapojit nestátní aktéry v praxi. S důvěryhodností se partneři potýkali už při procesu vyjednávání, když někteří představitelé evropských států bojkotovali jednání kvůli přítomnosti R. Mugabeho, a některé africké státy obviňovali Evropu z tvrdých prosazování svých názorů a zájmů. Nesnáze při vyjednávání poukazují na to, že budoucnost spolupráce AU-EU hodně závisí i na personálních předpokladech představitelů států obou organizací.

Hrozí také rozdíly ve filozofii partnerů, které se rovněž projeví již při procesu vyjednávání. Státy AU si například přáli diskutovat o změnách ekonomické a obchodní spolupráce, k čemuž se EU stavěla poněkud zdrženlivě. S organizační problémy se JAES může rovněž vypořádávat z hlediska svého pole působnosti. Vzhledem k tomu, že se partnerství mezi EU a africkými státy překrývají, není vždy jasné, v rámci kterého

¹⁵¹ McQUAID, R.W.: The Theory of Partnerships - Why have Partnerships. In: OSBORNE, S.P. (ed.): *Managing public-private partnerships for public services: an international perspective*. Londýn, Routledge 2000, s. 9-35.

partnerství se má společně jednat např. v případě vzniku konfliktní situace ve Středomoří. Podle výzkumu L. Fioramontiho je problémem také koordinace JAES s regionálními ekonomickými společenstvími, která nefunguje zcela bez problémů.¹⁵²

Co se týče základních principů a hodnot v podobě lidských práv, demokracie a dobrého vládnutí, na základě stanoviska AU měly být do partnerství zahrnuty pouze ty principy, které jsou nezbytné pro rozvoj kontinentu, kdežto EU se v rámci své společné zahraniční a bezpečnostní politiky snaží tyto principy dále prosazovat. Náklady na fungování partnerství nejsou příliš vysoké, neboť partneři využívají již stávajících institucí a summity vrchních představitelů členských států se konají pouze jednou za tři roky. Vzhledem k tomu, že příspěvky do rozpočtu AU nejsou zcela pravidelné a i EU v posledních letech zasáhla finanční krize, nemusí být dostatečný přísun financí na plnění společných akčních plánů vždy samozřejmý. Výnosy z partnerství mohou být také příliš nízké, pokud plány nebudou efektivně naplňovány či nebude dostatečné organizační zajištění. V tomto případě se nabízí ale spíše hledání efektivnějších řešení a mechanismů pro naplňování společných cílů, než ukončení partnerství. V oblasti rozvoje se stále hledá vhodný způsob evaluací projektů¹⁵³ a rozvojová partnerství tak mohou být hodnocena až z dlouhodobějšího hlediska. I možné splnění vytčených cílů je tedy hudbou daleké budoucnosti.

¹⁵² FIORAMONTI, Lorenzo: *The EU's Development Strategy*. International Conference „The EU in the World: conflict resolution, development and cooperation,“ 24. březen 2011, Univerzita Karlova v Praze, Ovocný trh 3 – Modrá posluchárna.

¹⁵³ Efektivitou rozvojové spolupráce se zabývá například Pařížská deklarace o efektivnosti rozvoje z roku 2005.

Závěr

Tato práce se věnovala přezkoumání třech základních hypotéz o Společné africké a evropské strategii. K těmto hypotézám patří tvrzení, že přijetí JAES prohloubilo, rozšířilo a zjednodušilo spolupráci EU s africkými zeměmi, dále že přijetí JAES bylo reakcí EU na rostoucí snahu afrických států komunikovat prostřednictvím Africké unie a sdílet osvědčené postupy integrace a že znakem partnerství mezi AU a EU je aktivní zapojení obou stran.

První z uvedených hypotéz se potvrdila pouze částečně. JAES prohloubila spolupráci s EU pouze v některých oblastech, a to především v oblasti bezpečnosti, a institucionální spolupráce AU a EU. Smlouva také podpořila integrační proces afrického kontinentu a rozšířila vzájemné vztahy o téma africké jednoty tím, že proklamuje AU jako hlavního aktéra spolupráce na kontinentu. Co se týče ekonomické, obchodní a rozvojové spolupráce, ponechává ale různá nastavení pro jednotlivé africké regiony a i další témata spolupráce se překrývají s revidovanými verzemi regionálních partnerství.

JAES spolupráci EU s africkými státy nezjednodušila, spíše dále zkomplikovala. Přínosem pro snadnější komunikaci je sice zahrnutí všech představitelů afrických států do vrcholných summitů AU-EU, ovšem dále probíhají i dílčí schůze představitelů států EU se zeměmi AKP a se zeměmi Středomořského partnerství. S přijetím JAES tak byly do spolupráce zahrnuty některé nové státy, jako např. Libye, ale většina afrických států je zahrnuta do více partnerství najednou. Přínos JAES pro tyto státy pak víceméně závisí i na tom, jak aktivními členy Africké unie jsou. Zapojení nevládních aktérů do partnerství již proklamovaly smlouvy předchozí, JAES pouze na tento trend navázala a více konkretizovala aktivity, na kterých se mohou podílet.

Druhá z hypotéz této práce týkající se příčin přijetí JAES byla vyvrácena. Nepotvrdilo se, že by přijetí nové smlouvy mezi EU a africkými státy bylo reakcí na posilující africkou integraci, ale spíše snaha posílit vzájemné vztahy obou kontinentů a to prostřednictvím podpory další integrace Afriky. Africká unie vstupovala do partnerství především s cílem posílit svoji roli v mezinárodních vztazích a získat podporu od EU pro svůj rozvoj. Evropská unie chtěla posílit svoji roli na kontinentu, který se stále více stává předmětem zájmu jiných velmocí, a nové partnerství chtěla

založit především na bezpečnostních otázkách, což se jí také podařilo. Celková podoba JAES je ovšem souhrnem vícero různých zájmů a motivací, přičemž některé z nich mohou zůstat skryté. Je také nutné zmínit, že aby bylo možné analyzovat příčiny přijetí JAES opravdu do hloubky, bylo by nutné se na problematiku podívat z hlediska různých teorií mezinárodních vztahů. Na to ovšem již v této práci není prostor.

Třetí hypotéza, na základě níž je znakem JAES aktivní zapojení všech aktérů, se potvrdila pouze částečně. V rozložení aktivit mezi partnery jde sice nový vztah mezi AU a EU dále oproti jiným partnerstvím, neodpovídá ale zcela ideálu rovnosti partnerů definovanému Lynne Hateloyovou. Práce ovšem neanalyzuje rozložení sil mezi aktéry příliš komplexně, neboť taková analýza by přesáhla kapacitu této práce a vyžadovala by přístup k informacím o praktickém fungování partnerství, kterých je zatím nedostatečné množství.

Problémem této práce je právě především nedostatek informací ze zákulisí jednání. Jak již bylo řečeno v úvodu, práce čerpá především z primárních zdrojů. Pro posouzení zájmů jednotlivých aktérů ovšem oficiální publikace o procesu vyjednávání nestačí, neboť některé informace mohou zůstat skryté. Práce se proto nesnažila poskytnout komplexní výčet jednotlivých motivací pro přijetí nové smlouvy, ale vyzdvihnout ty, které na základě analýzy vyjednávacího procesu mohly mít největší vliv. Jako zdroj nezávislých aktérů posloužily především publikace a tiskové zprávy nevládních aktérů, jako rozvojových neziskových organizací či vědeckých institucí, kteří měli možnost se některých konferencí zúčastnit

Nedostatkem komparativní části práce je zase to, že analyzuje pouze texty smluv a příliš se věnuje praktickému fungování jednotlivých partnerství. Vzhledem k poměrně krátké době platnosti JAES ovšem není dosud možné příliš hodnotit její praktické dopady, a hlubší rozbor praktického fungování partnerství by výrazně přesáhl i kapacitu této práce. Práce se zaměřila tedy na to, co přináší JAES nového oproti předchozím smlouvám a ale ne na to, jak je nové partnerství naplňováno či zda jeho praktický dopad bude skutečně takový, jaký hlásá.

Možnost, jak hodnotit praktické fungování partnerství mezi AU a EU je monitoring plnění akčních plánů partnerství. Tím se zabývá především nezávislá výzkumná instituce ECDPM a své poznatky spolu s jinými nestátními aktéry zveřejňuje na stránkách: <http://europafrica.net/>, tak samozřejmě instituce EU a AU. Podle zprávy

z roku 2009 se většina dohodnutých organizačních mechanismů podařila uvést v praxi, na některých se ale ještě pracuje.¹⁵⁴

¹⁵⁴ JAES assesment report 2009.
<http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/jaes_assessment_report_20091010_en.pdf>
(11. 12. 2011)

Zdroje a literatura

Dokumenty

8TH EU - AFRICA MINISTERIAL TROIKA MEETING, Brussels, 15 May 2007, Final Communiqué: 9678/07 (Presse 109): *Outline for the Joint EU-Africa Strategy*. <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st09/st09678.en07.pdf>> (15. 11. 2011)

9TH AFRICA – EU MINISTERIAL TROIKA MEETING Accra, Ghana, 31 October 2007: *Communiqué*. <<http://appablog.wordpress.com/2007/11/05/9th-africa-eu-ministerial-troika-meeting-accra-ghana-31-october-2007/>> (19. 11. 2011)

18Month Programme of the German, Portuguese and Slovenian Presidencies: <<http://www.eu2007.pt/NR/ronlyres/5D9488BD-5AA3-4882-AAA9-B685FFD880D4/0/TrioProgramme.pdf>> (29. 11. 2011)

A Joint Africa-EU Strategy. <http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/EAS2007_joint_strategy_en.pdf> (23. 2. 2011)

Akční plány za léta 2007-2010 a 2010-2013. <<http://europafrika.net/jointstrategy/>> (12. 10. 2011)

Barcelona Declaration: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/july/tradoc_124236.pdf> (25. 9. 2011)

COMMISSION/COUNCIL SECRETARIAT JOINT PAPER: *Beyond Lisbon – Making the EU-Africa Strategic Partnership work*. <<http://euroafrica-ict.org/files/2010/03/BeyondLisbon-.pdf>> (22. 12. 2011)

Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - *From Cairo to Lisbon – The EU-Africa Strategic Partnership*. {SEC(2007) 855} {SEC(2007) 856} /* COM/2007/0357 final

Council Conclusions on Strengthening African Capabilities for the Prevention, Management and Resolution of Conflicts. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Capabilities_Africa_20.11.pdf> (1. 10. 2011)

Cotonou Agreement: <<http://www.acpsec.org/en/conventions/cotonou/accord1.htm#PART%204:%20DEVELOPMENT%20FINANCE%20COOPERATION>> (23. 09. 2011)

EU Strategy for Africa: Towards a Euro-African pact to accelerate Africa's Development. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0489:FIN:EN:PDF>> (23. 2. 2011)

EU Strategy for Africa.

<http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/r12540_en.htm> (10. 11. 2011)

JAES: Action Plan 2011-2013. < http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/doc_jaes_action_plan_2011_13_en_1.pdf> (6. 3. 2010)

JAES assesment report 2009, s. 26.

<http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/jaes_assessment_report_20091010_en.pdf> (11. 12. 2011)

Lisbon Declaration: EU-Africa Summit. < http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/eas2007_lisbon_declaration_en.pdf> (16. 11. 2011)

Pan-African Parliament: Strategic Plan 2006-2010 “One Africa, One Voice”, November 2005. STRATEGIC PLAN OF THE COMMISSION OF THE AFRICAN UNION, Volume 3: 2004-2007, PLAN OF ACTION: Programmes to Speed Up Integration of the Continent. <<http://www.africa-union.org/au%20summit%202004/Volume3%20%20Strategic%20Plan%20final.pdf>> (10. 12. 2011)

Pařížská deklarace:

<http://www.eu2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/07/0713_declaration_de_paris/Joint_declaration_of_the_Paris_summit_for_the_Mediterranean-EN.pdf> (13. 10. 2011)

Revision of the Cotonou Agreement.

<http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/index_en.htm> (10. 10. 2011)

Strategic Plan of the Commission of the African Union, Volume 2: 2004- 2007.

Strategic Framework of the Commission of the African Union.

The Cairo Declaration:

<<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN002865.pdf>> (8. 11. 2011)

Working Paper on shared vision for African Union (AU) - *Consultation on AU/EU Joint Strategy for Africa’s Development.*

<http://www.africaunion.org/root/AU/AUC/Departments/BCP/CIDO/Meetings/March/AU_EU/docs/AU_EU_Shared_vision.pdf> (15. 11. 2011)

Literatura

African Civil Society Organisations' Consultation on AU/EU Joint Strategy for Africa's Development: *Position papers and conclusions of the meeting organised by the AUC in Accra, Ghana, 26-28 March 2007*, 49 s.

<<http://europafrica.files.wordpress.com/2007/04/accra-report.pdf>> (1. 12. 2011)

ARTS, Karin – DICKSON, Anna K.: *EU Development Cooperation: From Model to Symbol*. Manchester, Manchester University Press 2004, 156 s.

ATKINSON, Rob: *Discourses of Partnership and Empowerment in Contemporary British Urban Regeneration*. *Urban Studies* 1999, č. 36, s. 59-72.

AUC Department of Economics: *The Euro-Mediterranean Partnership – A Southern perspective towards sustainable growth and development*. <http://extranet.bca.le-publicsysteme.fr/img/nouveaumonde2011/contributions/Euro_Mediterranean_Partnership.pdf> (23. 9. 2011)

BAAR, Vladimír: *Vnější vztahy Evropské unie*. Ostrava, Ostravská univerzita 2006, 197 s.

BABARINDE, Olufemi – FABER, Gerrit: *From Lomé to Cotonou: Business as Usual?* Hilton Suites, Eight Biennial Conference of the European Union Studies Association 2003, 36 s.

BAUER, Michael, W.: *The EU partnership principle: still a sustainable governance device across multiple administrative arenas?* London, Blackwell Publishers 2002, 21 s.

BERGER, Bernt – WISSENBAACH, Uwe: *EU-China-Africa Trilateral Development Cooperation – Common Challenges and New Directions*. Bonn, German Development Institute 2002, 34 s.

BRINKERHOFF, Jennifer, M.: *Partnership for international development: rhetoric or results?* Boulder – Colorado, Lynne Rienner Publishers 2002, 205 s.

BROLIN, Therese: *The EU and its policies on Development Cooperation: a learning material*. Göteborgs Universitet, Centre for African Studies 2007, 48 s.

COSGROVE-SACKS, Carol (Ed.): *Europe, Diplomacy and Development*. Houndmills, Palgrave Macmillan 2001, 320 s.

DAHL, Robert A.: *The Concept of Power*. *Behavioral Science*, 2, 1957, č. 3, s. 201-216.

- DELAPALME, Nathalie: *Je potřeba vybudovat euroafrické partnerství*. Project Syndicate 2008, <http://www.rozvojovka.cz/je-potreba-vybudovat-euroafricke-partnerstvi_200_63.htm> (21. 12. 2011)
- Economic Partnerships (EPAs): Where We Are*. Overseas Development institut Briefing paper 2006. Viz: <<http://www.odi.org.uk/resources/download/1942.pdf>> (20. 9. 2011)
- EVERTS, Steven: *Unilateral America, Lightweight Europe?: Managing Divergence in Transatlantic Foreign Policy*. Londýn, CER 2001, 21 s.
- FARRUGIA, Kristina: *The Union for the Mediterranean*. Saarbrücken, Lambert Academic Publishing 2010, 88 s.
- HANSON, Stephanie: *The African Union*. New York, Council on Foreign Relations 2009, 5 s.
- HATELY, Lynne: *The Power of Partnership*. The North-South Institute 1999, <<http://idl-bnc.idrc.ca/dspace/bitstream/10625/26356/1/117824.pdf>> (6. 12. 2011)
- ITZIAR Ruiz-GIMENEZ Arrieta: *The new African peace and security architecture: Evolution, opportunities and challenges*. IPSA-ECPR Joint Conference, São Paulo, 16. -19. únor 2011, 25 s. <<http://saopaulo2011.ipsa.org/sites/default/files/papers/paper-1005.pdf>> (25. 9. 2011)
- JELÍNEK, Petr: *Rozvojová politika EU*. Praha, Ústav mezinárodních vztahů 2003, 80 s.
- KOTSOPOULOS, John: *The EU and Africa: coming together at last?* European Policy Centre: Policy Brief 2007, 4 s.
- LISTER, Sarah: *Power in Partnership? An analysis of an NGO's Relationships with its Partners*. Journal of International Development, 12, 2000, s. 227-239.
- LUCARELLI, Sonia – FIORAMONTI, Lorenzo (Eds.): *External Perceptions of the European Union as a Global Actor*. New York, Routledge 2010, s. 183.
- MACKIE, James: *Continuity and Change in International Co-operation: The ACP-EU Cotonou Partnership Agreement and its First Revision*. Perspectives on European Politics and society, 9, červen 2008, č. 2, s.143- 156.
- McBEAN, Bridget: *Informing Society in African, Caribbean and Pacific Countries: developing unlikely partnerships*. Information Development, 21, 2005, č. 4, s. 251-259.
- McQUAID, R.W.: *The Theory of Partnerships - Why have Partnerships*. In: OSBORNE, S.P. (ed.): *Managing public-private partnerships for public services: an international perspective*. Londýn, Routledge 2000, s. 9-35.

Public consultation on the Joint EU-Africa Strategy: Final report of the Conference on Civil Society and the Joint EU-Africa Strategy Bad Honnef, Germany, 23-24 April 2007. <<http://europafrica.files.wordpress.com/2007/05/final-conference-report.pdf>> (15. 11. 2011)

MEINEMA, Thea: *The European Union and Africa: Opportunities for the North-South Cooperation*. The International Social Work, 51, 2008, č. 2, s. 272-275.

MIDDLETON, Roger: *The EU and the African Peace and Security Architecture*. Viz: <<http://www.ieei.pt/files/8RogerMiddleton.pdf>> (25. 9. 2011)

MØLER, Bjørn: *The African Union as a Security Actor: African Solutions to African Problems?* Londýn, Danish Institute for International Studies 2009, 28 s.

MORSEL, Stephen – McNAMARA, Nora: *Analysing institutional partnerships in development: a contract between equals or a loaded process?* Progress in Development Studies, 6, 2006, č. 4, s. 321–336.

NEKVAPIL Václav: *Unie pro Středomoří. Asociace pro mezinárodní otázky*: <<http://www.amo.cz/publikace/unie-pro-stredomori.html>> (20. 10. 2011)

NJINKEU, Dominique – CAMERON Hugo: *Aid for trade and development*. Cambridge, Cambridge University Press 2007, 428 s.

SICURELLI, Daniela: *Regional Partners? Perceptions and criticism at the African Union*. In: LUCARELLI, Sonia – FIORAMONTI, Lorenzo (Eds.): *External Perceptions of the European Union as a Global Actor*. New York, Routledge 2010, s. 184.

The public consultation on the joint EU-Africa Strategy: Report of the internet consultation 5 February – 19 April 2007. Maastricht, ECDPM 2007, s 9. (55 s.) <http://europafrica.files.wordpress.com/2007/05/internet_report_final.pdf> (8. 11. 2011)

The public consultation on the joint EU-Africa Strategy: What is the state of the debate? Maastricht, ECDPM 2007, 9 s.

Towards an Africa-European Joint Strategy for African Development : Some General Observations from the CODESRIA Secretariat. <[www.africa-union.org/.../CODESRIA Comments on AU EU Partnership](http://www.africa-union.org/.../CODESRIA_Comments_on_AU_EU_Partnership)> (11. 12. 2011)

TYWUSCHIK, V. – SHERRIFF, A.: *Beyond Structures? Reflections on the Implementation of the Joint Africa-EU Strategy*. (Discussion Paper 87). Maastricht, ECDPM 2009, 50 s.

Prameny

Africa-EU Dialog. <<http://europafrika.net/africa-eu-dialogue/#frequency>> (24. 10. 2011)

African Peer Review Mechanism: <<http://aprm-au.org/>> (3. 10. 2011)

African Union: Partnerships. <<http://www.au.int/en/partnerships>> (10. 12. 2011)

REUTERS: *Ambitious EU-Africa summit ends in trade deadlock.*

<<http://www.reuters.com/article/2007/12/09/us-eu-africa-idUSL0789293020071209>> (16. 11. 2011)

Asociace pro mezinárodní otázky: *Unie pro Středomoří.*

<<http://www.amo.cz/publikace/unie-pro-stredomori.html>> (26. 09. 2011)

AU: *Implementation of the Post Conflict Resolution and Development Policy in Africa.*

<<http://www.africa-union.org/root/au/Conferences/2007/july/PCRD/pcrd1.htm>> (26. 9. 2011)

AU-CIDO :<<http://europafrika.files.wordpress.com/2007/04/accra-report.pdf>>

(9. 11. 2011)

„*Barcelonský proces: Unie pro Středomoří*“ - Komise přijímá návrhy na posílení partnerství mezi EU a jejími středomořskými sousedy.

<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/774&format=HTML&aged=1&language=CS&guiLanguage=en>> (23. 09. 2011)

BBC: *EU summit invite 'Mugabe's right.*

<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7075767.stm>> (19. 11. 2011)

CODESRIA <<http://www.codesria.org/>> (11. 11. 2011)

Členové Africké unie: <http://au.int/en/member_states/countryprofiles> (6. 3. 2011)

EUROMED Background Note: *Euro-Mediterranean cooperation: Taking Stock of the Situation:* <http://www.commed-cglu.org/IMG/pdf/Fiche_1-2.pdf> (26. 9. 2011)

Euro-Mediterranean Partnership: <http://www.eeas.europa.eu/euromed/index_en.htm> (11. 10. 2011)

EU-Africa MDGs Partnership: Roadmap.

<<http://europafrika.files.wordpress.com/2008/05/mdg-roadmap.pdf>> (25. 10. 2011)

EURORECAMP <<http://www.amaniafricacycle.org/spip.php?article2>> (10. 10. 2011)

EU Trade: Overview of EPA.

<http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144912.pdf>
(12. 10. 2011)

FIORAMONTI, Lorenzo: *The EU's Development Strategy*. International Conference „The EU in the World: conflict resolution, development and cooperation,“ 24. březen 2011, Univerzita Karlova v Praze, Ovocný trh 3 – Modrá posluchárna.

Med-Campus Programme:

<http://cordis.europa.eu/fetch?CALLER=EN_NEWS&ACTION=D&DOC=394&CAT=NEWS&QUERY=011a6c12bf32:ca74:27cef211&RCN=4414> (10. 10. 2011)

Med-Media Programme:

<http://cordis.europa.eu/search/index.cfm?fuseaction=prog.document&PG_RCIN=1309753> (10. 10. 2011)

NEPAD <<http://www.nepad.org/>> (13. 4. 2011)

News on the Lisbon Summit. <<http://europafrica.net/2007/01/08/521/>> (16. 11. 2011)

Official negotiations 2007. <<http://europafrica.net/2007/05/19/official-negotiations-2007/>> (7. 11. 2011)

Oficiální stránky skupiny států AKP: <http://www.acp.int/> (11. 10. 2011)

Portugalské předsednictví: *Summit Afrika-EU*.

<http://www.eu2007.pt/UE/vEN/Reunioes_Eventos/ChefesEstado/EUAfrica.htm> (16. 11. 2011)

Portuguese Presidency of the Council: *A stronger Union for a Better World*.

<<http://www.eu2007.pt/NR/rdonlyres/B9B87547-C363-43FB-A5FF-67D4D2C39B72/0/PrioridadesEN.pdf>> (29. 11. 2011)

Side Event - The EU-Africa Business Forum. <<http://www.africa-eu-partnership.org/side-event-eu-africa-business-forum>> (3. 10. 2011)

Skupina států AKP: <http://www.acpsec.org/en/acp_states.htm>

Summary report on the joint AU-EU troika expert meeting on the joint EU-Africa Strategy Brusel 2007. <<http://europafrica.net/>> (7. 11. 2011)

Summit ends with disputes on trade and human rights.

<<http://europafrica.net/2007/01/09/summit-ends-with-disputes-on-trade-and-human-rights/>> (16. 11. 2011)

Third session of the african Union ministers of Health.< http://www.africa-union.org/root/UA/Conferences/2007/avril/SA/913%20avr/doc/en/PHARMACEUTICAL_MIN_DRAFT.pdf> (3. 10. 2011)

Trade for Development: ACP/EU Economic Partnership Agreements.
<<http://www.bmz.de/en/publications/topics/business/Materialie175.pdf>>, (11. 10. 2011), s. 4. (16)

Trade Row marks EU-Africa talks. < <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7134941.stm>> (16. 11. 2011)

WTO – Principles of the trading system.
<http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact2_e.htm> (23. 09. 2011)

Projekt diplomové práce

1. Vymezení tématu

Na summitu v Lisabonu v prosinci 2007 přijala Evropská unie (EU) a Africká unie (AU) Společnou africkou a evropskou strategii (Joint Africa-EU Strategy). Úkolem této strategie je prohloubit a rozšířit vztahy afrických zemí s EU. Má také zefektivnit spolupráci EU s africkými zeměmi, které komunikují stále častěji prostřednictvím Africké unie. Ve své diplomové práci bych se chtěla zabývat právě tím, co nového Společná africká a evropská strategie přináší ve srovnání s předchozími smlouvami. Před jejím přijetím byly vztahy EU a afrických zemí řešeny třemi rozdílnými instrumenty - pomocí European Neighbourhood Policy Instrument se zeměmi severní Afriky, smlouvami z Cotonou se zeměmi subsaharské Afriky a Trade and Development Cooperation Agreement s Jihoafrickou republikou. Práce by srovnávala právě dvě období institucionálně-smluvních vztahů EU a Afrických zemí, období od založení AU v roce 2002 po přijetí Společné africké a evropské strategie v roce 2007 s obdobím po přijetí Strategie do současnosti.

2. Zdůvodnění výběru a významu tématu

Vztahy EU a Afriky považuji za důležitou oblast výzkumu mezinárodních vztahů, neboť zefektivnění spolupráce EU a Afriky by bylo užitečné pro oba kontinenty, jak z ohledu posilování bezpečnosti co se týče omezování ozbrojených konfliktů v Africe, sdílení informací o teroristických organizacích a zamezování přílivu imigrantů do Evropy, tak z hlediska ekonomických zájmů obou kontinentů, prosazování principů demokracie a lidských práv a řešení environmentálních a rozvojových problémů. Institucionálně-smluvní aspekt vztahů mezi africkými zeměmi a EU je pak důležitým rámcem pro pokrok ve spolupráci. Společná africká a evropská strategie je zatím nejaktuálnějším smluvním dokumentem mezi AU a EU, dosud v odborné literatuře málo reflektovaným. V prosinci roku 2010 ovšem vyprší čas na naplnění cílů prvního akčního plánu přijatém v rámci Společné evropské a africké strategie, proto je čas na

zamyšlení se nad jejími přínosy ve srovnání s předchozími smlouvami a důvody jejího přijetí.

3. Cíle práce

Srovnat hloubku a šířku spolupráce mezi AU a EU z období před a po přijetí Společné africké a evropské strategie.

Objasnit důvody přijetí Společné africké a evropské strategie.

Zhodnotit dosavadní naplňování cílů Společné africké a evropské strategie z instrumentálního a organizačního hlediska, tedy se zaměřením na pořádání jednání, uzavírání dohod, přijímání akčních plánů apod.

4. Výzkumné otázky

Jaké nové možnosti pro AU a EU Společná africká a evropská strategie přináší ve srovnání s předchozími smlouvami?

Jaké důvody vedly AU a EU k přijetí Společné africké a evropské strategie?

Zvýšila se po přijetí Společné africké a evropské strategie komunikace EU a AU ve smyslu pořádání summitů a přijímání společných úmluv?

5. Metoda

Za vhodnou metodu pro prozkoumání daného tématu považuji komparativní případovou studii. Společnou africkou a evropskou strategii bych komparovala s předchozími smlouvami mezi EU a africkými zeměmi. Zaměřila bych se na především na dvě období institucionálně-smluvních vztahů mezi EU a AU, a to období od založení Africké Unie (2002) do roku přijetí Společné evropské a africké strategie (2007), které bych srovnávala s obdobím od prosince 2007 po současnost. Komparativní případovou studii jsem zvolila právě proto, že umožňuje srovnání dat z těchto dvou období a určit rozdíly v hloubce a šířce spolupráce mezi EU a africkými zeměmi. Vymezené případy by navíc měly být poměrně snadno srovnatelné, neboť časový rozdíl mezi nimi není příliš veliký a zřejmě zde nejsou žádné další podstatné rozdíly znemožňující jejich komparaci. Na

rozdíl od jednopřípadové studie navíc nehrozí při výběru komparativní případové studie takové riziko, že by práce tendovala k příliš deskriptivnímu charakteru.

6. Hypotézy

H1: Přijetí Společné evropské a africké strategie bylo významným krokem pro prohloubení a rozšíření spolupráce EU s africkými zeměmi.

H2: Přijetí Společné africké a evropské strategie bylo reakcí na rostoucí snahu afrických států komunikovat prostřednictvím Africké unie.

7. Předpokládaná osnova práce

Úvod

Stat'

1. Výzkumný rámec
2. Posouzení změn v a programové rovině před Strategii a po ní
3. Posouzení změn v institucionálně-organizační rovině před Strategii a po ní
4. Příčiny přijetí Strategie

Závěr

8. Jak se projektu promítly návrhy z Diplomového semináře?

Cílem práce ve své počáteční fázi byla především snaha zjistit, zda se vztah EU a AU na základě přijetí Společné africké a evropské strategie posouvá z jednostranné pomoci více směrem ke vzájemné kooperaci těchto organizací, zda je tento vztah pro obě strany výhodný a jaké nové možnosti nabízí. Práce měla přezkoumávat poměrně složitou hypotézu formulovanou na základě cílů Společné africké a evropské strategie:

H1: *Institucionálně-smluvní vztahy Evropské unie a Africké unie umožnily spolu s přijetím Společné evropské a africké strategie v roce 2007 posun vztahu mezi těmito organizacemi z jednostranné pomoci směřované z EU do AU na vztah vzájemně více kooperativní, s vyšším podílem Africké unie na řešení vlastních problémů i problémů*

ohrožujících bezpečnost EU. Mezi tyto problémy patří snaha o dosažení regionálního míru a bezpečnosti, demokracie a dodržování lidských práv, podpora obchodu mezi AU a EU a regionální integrace a řešení klíčových problémů rozvoje.

Původní návrh práce měl rovněž komparovat data z dvou období spolupráce, z období 2002-2007 s daty z období po prosinci 2007, byl ale zaměřen spíše sběr dat o aktivitě zemí AU a plnění cílů Společné africké a evropské strategie. Měření vyššího zapojení zemí AU ve výše definovaných oblastech a plnění cílů Strategie se ovšem ukázalo jako velmi obtížné. Díky návrhům, které padly na Diplomovém semináři od spolužáků a od vedoucího práce, PhDr. Jana Karlase, se podařilo téma zúžit do dosavadní podoby.

9. Seznam literatury

Monografie

Periodická

EU Strategy for Africa: Towards a Euro-African Pact to Accelerate Africa's Development. Hampton Roads, International Security Quarterly, 3, 2006, 18-46 s.

GIBB, Richard: *Post-Lomé: The European Union and the South.* Third World Quarterly, 21, 2000, č. 3, s. 457-481.

HINKLE, Lawrence E.: *Economic Partnership Agreements between Sub-Saharan Africa and the EU: Development Perspective.* The World Economy, 27, 2004, č. 9, s. 1321-1333.

HURT, Stephen R.: *Co-operation and Coercion? The Cotonou Agreement between the European Union and ACP States and the End of Lomé Convention.* Third World Quarterly, 24, 2003, č. 1, s.161-176.

JUA, Nantah: *Deepening Democracy in Africa.* African Affairs, 106, 2007, č. 424, pp. 513-522.

MEHLER, A.: *Peace and Power Sharing in Africa: a not so obvious relationship.* African Affairs, 108, 2009, č. 432, s. 453-473.

MISTRY, Percy S.: *Africa's Record of Regional Co-operation and Integration.* African Affairs, 99, 2000, č. 397, s. 553-573.

KRAUSE, Alexandra: *Die EU als Internationaler Akteur in Afrika.* Aus Politik und Zeitgeschichte (APuZ), 14, s. 24-30.

OLSEN, G. R.: *Promoting Democracy, Preventing Conflict: The European Union and Africa*. *International Politics*, 39, 2002, č. 3, s. 311-328.

TIEKU, T.: *Multilateralization of Democracy Promotion and Defense in Africa*. *Africa Today*, 56, 2009, č. 2, s. 74-91.

UDOMBANA, Nsongurua N.: *Back to the Basics: The ACP-EU Cotonou Trade Agreement and Challenges for the African Union*. *Texas International Law Journal*, 2004 (1st October).

A další články především z:

African Affairs, *The Courier*, *Third World Quarterly*,

Neperiodická

FOMBAD, Charles Manga – KEBONANG, Zein: *AU, NEPAD and the APRM: Democratisation efforts explored*. Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet 2006, 55 s.

COSGROVE-SACKS, Carol – DELORSE, Jacques: *The European Union and the Developing Countries: Challenges of Globalization*. London: Palgrave Macmillan 1998, 392 s.

KONADU-AGYEMANG, Kwadwo – PANFORD, Martin Kwamina (Eds.): *Africa's Development in the Twenty-first Century: Pertinent Socio-Economic and Development Issues*. Aldershot: Ashgate 2006, 409 s.

LINDBERG, Stephan I.: *Democracy and Elections in Africa*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press 2006, 226 s.

MEYNS, Peter: Die „Afrikanische Union“ – Afrikas neuer Anlauf zu Kontinentaler Einheit und globaler Anerkennung. In: HOFMEIER, R. (Eds): *Afrika-Jahrbuch 2001*. Opladen: Leske und Budrich 2002, s. 51-67.

MOSELEY, William G. (Ed.): *Taking Sides: Clashing Views on African Issues*. New York: McGraw-Hill 2007, 404 s.

MURRAY, Rachel: *Human Rights and in Africa – From the OAU to the African Union*. Cambridge: Cambridge University Press 2004, 330 s.

OLIVER, Geritt: *South Africa and the European Union: self-interest, ideology and altruism*. Pretoria: Protea Book House 2006, 176 s.

SCHMIDT, Siegmund: *Die Afrikapolitik der Europäischen Union*. In: GIEG, Philipp (Ed): *Die Afrikapolitik der Europäischen Union. Neue Ansätze und Perspektiven*. Verlag Barbara Budrich 2007, 321 s.

WISNER, Benjamin – TOULMIN, Camila – CHITIGA, Rutendo: *Towards a New Map of Africa*. London: Earthscan 2005, 305 s.

Obecné zdroje

BAAR, Vladimír: *Vnější vztahy Evropské unie*. Ostrava: Ostravská univerzita 2006, 197 s.

KARNS, Margaret, P. – MINGST, Karen, A.: *International Organizations. The Politics and Processes of Global governance*. London: Lynne Rienner Publishers 2004, 200-206 s.

MURITHI, Timothy: *The African Union: Pan-Africanism, Peacebuilding and Development*. Aldershot: Ashgate 2005, 162 s.

Prameny

GOUTIER, Hegel: Africa, Foreign Policy Priority of the EU Presidency. *The Courier*, 2007, č. 2, s. 22-24.

Joint Africa-EU Strategy <http://www.eu2007.pt/NR/rdonlyres/D449546C-BF42-4CB3-B566407591845C43/0/071206jsapenlogos_formatado.pdf> (5. 5. 2010)

Lisbon Declaration – EU Africa Summit

<http://www.eu2007.pt/NR/rdonlyres/BAC34848-05CC-45E9-8F1D-8E2663079609/0/20071208LISBONDeclaration_EN.pdf> (5. 5. 2010)

Council of the European Union: *The Africa-European Union Strategic Partnership*.

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/EN_AFRICA_inter08.pdf> (5. 5. 2010)

Joint Mid-term Review of the Joint EU-Africa Strategy.

<http://europafrica.files.wordpress.com/2008/07/assessment_report_101009.pdf> (5. 5. 2010)

Joint Communiqué of the 13th Africa -EU Ministerial Troika Report, Addis Ababa, Ethiopia <http://europafrica.files.wordpress.com/2009/10/eu-africa-mintroika-final-communiquecc81_addis_091014.pdf> (5. 5. 2010)

6 AFRICAN UNION-EUROPEAN UNION HUMAN RIGHTS DIALOGUE, BRUSSELS 7 MAY. US Fed News Service, Washington, D.C. (12. 5. 2010)

www.europa.eu, www.africa-union.org, www.europafrika.net, www.allafrica.com